

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАЛІБРОДА СВЯТОСЛАВ БОГДАНОВИЧ

ДИСЕРТАЦІЯ

**«ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ
НА НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ»**

292 – Міжнародні економічні відносини

29 – Міжнародні відносини

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ / Святослав МАЛІБРОДА /

Науковий керівник: Чернобай Ліана Іванівна, к. е. н., професор

Другий (додатковий) науковий керівник: Єсиркепова Алтин Махмудівна,
д.е.н, проф.

Львів – 2024

АНОТАЦІЯ

Маліброда С.Б. Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Національний університет «Львівська політехніка», Міністерство освіти і науки України, Львів, 2024.

Дисертація присвячена розробленню методико-прикладних засад оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки. Вперше розроблено модель оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку країни походження мігрантів та модель оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Результуючим показником для моделей є показник валового внутрішнього продукту, що дозволяє проводити оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку.

У розділі 1 «Теоретичні та прикладні засади дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн», пункті 1.1. «Теоретичні аспекти перебігу міжнародних міграційних процесів» проаналізовано загальні підходи до визначення міжнародної міграції та особливості її теоретичного обґрунтування. Встановлено, що до факторів, що перешкоджають загальному розумінню міграції відносять упередженість розуміння міграції, домінування національних поглядів, дисциплінарні та методологічні відмінності. Обґрунтовано необхідність розширення переліку видів міжнародної міграції шляхом додавання депортації як окремого виду вимушеної міграції. Встановлено, що держави, фокусуючись на регулюванні міжнародної міграції, обирають як один із головних критеріїв економічну ефективність, фактично створюючи цим законодавчі умови для економічної експлуатації мігрантів, які є вразливими групами. При цьому, міграція приносить економічні вигоди як країнам походження, так і країнам прийому. Для країн походження це грошові перекази мігрантів, які стимулюють економічне зростання та є важливим джерелом іноземної валюти. Для

приймаючих країн мігранти сприяють розвитку ринків праці, інтеграції нових технологій та створенню мультикультурного середовища.

У пункті 1.2. «Теоретичне обґрунтування впливу міжнародної міграції на розвиток економіки країни» проаналізовано основні теорії міжнародної міграції, акцентуючи увагу на поясненні ролі міграції у розвитку економіки. Встановлено, що універсальної теорії міграції не існує, проте наявні підходи в достатній мірі висвітлюють окремі аспекти впливу в межах свого предмету. Розглянуто Неокласичну економічну теорію, яка зосереджується на економічних мотивах мігрантів, Теорію сегментованого ринку праці, що досліджує структурні особливості працевлаштування, та Теорію міграційних мереж, яка підкреслює значення соціальних зв'язків. Окремо проаналізовано теорії розвитку. Обґрунтовано доцільність використання міждисциплінарного підходу, що включає поєднання різних теорій, для глибшого розуміння взаємодії економічних, соціальних та політичних аспектів міжнародної міграції.

У пункті 1.3. «Взаємозв'язок економічної інтеграції міжнародних мігрантів та їх внеску у розвиток національної економіки» досліджено, роль інтеграції мігрантів в економіку приймаючих країн. Загалом, парадигма інтеграції передбачає менший початковий рівень включеності мігрантів у економіку приймаючих країн через відсутність відповідного людського капіталу, такого як знання мови, культури та освіти. Оскільки рішення про міграцію є не тільки результатом прагнень, а й функцією можливостей, зокрема, наявності різних форм капіталу (економічного, соціального та людського), то можливість їх реалізації у приймаючій країні, що передбачає інтеграцію, є запорукою економічної ефективності такої міграції. Проаналізовано, що структура міграційних можливостей включає демографічні та економічні обставини, правові механізми, політичну та інфраструктурну підтримку, наявні канали міграції, а також соціальні мережі мігрантів. Внесок мігрантів залежить від їхніх соціально-економічних характеристик, умов праці, рівня інтеграції та економічного середовища країни прийому.

У розділі 2 «Дослідження впливу міжнародної міграції на економіку країн», пункті 2.1. «Аналізування процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації» досліджено особливості формування та перебігу міграційних потоків на сучасному етапі розвитку економіки в умовах глобалізації. Встановлено, що розвиток транспортних та інформаційних технологій, а також політична інтеграція, сприяли інтенсифікації міграційних рухів та розширенню їх географічної різноманітності за напрямками, країнами походження та приймання. Визначено, що країнами, які найбільше покладаються на міжнародну міграцію є країни, що розвиваються, які здебільшого є країнами походження мігрантів та в значній мірі залежать від особистих грошових переказів мігрантів. Для цих країн обсяг таких переказів перевищує обсяги прямих іноземних інвестицій та офіційної допомоги на розвиток, а їх динаміка є стабільнішою та має тенденцію до зростання.

У пункті 2.2. «Аналізування впливу міжнародної міграції на економіку країн» проаналізовано вплив особистих грошових переказів на економіку країн, зокрема таких, що розвиваються. Встановлено, що існує прямий зв'язок між зростанням ВВП на душу населення та грошовими переказами мігрантів та складено відповідну кореляційну матрицю. Також складено матричну діаграму взаємозалежності рейтингу країн, що розвиваються, за індексами розвитку від коефіцієнту чистої міграції. Встановлено, що мігранти роблять внесок в економіку приймаючої країни через ринки праці, економічне зростання, державні фінанси. За умови низького безробіття, особливо у розвинених країнах, міграція позитивно впливає на ринок праці, збільшуючи пропозицію робочої сили в секторах і професіях із низьким рівнем зайнятості, та усуває диспропорції на ринку праці. Притік робочої сили збільшує рівень виробництва, тобто мігранти позитивно впливають на рівень і темпи зростання доходу на душу населення країни.

У пункті 2.3. «Оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку України» досліджено наслідки міжнародної міграції для сучасної економіки України. Встановлено, що за перший рік війни вісім мільйонів українців

покинули країну, а шість мільйонів були переміщені в межах України. Досліджено, що головною причиною повернення є родинні зв'язки та бажання відновити «довоєнний» спосіб життя. Визначено основні фактори повернення: закінчення тимчасового захисту, відсутність житла, висока орендна плата, припинення допомоги та труднощі з працевлаштуванням. Більшість біженців мають високий рівень освіти, але працюють на низькооплачуваних роботах, а їхні кошти інвестуються в економіки інших країн. Загалом, значний обсяг еміграції значно підриває спроможності економіки до зростання внаслідок екстенсивного скорочення. У той же час, українці позитивно ставляться до мігрантів, бачачи користь для економіки, особливо у сферах із низькокваліфікованою працею. Увага приділяється відновленню та підтримці репатріантів і внутрішньо переміщених осіб.

У розділі 3 «Розроблення інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки», пункті 3.1. «Економічні виклики міжнародної міграції та моделювання її впливу на економіку країни походження» запропоновано модель оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку країни походження мігрантів. Модель передбачає розрахунок ефекту грошових переказів із урахуванням мультиплікатора, що має позитивний вплив на економіку країни, та ефекту вибуття, що має негативний вплив. Ефект вибуття виникає, коли мігрант покидає країну походження, що призводить до зниження автономного споживання. При цьому, припускається, що автономне споживання повністю забезпечується в середині країни. Ефект грошових переказів виникає, коли мігрант починає надсилати грошові перекази до країни походження. Їх надходження сприяє зростанню споживання та заощаджень/інвестицій в домогосподарстві реципієнті. При цьому, економіка отримує додаткову вигоду внаслідок мультиплікатора витрат. Загальний вплив на економіку країни походження розраховується як різниця між ефектом грошових переказів з урахуванням мультиплікатора та ефекту вибуття. Для розроблення моделі зроблено припущення, що в економіці наявна не повна зайнятість, а час для заміщення робочого місця мігранта новим працівником та можлива різниця в

оплаті праці не враховуються. Проведено розрахунок ефекту грошових переказів для низки країн.

У пункті 3.2. «Моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни» запропоновано модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Для розроблення моделі було розширено перелік можливостей мігрантів, що визначаються законодавством. Зазначені можливості визначають вид економічної взаємодії міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни та рівень їх інтеграції. До згаданих видів економічної взаємодії було віднесено наступні: вимушена міграція (окрім працевлаштованих), добровільна міграція (окрім працевлаштованих), добровільна та вимушена міграція (працевлаштовані), змішана міграція. Для кожного із видів економічної взаємодії запропоновано формалізацію для оцінювання впливу міжнародної міграції та наведено графічну інтерпретацію моделі. Проведено розрахунок впливу міжнародної міграції на національну економіку Німеччини у 2017 р.

У пункті 3.3. «Удосконалення концепції державної міграційної політики України» запропоновано рекомендації щодо удосконалення Державної міграційної політики України. Зважаючи на значний вплив еміграції на скорочення чисельності населення України, міжнародна міграція та її регулювання повинні розглядатися як складові національної безпеки країни. Ефективне регулювання міграції потребує розроблення численних національних політик та доєднання до міжнародних угод. Розроблення політик повинно враховувати різноманітність міграції. Регулювання має бути координованим та здійснюватися на усіх рівнях, включно з місцевим самоврядуванням. Окремим елементом має стати налагодження системи обліку та моніторингу міграції. Потенційним шляхом зниження поточного рівня еміграції, зумовленого війною, може стати покращена підтримка внутрішньо переміщених осіб.

Зважаючи на історичний контекст міграції та значну діаспору закордоном, необхідно налагодити співпрацю з відповідними громадськими організаціями діаспори. Цей крок може зумовити зростання приватних інвестицій та повернути

незначну частину населення. Окремо слід розглянути можливість залучення мігрантів з інших країн, у першу чергу освітніх та трудових, оскільки значне скорочення трудових ресурсів підриває спроможність економіки до подальшого зростання. Іншим шляхом залучення інвестицій та повернення мігрантів є запровадження інституту подвійного громадянства.

Проведено апробацію окремих елементів удосконаленої концепції державної міграційної політики України у селищних, міських радах та громадській організації.

Ключові слова: міжнародна міграція, національна економіка, оцінювання впливу, інструменти економічного оцінювання, моделювання, економічний вплив, розвиток економіки, інтеграція мігрантів, можливості мігрантів, ринок праці, міграційна політика, регулювання міграції.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив фінансової інклюзії мігрантів на економічне зростання. *Світ фінансів*, 1 (78). С. 131-141. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref*). (Особистий внесок автора: встановлено перелік факторів фінансової інклюзії мігрантів, проведено оцінювання фінансової інклюзії стосовно доступу до базових фінансових послуг).

2. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив міжнародної міграції на економіку України. *Вісник економіки*, 1. С. 168-179. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref*). (Особистий внесок автора: проведено дослідження теорій міжнародної міграції та стимули міграційних потоків).

3. Chernobay, L., Malibroda, S., 2022. Deportation as a type of migration: theoretical justification and historical brief. *Economy and Society*, 43. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Directory of Open Access Journals (DOAJ)*). (Особистий внесок автора: проведено теоретичне обґрунтування депортації як одного із видів міграції).

4. Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, S., 2021. Estimation of labor migration impact on the economy of sending country. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 2 (8). pp. 1-7. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ERIH Plus, Worldcat, Directory of Open Access Journals (DOAJ)*). (Особистий внесок автора: здійснено моделювання впливу трудової міграції на країни походження мігрантів).

5. Adamyk, V., Chernobay, L., & Malibroda, S., 2019. An approach to modelling the impact of international migration on the economy of receiving country. *Economics, Entrepreneurship, Management* 1 (6), pp. 47-69. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ERIH Plus,*

Worldcat, Directory of Open Access Journals (DOAJ)). (Особистий внесок автора: здійснено моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни).

1.2. Публікації у наукових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз

6. Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu., 2023. The impact of international migration on the economy of developing countries. *Economic Annals-XXI, 9-10 (205)*. pp. 4-13. *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Scopus, Web of Science, Index Copernicus, ERIH Plus, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), EBSCO, Ulrich's periodicals, Google Scholar, Crossref,)). (Особистий внесок автора: досліджено фактори, що впливають на економічний внесок мігрантів у економіку приймаючої країни)*

7. Adamyk, V., Chernobay, L., Kuz'min, O., & Malibroda, S., 2020. Modelling the impact of international migration on economic development of a country: Case study of Ukraine. *Ekonomický časopis, 1 (68)*. pp. 33-54. *(Міжнародна представленість та індексація журналу: Scopus, Web of Science, Index Copernicus, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), EBSCO, Google Scholar, Crossref,)). (Особистий внесок автора: формалізовано вплив міжнародної міграції на економічний розвиток країни).*

1.3. Публікації у науковому виданні іншої держави

8. Chernobay, L., Malibroda, S., 2020. The Method For Estimating The Impact Of Migrants' Remittances On The Financial And Economic Development Of A Country. *MIND JOURNAL, 10*. pp. 1-21. *(Особистий внесок автора: формалізовано вплив грошових переказів мігрантів на показники ВВП, споживання, заощаджень та імпорту для країни походження мігрантів).*

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Чернобай Л., Маліброда С. Міграційні процеси в Україні в умовах війни // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, Тернопіль, 27-28 березня 2024 р. – 2024 – С. 143-145.

10. Маліброда С.Б., Чернобай Л.І., Єсиркепова А.М. 2022. ‘Демографічні виклики довгострокового розвитку України’. *V міжнародна науково-практична інтернет конференції молодих вчених «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення»*. Львів, Україна, 25-26 травня

11. Yessirkepova A. M., Chernobay L. I., Malibroda S. B. 2021. ‘Migration policy and migrants’ patterns: shaping the economic benefits’. *VII International Conference Young Researchers’ Innovative Ideas: Science | Start-Ups | Industry*. Warsaw, Poland. 27-28 March

12. Yessirkepova A. M., Chernobay L. I., Malibroda S. B. 2021. ‘The method of estimating the impact of remittances on migrant-sending countries’. *VII International scientific and practical internet conference of Young Researchers “Economic development of the country, regions and enterprises: problems and prospects”*. Lviv, Ukraine. 28-29 April

ANNOTATION

Malibroda S.B. Assessment of the impact of international migration on national economies. – Qualifying scientific work on the rights of manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Philosophy in specialty 292 “International Economic Relations”. – Lviv Polytechnic National University of Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2024.

The dissertation focuses on developing methodological and applied principles for assessing the impact of international migration on national economies. For the first time, a model has been developed to assess the impact of international migration on the economy of the country of origin, as well as a model to assess its impact on the economy of the host country. The key indicator used in these models is gross domestic product (GDP), enabling a comprehensive assessment of international migration's influence on the national economy.

In Chapter 1, “Theoretical and Applied Principles of Studying the Impact of International Migration on the Economies of Countries,” Section 1.1 “Theoretical Aspects of International Migration Processes” general approaches to defining international migration and the features of its theoretical justification are analysed. It has been established that factors hindering the comprehensive understanding of migration include biased perceptions of migration, the dominance of national perspectives, and disciplinary and methodological differences. The necessity of expanding the classification of international migration by adding deportation as a distinct type of forced migration has been substantiated. It was found that states, focusing on regulating international migration, often prioritize economic efficiency as a key criterion, thereby creating legislative conditions and prejudices for the economic exploitation of migrants, who are vulnerable groups. At the same time, migration brings economic benefits to both countries of origin and host countries. For countries of origin, remittances stimulate economic growth and serve as an important source of foreign currency. For host countries, migrants contribute to the development of labour

markets, the integration of new technologies, and the creation of multicultural environments.

In section 1.2, "Theoretical justification of the impact of international migration on the development of a country's economy," the main theories of international migration are analysed, with a focus on explaining the role of migration in economic development. It is established that there is no universal migration theory; however, existing approaches sufficiently highlight specific aspects of the impact within their respective scopes. The Neoclassical Economic Theory, which focuses on the economic motivations of migrants, the Theory of Segmented Labor Markets, which explores structural employment features, and the Migration Network Theory, which emphasizes the importance of social connections, are reviewed. Development theories are also analysed separately. The study substantiates the feasibility of using an interdisciplinary approach, combining various theories to gain a deeper understanding of the interaction between economic, social, and political aspects of international migration.

In section 1.3, "The interconnection between the economic integration of international migrants and their contribution to the development of the national economy," the role of migrant integration into the economies of host countries is examined. Generally, the integration paradigm suggests a lower initial level of migrant inclusion in the host countries' economies due to the lack of relevant human capital, such as language proficiency, cultural knowledge, and education. Since the decision to migrate is not only a result of aspirations but also a function of opportunities, including the availability of various forms of capital (economic, social, and human), the realization of these opportunities in the host country, which requires integration, is a prerequisite for the economic efficiency of such migration. The analysis highlights that the structure of migration opportunities encompasses demographic and economic conditions, legal mechanisms, political and infrastructural support, available migration channels, and migrants' social networks. The level of migrants' contributions depends on their social and economic characteristics, working conditions, level of integration, and the economic environment of the host country.

In Section 2, "Research on the Impact of International Migration on National Economies," subsection 2.1, "Analysis of International Migration Processes in the Context of Globalisation," the features of the formation and flow of migration in the modern stage of economic development under globalisation are studied. It has been established that the development of transport and information technologies, as well as political integration, has contributed to the intensification of migration movements and the expansion of their geographical diversity in terms of directions, countries of origin, and host countries. It was determined that the countries most reliant on international migration are developing countries, which are predominantly countries of origin and heavily dependent on personal remittances from migrants. For these countries, the volume of such remittances exceeds that of foreign direct investment and official development assistance, while their dynamics are more stable and tend to grow. Also, there has been a significant increase in the number of refugees.

In section 2.2. "Analysing the Impact of International Migration on the Economies of Countries," the impact of personal remittances on the economies of countries, especially developing ones, is analysed. It has been established that there is a direct link between the growth of GDP per capita and remittances from migrants, and a corresponding correlation matrix has been created. Additionally, a matrix diagram of the interdependence of the rankings of developing countries by development indices and the net migration coefficient has been compiled. It has been found that migrants contribute to the economy of the host country through labour markets, economic growth, and public finances. In the case of low unemployment, particularly in developed countries, migration has a positive effect on the labour market, increasing the supply of labour in sectors and professions with low employment rates, and eliminating labour market imbalances. The influx of labour increases the production level, meaning that migrants have a positive impact on the level and growth rate of per capita income in the country.

In section 2.3., "Assessing the Impact of International Migration on Ukraine's Economy," the consequences of international migration for Ukraine's modern economy are studied. It has been established that, in the first year of the war, eight million

Ukrainians left the country, and six million were displaced within Ukraine. The main reason for their return is family ties and the desire to restore a "pre-war" way of life. Among the main factors influencing the return are the expiration of temporary protection, lack of housing, high rent, cessation of aid, and employment difficulties. Most refugees have a high level of education but work in low-paid jobs, and their funds are spent in the economies of other countries. Overall, a significant volume of emigration considerably undermines the economy's capacity for growth due to extensive reduction. At the same time, Ukrainians view migrants positively, seeing benefits for the economy, especially in sectors with low-skilled labour. Attention is given to the restoration and support of repatriates and internally displaced persons.

In chapter 3, "Development of Instruments for Assessing the Impact of International Migration on National Economies," in section 3.1. "Economic Challenges of International Migration and Modelling Its Impact on the Economy of the Country of Origin," a model for assessing the impact of international migration on the economy of the country of origin is proposed. The model involves calculating the remittances effect, considering the multiplier effect, which has a positive impact on the economy of the country, and the outflow effect, which has a negative impact. The outflow effect occurs when a migrant leaves the country of origin, leading to a reduction in autonomous consumption. It is assumed that autonomous consumption is fully provided within the country. The remittance effect occurs when a migrant starts sending remittances to the country of origin. Their receiving contributes to increased consumption and savings/investments in the recipient household. Additionally, the economy benefits from the expenditure multiplier. The overall impact on the economy of the country of origin is calculated as the difference between the remittances effect, including the multiplier, and the outflow effect. The model assumes that there is not a full employment in the economy, and the time required to replace the migrant's job with a new worker, as well as possible wage differences, are not considered. A calculation of the remittances effect has been conducted for several countries

In section 3.2, "Modelling the Impact of International Migration on the Economy of the Host Country," a model for assessing the impact of international migration on

the economy of the host country is proposed. To develop the model, the list of opportunities available to migrants, as defined by legislation, was expanded. These opportunities determine the type of economic interaction of international migrants with the economy of the host country and their level of integration. The following types of economic interaction were considered: forced migration (excluding employed migrants), voluntary migration (excluding employed migrants), voluntary and forced migration (employed migrants), and mixed migration. For each type of economic interaction, a formalization for assessing the impact of international migration was proposed, and a graphical interpretation of the model was provided. The impact of international migration on the economy of Germany in 2017 was calculated.

In section 3.3, “Improvement of the Concept of Ukraine's State Migration Policy,” recommendations are proposed for enhancing Ukraine's State Migration Policy. Given the significant impact of emigration on the reduction of Ukraine’s population, international migration and its regulation should be considered an integral part of the country's national security. Effective migration regulation requires the development of numerous national policies and adherence to international agreements. Policy development must consider the diversity of migration. Regulation should be coordinated and implemented at all levels, including local self-government. A key element should be the establishment of a system for migration accounting and monitoring. A potential way to reduce the current level of war-induced emigration could be improved support for internally displaced persons.

Considering the historical context of migration and the large Ukrainian diaspora abroad, it is necessary to establish cooperation with relevant diaspora public organizations. This step could lead to increased private investment and the return of a small portion of the population.

Additionally, the possibility of attracting migrants from other countries, particularly educational and labour migrants, should be explored, as the significant reduction in labour resources undermines the economy’s capacity for further growth. Another pathway for attracting investments and encouraging the return of migrants is the introduction of the dual citizenship institution.

The approbation of certain elements of the improved concept of Ukraine's state migration policy was carried out in local communities' councils and in a public organisation.

Keywords: international migration, national economy, impact assessment, economic evaluation tools, modelling, economic impact, economic development, migrant integration, migrant opportunities, labour market, migration policy, migration regulation.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН	10
1.1. Теоретичні аспекти перебігу міжнародних міграційних процесів.....	10
1.2. Теоретичне обґрунтування впливу міжнародної міграції на розвиток економіки країни.....	25
1.3. Взаємозв'язок економічної інтеграції міжнародних мігрантів та їх внеску у розвиток національної економіки.....	40
Висновки до розділу 1.....	56
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН	59
2.1. Аналізування процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації.....	59
2.2. Аналізування впливу міжнародної міграції на економіки країн	74
2.3. Оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку України	88
Висновки до розділу 2.....	100
РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ	103
3.1. Економічні виклики міжнародної міграції та моделювання її впливу на економіку країни походження мігрантів.....	103
3.2. Моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни	117
3.3. Удосконалення концепції державної міграційної політики України	133
Висновки до розділу 3.....	144
ВИСНОВКИ	147
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	152
ДОДАТКИ	173

ВСТУП

Актуальність теми. Демографічні, економічні, соціальні, політичні та інші зміни впливають на пересування, тобто, міграцію людей. Економічна міграція пов'язана з нижчими стандартами праці, вищим рівнем безробіття та загальним економічним станом. Якщо економічні умови не є сприятливими і є загроза їх погіршення, населення, швидше за все, мігрує до країн з кращими перспективами. Переслідування через етнічну приналежність, релігію, расу, політику чи культуру можуть підштовхнути людей покинути свою країну. Ті, хто тікає від збройних конфліктів, порушень прав людини чи переслідувань є біженцями. Існує значна кількість видів міграції та відповідних класифікаційних ознак. Тому, міграція – це дуже різноманітний процес, що має такі ж різноманітні економічні, політичні та інші наслідки для кожної країни, походження чи приймаючої. Міграційна політика, що підходить для великих країн, що розвиваються, з високим рівнем трудової міграції низькокваліфікованих працівників та ефективними інституціями, відрізнятиметься від міграційної політики для малих острівних країн з високим рівнем зовнішньої міграції висококваліфікованих працівників та слабкими інституціями.

Сьогодні приблизно кожна тридцята людина у світі є міжнародним мігрантом. При цьому, третина усіх мігрантів осідає в країнах, що розвиваються, а розвинуті країни стають місцем походження для мільйонів мігрантів щороку. В свою чергу, інтенсивність та напрямки міжнародної міграції також змінюються з року в рік, кардинально змінюючи обличчя середньостатистичного мігранта кожне десятиліття. Тим не менше, дослідники досі стикаються з численними проблемами у вивченні міжнародної міграції та, зокрема, її впливу на розвиток національної економіки. Першою з таких проблем є відсутність єдиної міграційної теорії, яка змогла б пояснити сукупний вплив міжнародної міграції на економічний розвиток. Натомість існує низка теорій та моделей, які пояснюють лише окремі аспекти міжнародної міграції, такі як зміна вартості праці в приймаючих країнах внаслідок збільшення чисельності мігрантів, або ж

вплив відтоку висококваліфікованих кадрів чи особистих грошових переказів мігрантів на економіку країни походження. Іншою проблемою слугує розрізненість самої міграції за видами, перебігом, причинами та наслідками, які не можуть бути описаними в межах єдиної теорії чи моделі. Так, вплив міжнародної міграції буде різним для країни походження та приймаючої країни. Міграція працівників з низькою кваліфікацією, висококваліфікованих працівників, біженців чи студентів мають різний механізм впливу на економіку, при чому, як позитивний, так і негативний. Третьою проблемою є соціальні та політичні наслідки міжнародної міграції в приймаючих країнах, які часто призводять до зростання соціальної напруженості та, як наслідок, упередженості в окремих дослідженнях.

Загалом, роботу над створенням міграційних теорій проводили провідні науковці з різних галузей знань, зокрема: П. Безуглий, Дж. Вільямсон, К. Дастманн, З. Зелінський, Е. Лі, А. Мабогуньє, Е. Равенштайн, О. Ровенчак, М. Тодаро, Х. Де Хаас, Дж. Харріс, Т. Хаттон, та ін. Макроекономічні детермінанти міжнародної міграції дослідили: А. Баррет, Д. Даффі, Р. Дженіссен, Д. Мессі, С. Кастелс, С. Коппенберг, О. Подра, О. П'ятковська, Р. Скелдон, О. Старк, Т. Степура, А. Франк, Г. Хьюго, К. Чан, та ін. Проблеми впливу міграції та роль грошових потоків в міжнародній міграції досліджували: Л. Аррегаг, В. Бенінг, Ф. Бур, С. Вессендорф, Т. Васильцев, О. Кузьмін, А. Кубурсі, Е. Лібанова, О. Мульська, Дж. Розен, Дж. Харносс, Р. Хольцман, Л. Чернобай, Н. Шиллер, М. Шкурат та ін. Ці автори досліджували міжнародні міграційні мережі та аргументували їх структурні фактори; зробили огляд демографічних, економічних, кліматичних та державних обставин, що переважають у регіонах світу; встановили чинники, що впливають на міграцію і пов'язані з країнами походження та приймаючими країнами; та запропонували теоретичні та концептуальні кроки розуміння сучасних міграційних станів тощо.

Незважаючи на значний обсяг досліджень у цьому напрямку, існує низка теоретичних питань, які залишаються нерозв'язаними, а також можливості для практичних покращень. Зокрема, потребує напрацювання підхід до оцінюванням

впливу міжнародної міграції на національну економіку незалежно від виду міжнародної міграції. Також постає питання дослідження економічної інтеграції мігрантів та їх внеску у розвиток економіки приймаючої країни. Для країн походження мігрантів доцільно розглянути не лише позитивний ефект від отримання грошових переказів міжнародних мігрантів, але й негативний ефект від вибуття цих мігрантів, внаслідок чого знижується внутрішнє споживання. Окреме місце посідає дослідження фактичного стану міжнародної міграції в Україні на вивчення шляхів удосконалення регулювання міграції для пом'якшення її негативних ефектів та посилення позитивних. Все це вплинуло на визначення теми дисертаційної роботи, її мети та завдань.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Кваліфікаційна робота виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою: «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації» (номер державної реєстрації: 0115U006723) (термін виконання з 01.2016 р. по 12.2020 р.) (акт про використання результатів від 02.12.2024 р.).

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є розробка теоретико-методологічних і методико-прикладних засад оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки.

Відповідно до мети дослідження в кваліфікаційній роботі поставлені такі завдання:

- дослідити теоретичні аспекти формування міжнародних міграційних процесів;
- розвинути перелік можливостей мігрантів у їх взаємозв'язку із законодавством країни та впливом на національну економіку;
- удосконалити формалізацію економічної взаємодії міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни;

– розробити інструменти оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку;

– удосконалити концепцію державної міграційної політики України.

Об’єктом дослідження є процеси впливу міжнародної міграції на національну економіку.

Предметом дослідження є теоретичні та прикладні засади удосконалення інструментів оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань у кваліфікаційній роботі використано такі загальнонаукові та спеціальні методи досліджень: метод моделювання – для моделювання структури витрат домогосподарства з автономним споживанням з врахування ефекту мультиплікатора грошових переказів (п. 3.1); та моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни (п. 3.2); метод структурно-логічного аналізу – для дослідження процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації (п. 2.1); аналізу впливу міжнародної міграції на національну економіку (п. 2.2); оцінки впливу міжнародної міграції на економіку України (п. 2.3); метод статистичного аналізу – при дослідженні процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації (п. 2.1), при дослідженні впливу міжнародної міграції на національну економіку (п. 2.2); метод кореляційного аналізу – при побудові матриці кореляційного аналізу між зростанням ВВП на душу населення та грошовими переказами мігрантів (п. 2.2); метод регресійного аналізу – при встановленні щільності зв’язку між зростанням ВВП на душу населення та грошовими переказами мігрантів (п. 2.2); метод порівняльного аналізу, систематизування та узагальнення – для характеристики дисциплінарного підходу до теорій міжнародної міграції (п. 1.3); встановлення факторів, що впливають на індивідуальний міграційний проєкт (п. 1.3); визначення пріоритетів посилення економічного внеску мігрантів (п. 1.3); метод прогнозування – для удосконалення концепції державної міграційної політики України (п. 3.3); графічний метод – для наочного представлення теоретичного та прикладного матеріалу роботи (усі розділи дисертації); морфологічний аналіз –

для уточнення понятійно-категоріального апарату за проблемою (усі розділи дисертації).

Теоретичною та методологічною основою дослідження стали сучасні теорії міжнародних економічних відносин, теорії міграції, концептуальні підходи до проблем формування та розвитку міжнародних міграційних процесів, що відображені у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали періодичних видань, Інтернет-джерела, нормативно-правові акти, статистичні звіти, а також результати власних досліджень автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у такому:

вперше розроблено:

– модель впливу міжнародної міграції на економіку країни походження, яка включає врахування складу домогосподарств, рівень зайнятості, ефект вибуття та ефект грошових переказів з урахуванням впливу мультиплікатора грошових переказів; та модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни, яка включає формалізацію видів економічного взаємозв'язку на основі можливостей мігрантів з урахуванням чинного законодавства.

удосконалено:

– концепцію державної міграційної політики України, що на відміну від існуючих, включає пріоритети політики підвищення економічного внеску мігрантів); засади провадження державної міграційної політики; базові та міжсекторальні принципи її здійснення; інституційне середовище реалізації; умови розвитку урядового потенціалу та напрями максимізації переваг міграції; сфери розширення можливостей мігрантів; напрями міжсекторального співробітництва; стимули і можливості репатріації;

– види економічної взаємодії міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни в частині встановлення функціональних зв'язків між можливостями мігрантів, видами економічної взаємодії та показниками економічного зростання, що дозволяє проводити оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку країни;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні аспекти формування міжнародних міграційних процесів в частині дисциплінарного підходу до теорій міжнародної міграції, її поділу на види; економічної інтеграції мігрантів та їх внеску у розвиток економіки країни, факторів, що впливають на індивідуальний міграційний проєкт та пріоритетів щодо економічної вигоди від міграції;

– перелік можливостей міжнародних мігрантів, який на відміну від існуючих доповнений можливостями отримувати соціальний захист та володіти і розпоряджатися цінностями, що дозволяє функціонально пов'язати законодавство приймаючої країни та внесок міжнародних мігрантів у розвиток економіки;

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що розроблені в кваліфікаційній роботі науково-обґрунтовані теоретичні положення, методичні підходи, наукові результати, висновки та рекомендації щодо оцінювання впливу міжнародної міграції на національну економіку та удосконалена концепція державної міграційної політики України можуть бути використані в економіко-аналітичній і прогностичній роботі Міністерства соціальної політики України, Міністерства економіки України і у поточній діяльності державних установ, місцевого самоврядування, підприємств та фірм, що працюють в Україні та закордоном.

Окремі результати дисертаційної роботи використовуються у практичній діяльності Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради (довідка №91/2 від 03.12.2024 р.), Пустомитівської міської ради (довідка №03-16/07/2422 від 28.11.2024 р.), Більшівцівської селищної ради (довідка № 989 від 25.11.2024 р.), Громадської організації «Театр стратегій» (довідка №03/2432 від 29.11.2024 р).

Також результати дисертаційної роботи впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисципліни «Економіка зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини» (довідка № 67-01-1922 від 20.11.2024 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею. Усі наукові результати, викладені в дисертації, одержані автором особисто. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті положення та ідеї, що становлять індивідуальний внесок автора.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення, прикладні рекомендації та результати дисертаційної роботи розглянуто на таких міжнародних та всеукраїнських науково-практичних та науково-методичних конференціях: XVII Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» (м. Тернопіль, 27-28 березня 2024 року), V міжнародна науково-практична інтернет конференції молодих вчених «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення» (м. Львів, Україна, 25-26 травня 2022 р.), VII Міжнародна конференція «Інноваційні ідеї молодих дослідників: наука | Стартапи | Промисловість. (м. Варшава, Польща, 27-28 березня 2021 р.), VII Міжнародна науково-практична інтернет-конференція молодих дослідників «Економічний розвиток країни, регіонів і підприємств: проблеми та перспективи» (м. Львів, Україна. 28-29 квітня 2021 р.).

Публікації. За темою дисертації опубліковано 12 наукових праць, серед яких: 2 статті у виданні, що індексуються в міжнародних наукометричних базах Scopus та WoS, 5 статті у наукових фахових виданнях України, 1 стаття в науковому іноземному періодичному виданні, 4 публікації – у збірниках всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст роботи викладено на 174 сторінках. Робота містить 9 таблиць, 29 рисунків, 4 додатки, список використаних джерел із 210 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН

1.1. Теоретичні аспекти перебігу міжнародних міграційних процесів

Дослідження міграції потребує більш ґрунтовного аналізу її теоретичних підходів, адже процеси мобільності робочої сили набирають динамічних обертів та нових форм. Так, теорія міграції Лі (Lee, 1966), теорія міграційних систем (Mabogunje, 1970), теорія міграційного переходу Зелінського (Zelinsky, 1971), робота про міграційні переходи Скелдона (Skeldon, 1990), неокласична теорія міграції (Harris & Todaro, 1970), теорія подвійного ринку праці (Piore, 1979), теорія нової економіки трудової міграції (Stark, 1978), кумулятивна причинно-наслідкова теорія (Massey, 1990) намагалися зрозуміти явище міграції в загальному вигляді. Проте, однією з головних проблем дослідження міграційних процесів є відсутність теоретичної системи, яка б узагальнювала та систематизувала результати попередніх емпіричних досліджень. Така теоретична система може бути базовою системою для вивчення, інтерпретації і розуміння міграційних «явищ» і «наслідків» з позиції різних парадигм.

Сьогодні можна виокремити низку факторів, що перешкоджають загальному розумінню міграції (De Haas, 2021): (1) упередженість приймаючої країни та ігнорування причин, наслідків, досвіду міграції з точки зору регіону походження призводить до одностороннього та упередженого розуміння міграції; (2) домінування національних поглядів, «методологічний націоналізм» (Wimmer & Glick Schiller, 2002) і пов'язана з ним тенденція некритичного сприйняття національних категорій для класифікації міграції; (3) дисциплінарні та методологічні відмінності, особливо між кількісними та якісними підходами; (4) розрив в дослідженнях «вимушеної» та «добровільної» міграції; (5) розбіжності в дослідженнях «міжнародної» та «внутрішньої» міграції.

Мікроперспективний погляд демонструє розмаїття міграційного досвіду, а його масштабування наявність шаблонів і закономірностей. Тому, на думку Равенштейна (Ravenstein, 1885) і Мабогунже (Mabogunje, 1970), міграція не є випадковим явищем, адже більшість мігрантів рухаються шляхами, що просторово згруповані між громадами місця походження і місця призначення. Аналогічно, на макрорівні, Зелінські (Zelinsky, 1971), Скеддон (Skeldon, 1990) та Хаттон і Вільямсон (Hatton & Williamson, 1998) встановили чіткі довготривалі закономірності між демографічними, економічними та соціальними переходами та послідовним виникненням і занепадом певних видів внутрішньої та міжнародної мобільності людей. З кінця XIX століття починають з'являтися теорії, спрямовані на розуміння міграційних процесів, які можна розділити на дві основні парадигми, щодо базових припущень про природу суспільства і способи його вивчення (див. рис. 1.1). Так, неокласичну модель рівноваги, «push-pull» міграційну модель виштовхування-притягнення, теорію міграційних систем, теорію міграційних мереж варто віднести до функціоналістської парадигми, згідно якої, міграція – це стратегія оптимізації доходів окремих осіб або сімей з врахуванням потенційних витрат і вигод.

МІКРОРІВЕНЬ	МЕЗОРІВЕНЬ	МАКРОРІВЕНЬ
<ul style="list-style-type: none"> • Теорія виштовхування-притягнення • Неокласична теорія мікроміграції • Поведінкові моделі • Теорія соціальних систем 	<ul style="list-style-type: none"> • Теорія соціального капіталу • Інституційна теорія • Теорія мереж • Кумулятивна теорія причинності • Нова економіка трудової міграції 	<ul style="list-style-type: none"> • Неокласична теорія макроміграції • Міграція як система • Подвійна теорія ринку праці • Теорія світової системи • Мобільний перехід

Рис. 1.1. Теорії міграції

Примітка: побудовано автором за (Hagen-Zanker, 2008)

Так само, незважаючи на певні аналітичні відмінності, неомарксистську теорію конфлікту, теорію залежності Франка (Frank, 1966), теорію світ-систем

Валлерстайна (Wallerstein, 1974), теорія подвійного ринку праці Піоре (Piore, 1979) і критична теорія глобалізації Сассена мають схожу інтерпретацію міграції, як пуш-фактору формування структурної економічної нерівності та нерівності всередині суспільства і між різними суспільствами. Усі ці теорії можна віднести до історико-структурної парадигми, відомої як «теорія конфлікту», що зосереджується на: пригніченні і експлуатації елітами бідних і слабких верств суспільства; експлуатації капіталом робочої сили; ролі ідеології і релігії у легітимізації несправедливості та експлуатації.

Нові теорії, що фокусуються на повсякденному досвіді, сприйнятті та ідентичності мігрантів, такі як транснаціональна теорія (Vertovec, 2009), теорія діаспори (Cohen, 1997; Safran, 1991) та теорія креолізації (Cohen, 2007) можна символічно об'єднати в рамках інтеракціоністичної перспективи в соціальній теорії. Досить перспективною є четверта гібридна група теорій, що зосереджуються на внутрішній динаміці міграції (De Haas, 2010), такі як теорія мереж, теорія міграційних систем (Mabogunje, 1970) і теорія кумулятивної причинності (Massey, 1990).

Функціоналістська парадигма схильна розглядати суспільство як систему, тобто сукупність взаємозалежних частин (індивідів, акторів), що певним чином нагадує функціонування організму, з природною тенденцією до рівноваги. Функціоналістські теорії міграції розглядають міграцію як позитивне явище, що сприяє підвищенню продуктивності, добробуту і рівності в країнах походження і країнах призначення через двосторонній потік ресурсів, таких як гроші, товари та інформація. По суті, вони трактують міжнародну міграцію як спосіб оптимізації доходів, в якій окремі особи (сім'ї, домогосподарства) мігрують для отримання доступу до вищих і надійніших джерел доходу та інших можливостей для існування.

Неокласична теорія міграції Харріса і Тодаро (Todaro, 1969; Harris & Todaro, 1970) є яскравим представником функціоналістської міграційної парадигми. Модель «виштовхування-притягування» є, по суті, прототипом неокласичної теорії міграції та інтерпретує міграцію як функцію різниці в

доходах та інших можливостях між країнами походження та країнами призначення. Всі функціоналістські моделі ґрунтуються на припущенні, що індивіди приймають раціональні рішення з метою максимізації свого доходу або «корисності». Єдиним помітним винятком з цього правила є теорія нової економіки трудової міграції Старка (Stark, 1978), що розглядає міграцію в контексті відносної бідності та обмеженості домогосподарств чи сімей (не окремих осіб). Хоча теорія нової економіки трудової міграції визнає роль структурних обмежень у формуванні міграційних рішень, вона, зрештою, базується на припущенні, що домогосподарства є раціональними суб'єктами, які беруть участь у довгостроковій стратегії економічної оптимізації.

На макрорівні, з точки зору функціоналізму, індивідуальні оптимізаційні рішення повинні сприяти оптимальному розподілу факторів виробництва. Як результат, економічна нерівність між країнами походження і країнами призначення міграції повинна зменшитися, завдяки переміщенню робочої сили з бідніших регіонів і країн до багатших та зворотному потоку капіталу з багатших регіонів і країн до бідніших (De Haas, 2010). Однак такі припущення ігнорують те, як бідність, нерівність, міграційні обмеження, урядові обмеження та насильство перешкоджають міграції, спричиняють переміщення мігрантів чи змушують мігрантів працювати в умовах експлуатації. Це пояснює, чому соціальні та економічні вигоди від міграції непропорційно розподіляються між громадами як у країнах походження, так і в країнах призначення.

Основною проблемою функціоналістської теорії міграції є її редукаціоністський характер. Базова теорія цих тлумачень є інтуїтивно зрозумілою, але далекою від розуміння реальних міграційних процесів. Модель «виштовхування-притягнення» не може пояснити міграцію як соціальний процес, адже враховує статичні фактори, що відіграють певну роль у міграції, але не описують свою роль та взаємодію в соціальних процесах переміщення людей. Так, Скеддон (1990 р.) зазначив, що міграційна модель «виштовхування-притягнення» є переліком факторів, що сприяють міграції, але не об'єднані в єдину понятійну систему (Skeldon, 1990; Skeldon, 2012). Отже, згідно цієї теорії,

більшість людей мігрують в надії на кращі можливості. Однак припущення, що люди мігрують з поважних причин, є узагальненим і майже не пояснює географічний і соціально-диференційований характер міграційного процесу. Тобто, знання того, що спонукає людей до переїзду, мало пояснює процеси, закономірності і рушійні сили міграції на структурному рівні.

Як результат, виникають запитання, чому багатші і більш «розвинені» країни мають вищі рівні імміграції та еміграції, ніж бідніші і «менш розвинені» країни, що суперечить моделі «виштовхування-притягнення» та неокласичній моделі. Як пояснити, міграцію від найбідніших до найбагатших країн; чому «розвиток» економіки в країні походження призводить до посилення міграційних тенденцій; чому більшість людей не мігрують, незважаючи на значну нерівність в доходах в межах країни та між країнами.

Структурна нерівність і дискримінація обмежують доступ до легальної міграції певним соціальним групам і класам. Здатність людей робити проактивний міграційний вибір обмежується державою та іншими структурами, такими як сім'я, громада, культура, що визначають соціальні, економічні та людські ресурси, які населення хоче і може використовувати для міграції. Функціоналістські теорії та модель «виштовхування-притягнення» включають лише структурні обмеження, такі як «недосконалість ринку» у теоретичних моделях або фактори зростання витрат у кореляційно-регресійному аналізі. Це свідчить про нездатність концептуалізації структурних сил у формуванні міграційних процесів та побудові великомасштабних міграційних систем.

Міграційна політика, колонізація, війна, вербування робочої сили, втрата землі, виселення через інфраструктурні проекти (будівництво дамб) та культурні зміни є прикладами макроструктурних змін, що не відносяться до «факторів» чи «залежних змінних». Міграція впливає на витрати, проте повне розуміння ролі структурної міграційної динаміки не обмежується окремими факторами в математично-теоретичних моделях чи змінними в емпірично-регресійних моделях. Функціоналістська теорія намагається пояснити, як міграція посилює існуючу нерівність в глобальній економіці, а це суперечить базовому принципу

рівноваги. Адже згідно функціоналізму, соціальні та ринкові сили тяжіють до рівноваги, а вільна міграція призведе до зближення доходів і, зрештою, до скорочення міграційних потоків. Мюрдаль (Myrdal, 1957) стверджував, що без перерозподільчого втручання держави соціально-економічні процеси через кумулятивні та причинно-наслідкові зв'язки збільшують нерівність між бідними і багатими регіонами (див. рис. 1.2). Аналогічно, історична структурна теорія стверджує, що структури мають тенденцію відтворювати або посилювати як «вертикальну» нерівність між соціальними групами (класами), так і «горизонтальну» нерівність у просторі (між селами і містами; між розвиненими країнами і тими, що розвиваються).

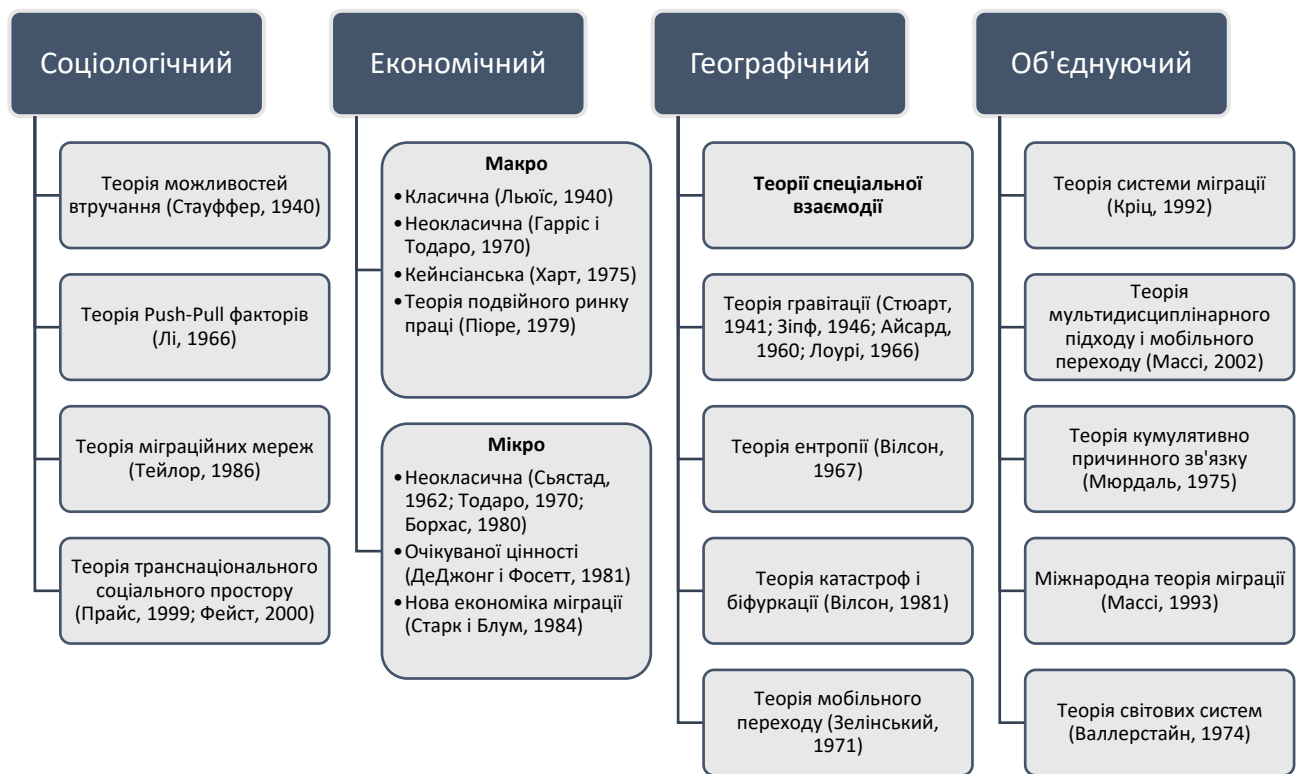

Рис. 1.2. Дисциплінарні підхід до теорій міжнародної міграції

Примітка: побудовано автором за (Віjak, 2006)

Так, у найбідніших країнах Африки та Азії можливості легальної міграції до Європи, Північної Америки та інших розвинених країн доступні лише для елітних груп, які мають освіту для отримання робочої або навчальної візи та

фінансові можливості для оплати міграційних послуг. Ван Хір (Van Hear, 2014) зазначив, що заможні групи населення мають доступ до найбільш вигідних форм легальної міграції, а інші групи населення приречені на експлуаторські (часто нелегальні) форми міграції, що поглиблює нерівність у країнах походження. Тобто результати міграції формуються ресурсами, які можуть залучити потенційні мігранти, а їхня здатність мобілізувати ці ресурси визначається їхнім соціально-економічним походженням і класовою приналежністю.

Структурні теорії підкреслюють роль бізнесу у формуванні міграційних потоків і роль держави – у представництві інтересів бізнесу, вони розглядають трудову міграцію (вимушену і добровільну) як джерело дешевої та придатної робочої сили на користь заможніших груп, регіонів і країн. Ці теорії підкреслюють, що економічна і політична влада розподілена нерівномірно, а культурні переконання (релігія, традиції) та соціальні практики легітимізують таку нерівність. Тобто, міграція в основному приносить користь привілейованими групам в країні призначення. Тому, головна мета антиміграційної політики полягає не в тому, щоб зупинити міграцію, а в тому, щоб створити видимість контролю над нею, а відповідні антиміграційні дискурси легітимізують економічну експлуатацію вразливих груп мігрантів і звинувачують їх у проблемах, яких вони не створювали.

В цілому, міжнародна міграція як практика має довгу історію, яка включає в себе різні етапи. Основними глобальними процесами, що сприяли зростанню міжнародної міграції були: ренесанс, комерційна революція, колонізація, сільськогосподарська революція, промислова революція, поява вільних ринкових суспільств, сучасна освіта, технологічний прогрес та інші. В останні роки глобалізація ще більше прискорила міграційні процеси, особливо завдяки революційним змінам в інформаційних технологіях. Економічні блоки, такі як Європейський Союз (ЄС), відкрили свої ринки робочої сили для міжнародних мігрантів. Наявність надійних пунктів призначення з низькими транспортними витратами, дешевим житлом, онлайн бронюванням подорожей і недорогими страховими пакетами значно знизили початкові економічні витрати на міграцію.

Аналогічно, міжнародні конвенції з питань міграції, мирне середовище в окремих регіонах світу, заохочення кваліфікованої робочої сили, а також сучасні недорогі засоби зв'язку стали ключовими факторами стимулювання міжнародних міграційних потоків. Природні та техногенні катастрофи, такі як війни, конфлікти та погіршення політичної ситуації, ще більше повпливали на розвиток міграційних потоків, а двосторонні та багатосторонні угоди сприяли вільному переміщенню робочої сили між країнами в деяких частинах світу (Rosen, 2007).

Разом із тенденцією до зростання міжнародної міграції зростає інтелектуальний інтерес до міжнародних міграційних потоків (Chan, 2012). Крім того, економічні наслідки міжнародної міграції зараз широко обговорюються, зокрема негативні економічні наслідки, такі як голландська хвороба (Beine, 2015), а також аналізувався зв'язок між міжнародною міграцією та грошовими переказами працівників (Arrehag, Sjöberg, & Sjöblom, 2015). Однак не існує єдиної теорії, яка б охоплювала всі аспекти міжнародної міграції. Той факт, що на міжнародну міграцію впливають численні дисципліни, такі як економіка, соціологія, географія, торгівля, менеджмент, право, політологія, демографія та психологія, робить теоретичне осмислення міжнародної міграції складним завданням. Саме тому, варто зауважити, що не існує єдиної, однозначної теорії класифікації міжнародної міграції, оскільки вона охоплює непослідовні і фрагментарні події.

Опис різних типів міграції передбачає використання низки термінів. Так, економічна міграція визначається як рішення мігрувати з однієї країни в іншу з метою підвищення рівня життя за рахунок більш високооплачуваної роботи та кращих умов. В економічній міграції домінують економічні інтереси. Політична міграція стосується людей, які мігрують з однієї країни в іншу через громадянську війну або політичну дискримінацію у власній країні. Екологічна міграція стосується екологічних мігрантів – людей, які мігрують з рідних країн через екологічні умови, такі як: опустелення, підвищення рівня моря та посуха (Laczko, & Aghazarm, 2009). Отже, варто зауважити, що типи міжнародної

міграції постійно змінюються під впливом глобальних та регіональних факторів. Дана тенденція має місце, адже дослідники постійно виокремлюють нові категорії міграції на основі нових факторів, що притягують і відштовхують мігрантів. Таким чином, міграція постійно змінюється під впливом зміни соціально-економічних та геополітичних умов.

Так, міжнародну міграцію можна розділити на окремі категорії залежно від обраних факторів, що впливають на міграційні потоки. Так, Дженнісен (Jennissen, 2004) виділив такі чотири основні типи міграції: (1) трудова міграція, (2) зворотна міграція, (3) ланцюгова міграція і (4) міграція у пошуках притулку. Трудова міграція – це транскордонне переміщення з метою працевлаштування в іншій країні. Вона охоплює висококваліфікованих, напівкваліфікованих і некваліфікованих мігрантів. Якщо міжнародний мігрант проживає в іноземній країні як міжнародний мігрант, а потім залишається в цій країні щонайменше на один рік з наміром повернутися в країну свого громадянства, він вважається зворотним мігрантом. Особи, які подорожують з однієї країни в іншу з метою возз'єднання сім'ї або створення сім'ї, вважаються ланцюговими мігрантами. Шукачі притулку, які відвідують іноземну країну з метою отримання статусу біженця, вважаються мігрантами-шукачами притулку.

Белл, Алвес, Олівейра та Зуїн (Bell, Alves, de Oliveira, & Zuin, 2010) виокремили три основні типи міжнародної міграції, а саме : (1) міграція робочої сили; (2) вимушена міграція; (3) міжнародна пенсійна міграція. Трудова міграція передбачає міграцію висококваліфікованої робочої сили, некваліфікованої низькооплачуваної робочої сили та тимчасової робочої сили. Вимушена міграція охоплює біженців та шукачів притулку, які перетинають кордони через конфлікти та політичну невизначеність, а також переміщених осіб, які втратили свої поселення через стихійні лиха та будівельні проекти. Міжнародна пенсійна міграція – передбачає купівлю пенсіонерами нерухомості за кордоном для проживання.

Міжнародна міграція пенсіонерів – явище, що спостерігається в таких країнах, як Німеччина, Великобританія, Норвегія, Швеція, Данія, і

характеризується житловою мобільністю пенсіонерів, які мають фінансові можливості для придбання нерухомості за кордоном (Rodríguez, Fernández-Mayoralas, & Rojo, 1998). Вихід на пенсію є основним виштовхуючим фактором (push factor) у цьому міграційному процесі (King, Warnes, Williams, 1998). До факторів притягання (pull factor) відносять приємний клімат, ландшафт, якість життя пов'язана зі здоровим і спокійним темпом, доступ до інформації, попередній досвід відпочинку.

Основним впливом цієї міграції на приймаючі країни є тиск на урбанізацію та масштабне житлове будівництво в прибережних і сільських районах (Petrov, & Lavalle, 2006). Так, прибережні райони Португалії та Іспанії є найбільш урбанізованими (20-35%), так само як і в Ірландії. В Іспанії мігранти-пенсіонери оселяються в «урбанізаціях» (житлових комплексах), будівництво яких є поширеним явищем у сільських містечках і селах Коста-дель-Соль. У Португалії регіон Алгарве є найпопулярнішим місцем для пенсіонерів. Регіон також приваблює велику кількість туристів, що зумовлює високий рівень розвитку інфраструктури та дозвілля. Мігранти-пенсіонери, як правило, відновлюють напівзруйновані фермерські будинки, живуть у сільських віллах, прилеглих до берегової лінії, або оселяються в нових міських забудовах. Італійські мігранти-пенсіонери, як правило, оселяються на фермах у Тоскані, або у таких великих містах, як Флоренція і Лукка. Існує схожа міграція, але вона не зовсім пов'язана з виходом на пенсію. Працівники середнього або пізнього віку залишають роботу і переїжджають до сільської місцевості в іншій країні. Вони можуть працювати віддалено або започаткувати власний бізнес, але по суті шукають той самий спосіб життя, що й пенсіонери – менш напружене життя, кращу якість життя і можливість жити на той самий дохід, але краще (дешевше).

Варто відзначити, що сільська місцевість також і продукує значні міграційні потоки, забезпечуючи близько половини від загальної чисельності мігрантів (Mulska, Vasyltsiv, Mitsenko, Ivaniuk, & Lekh-Debera, 2023). При цьому, основною причиною міграції із сільської місцевості є економічна, а сама міграція

призводить до зниження локального рівня безробіття та зростання доходів завдяки особистим грошовим переказам мігрантів.

Іншою категорією, що часто зустрічається в науковій літературі, є вимушена та добровільна міграція (Hugo, 2008; Korpenberg, 2012; Zetter, 2015). Загалом, Існує доволі значна кількість підходів до класифікації міграції (найбільш поширені наведено на рис. 1.3), особливо у вітчизняній літературі, де цьому присвячено численні публікації.

Рис. 1.3. Основні класифікаційні ознаки та види міжнародної міграції

Примітка: побудовано автором

Ровенчак О. (2018) наводить такі класифікаційні ознаки: за правовим статусом, способом реалізації, кількістю мігрантів, повторюваністю, відстанню, тривалістю, добровільністю, причинами або цілями (метою). Загалом у згаданому дослідженні виокремлено 51 вид міграції. Схожий набір ознак та відповідних видів запропонований в дослідженні Боєцька-Пономаренко Б.Т., Пономаренко О.В. та Шевченко В.В. (2022), які розширили наведений перелік,

додавши ознаку якості, яка передбачає поділ на види за рівнем освіти. В той же час, Безуглий (2018) обмежує перелік класифікаційних ознак до наступних: за географічним напрямом, напрямом руху, тривалістю перебування, правовим статусом, метою (причиною) та способом причетності (добровільністю).

У закордонній літературі, в першу чергу серед досліджень науковців з Європи та Америки, найчастіше використовуються наступні класифікаційні ознаки: за напрямом, метою/причиною, добровільністю, повторюваністю, способом реалізації.

Ознака напрямку включає два види великих континентальних міграційних рухів, а саме з півдня на північ та із сходу на захід. Сьогодні вказані види є радше науковим архаїзмом, оскільки такий поділ був популярним серед досліджень кінця ХІХ – початку ХХ століть та був пов'язаний із характером тогочасної міграції, яка відбувалася за описаними географічними маршрутами. Тим не менше, міграція не виникає тому, що потенційний мігрант живе на сході або півдні, а має набагато глибші першопричини.

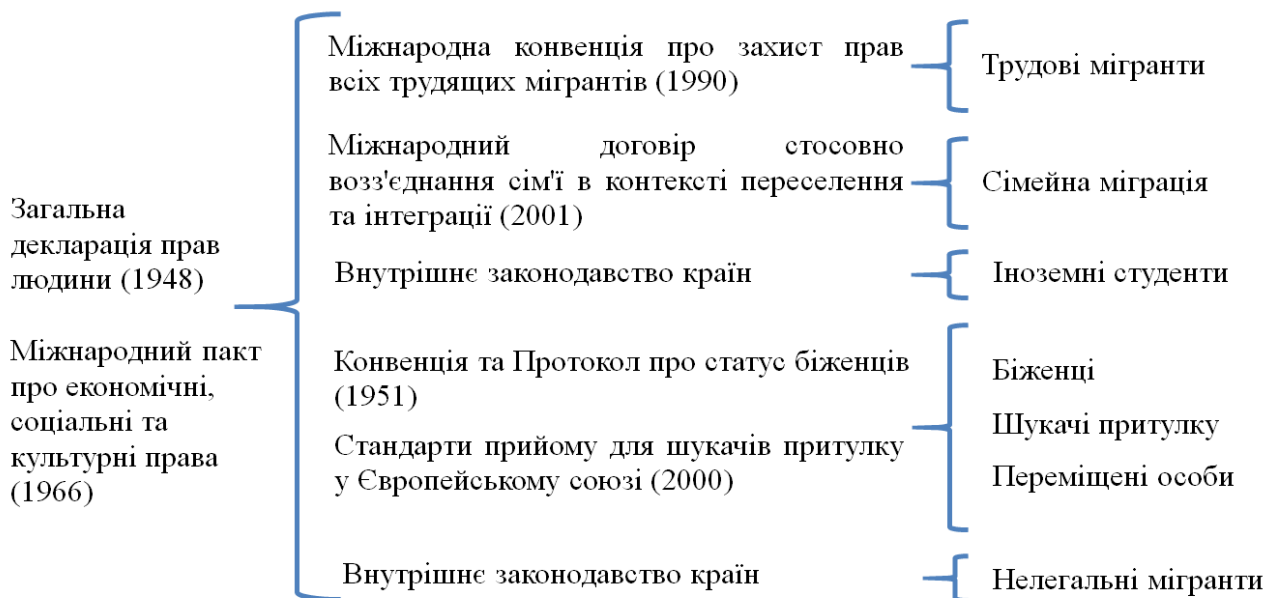

Рис. 1.4. Наднаціональне законодавство, що регулює окремі види міграції

Примітка: побудовано автором

Ознака мети/причини часто використовується у поєднанні з ознакою добровільності, оскільки їх види чітко корелюють. Ці ознаки разом з їх видами є

зручними для проведення досліджень, оскільки дозволяють провести відносно чіткий поділ мігрантів та мають законодавче визначення (див рис. 1.4), а міжнародні організації та блоки, як Європейський Союз роблять постійні кроки для гармонізації законодавства в цьому напрямку (Шкурат, & Лісна, 2023).

Більше того, саме мета міграції є одним з основних факторів, що визначає її наслідки, в першу чергу, економічні. Слід також відзначити, що міграція за ознакою причини/мети є достатньо добре досліджена з використанням моделі виштовхування (причини) та протягування (мета) (Push&Pull model), як на теоретичному, так і на емпіричному рівнях.

Ознака повторювальності використовується зазвичай для аналізування трудової міграції. Так, для вивчення її впливу на ринки праці приймаючих країн можуть окремо розглядати сезону (або ж повторювальну), одиночну та постійну міграцію. Окрема увага до сезонної міграції пов'язана із Теоріями подвійного та сегментованого ринку праці.

Ознака способу реалізації (або формою організації) також має серйозне теоретичне підґрунтя завдяки Теоріям міграційних мереж та кумулятивної причинності. Перша пояснює ланцюгову міграцію, коли один мігрант допомагає з міграцією членам сім'ї або друзям. Друга, Теорія кумулятивної причинності, розвиває ідеї першої та пояснює організовану міграцію, коли уже фактично діаспора створює ті чи інші організації, в тому числі і комерційні, які беруть участь в організації процесу міграції. Нещодавній досвід масштабних переміщень українських біженців чітко підкреслює роль таких організацій в полегшенні процесу міграції та сприянні безпеки мігрантів (П'ятковська, 2022).

Так чи інакше, в закордонній літературі розглядаються усі види міграції. Можна відзначити ряд теорій та моделей, які фокусуються на певних видах міграції. Зокрема Неокласична економічна теорія, Нова економіка трудової міграції (NELM), Теорія світових мереж присвячені в першу чергу трудовій міграції, а Теорія людського капіталу – міграції висококваліфікованих працівників.

Серед міжнародних організацій є поширеним використання ознаки мети/причини для поділу міграції на види. При цьому, ця ознака часто використовується із ознакою добровільності, оскільки їх види чітко кореспондують між собою. Так, у World Migration Report 2000 (IOM, 2000), опублікованим Міжнародною організацією з міграції (МІМ) вказується загальний поділ міжнародної міграції на добровільну та вимушену міграцію і визначаються окремі види, представлені у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Класифікація міграції та види мігрантів згідно Міжнародної організації з міграції (із доповненнями) *

Добровільна міграція	Вимушена міграція	Змішана міграція
Трудові мігранти Сімейні мігранти Іноземні студенти	Біженці Шукачі притулку Депортовані**	Нелегальні мігранти**

* розроблено авторами за даними The 2000 World Migration Report (IOM, 2000).

** вид міжнародної міграції «депортовані» запропонований автором на основі дослідження Chernobay & Malibroda (2022). Вид «нелегальні мігранти» та ознака «змішана міграція» запропоновані автором на основі дослідження (Adamuk, Chernobay, & Malibroda, 2019).

Варто відзначити, що згадана публікація та подальше використання Міжнародною організацією з міграції наведеної класифікації значно підвищило її популярність серед науковців та політиків. Зазначені ознаки та види міжнародної міграції також використовуються в цій роботі в подальшому (див. п.3.2).

Окремо можна винести ті ознаки, що відносяться до особистих характеристик мігрантах, зокрема: вік, стать, освіта, професійна спрямованість, рівень доходу, сімейний стан тощо. Перелік таких характеристик може постійно доповнюватися, адже залежить від фокусу дослідження та його глибини. Найчастіше ці ознаки використовуються у глибинних дослідженнях з використанням інтерв'ю.

Отже, існує низка вигод та переваг міграції, серед головних варто виокремити такі: мігранти надсилають гроші в країну походження, допомагаючи

зростанню економіки регіону; міжнародні мігранти є важливим джерелом іноземної валюти для окремих країн; міграція сприяє збалансованому розподілу населення за ресурсами всередині країни; мігранти виступають мостом соціальних змін у сільській місцевості; міграція інтегрує людей до нових технологій, освіти; міграція творить мультикультурне середовище і повагу; міграція змінює ментальність людей. Окрім цього, внески національних та міжнародних мігрантів є надзвичайно корисними для громад, до яких вони мігрують. Кошти використовуються на різні цілі: закупівля продуктів харчування, погашення боргів, одруження, лікування, освіта, будівництво житла. Тим не менше, позитивні наслідки міжнародної міграції для країн походження мають більше короткостроковий ефект, тоді як у довгостроковій перспективі вплив може бути неоднозначним (Vasyltsiv, Mulska, Osinska, & Makhonyuk, 2022). На противагу цьому, неконтрольована міграція до міст призводить до небажаного зростання щільності населення і перенаселеності. Проте, міграція може спричинити такі проблеми, як тиск на місцеві ресурси та конкуренцію за робочі місця. Однак вона також відкриває можливості для зростання і розвитку, якщо в країні ефективна державна політика, що відповідає потребам як мігрантів, так і місцевого населення. Мігранти приносять із собою ідеї, технології та життєві навички, яких вони набули в попередніх місцях, допомагаючи здійснювати соціальні зміни у своїх рідних країнах. Міграція також сприяє культурному змішуванню та розмаїттю. Однак життя далеко від сім'ї може призвести до ізоляції і спричинити небажану поведінку (вживання наркотиків, злочинність). Серед працездатного населення переважно мігрують чоловіки, залишаючи свої сім'ї, що призводить до дисбалансу в гендерному співвідношенні. Без допомоги чоловіків жінки змушені виконувати сільськогосподарські роботи, а також домашні обов'язки. Розвиток територій також гальмується через втрату людських ресурсів. Міграція створює навантаження на існуючу соціальну та фізичну інфраструктуру і призводить до перенаселення міст. Зростає кількість нетрів і стихійних поселень. Подекуди надмірне використання природних ресурсів призводить до їх забруднення та виснаження. Міграція призводить до

культурного обміну. Коли люди переїжджають до нової країни, вони приносять із собою власні традиції, мову та звичаї. Це культурне розмаїття збагачує місцеву культуру і нівелює місцеві котел традиції. Як результат, сім'ї та громади підтримують зв'язки через кордони, сприяючи більш взаємопов'язаному глобальному суспільству.

1.2. Теоретичне обґрунтування впливу міжнародної міграції на розвиток економіки країни

Як було зазначено у попередньому пункті, існує близько десятків теорій, що використовуються у дослідженнях міграції. Одразу потрібно відзначити, що єдиної теорії, яка вміщає всі аспекти міграції сьогодні не існує, хоча з середини ХХ століття велися активні академічні дискусії щодо визначення такої. При цьому, кожна з теорій, маючи добре розроблену теоретичну основу та численні емпіричні підтвердження, так само має і значну критику, засновану на теоретичних припущеннях та відповідних емпіричних даних.

Все ж, зростаюча увага до проблем міграції та поява великої кількості емпіричних досліджень принесли нові ідеї, а дискусія щодо визначення «правильної» міграційної теорії змінилася на пошук концептуальної єдності. Численні дослідження, в першу чергу емпіричні, проведені за останні десятиліття показали, що міграція є складним та багатограним процесом, а більшість з існуючих теорій є цілком правильними та достатньо науково та емпірично обґрунтовані, однак лише у певних межах, до того ж не чітко визначених. Таким чином, вченими було досягнуто розуміння, що дослідження міграції доцільно проводити «частинами», шукаючи, при цьому, не універсальну теорію, а певні правила для узгодження теорій на концептуальному рівні.

Наведені у попередньому пункті теорії та моделі відрізняються основним фокусом дослідження, кожна з яких зосереджується на окремих аспектах міграційного процесу та його впливу на окремих осіб, суспільство або економіку. Так, Неокласична економічна теорія використовується для аналізу процесу

прийняття рішень окремими мігрантами. Увага зосереджується на економічних мотивах, які спонукають людей мігрувати, у тому числі за кращими зарплатами та рівнем життя. За допомогою цієї теорії, вчені прагнуть пояснити, чому люди вирішують переїхати, які при цьому існують витрати та вигоди для мігранта.

На противагу, Теорія сегментованого ринку праці зміщує свою увагу на ринки праці в приймаючих країнах. Згідно з цією теорією, ринки праці поділяються на окремі сегменти: з відповідними можливостями працевлаштування, диференціацією заробітної плати та умов праці. Місцеві (або ж корінні) працівники з часом, здобуваючи освіту та покращуючи свій людський капітал, відмовляються від певних видів робіт. Також у країні може виявитися недостатньо робочої сили для певних галузей. Мігранти, в свою чергу, заповнюють ці прогалини, сприяючи економічному розвитку. Таким чином, Теорія сегментованого ринку праці зосереджується на макроекономічних і структурних аспектах ринку праці та їх змінах під впливом міжнародної міграції.

Теорія міграційних мереж має соціологічну перспективу, зосереджуючи свою увагу на соціальних зв'язках і мережах, які сприяють міграції. Вона підкреслює вплив родини, друзів і громадських зв'язків на рішення щодо міграції. Ця теорія досліджує, як соціальні мережі зменшують витрати та ризики міграції, а також передачу інформації щодо місць призначення міграції. Підкреслюючи роль соціального капіталу, теорія міграційних мереж досліджує міжособистісні та громадські аспекти вибору та шляхів міграції.

Хоча ці теорії мають різні основні напрямки, важливо відзначити, що міграційні дослідження часто об'єднують декілька теорій і моделей, щоб забезпечити більш повне розуміння складної та багатогранної природи міжнародної міграції. Дослідники часто поєднують елементи цих теорій, щоб дослідити взаємодію між індивідуальними мотиваціями, динамікою ринку праці та соціальними мережами у формуванні моделей і результатів міграції. Також дослідники часто звертаються і до інших теорій, не призначених для дослідження міграції, для пояснення зв'язку міграції та розвитку.

Слово «розвиток» (англ. “development”) означає такі ідеї, як «розгортання», «зростання», «більш повне опрацювання деталей будь-чого» та виявлення потенціалу, прихованого в чомусь. Усі ці ідеї мають відношення до концепції розвитку, яка впливала на державну політику протягом останніх десятиліть, як у «центрі» промислово розвинутих країн, так і на «периферії» колишніх колоній, що визначаються сьогодні, як «менш розвинені країни» (LDCs), «країни третього світу». Ця концепція охоплює як ідеї «змін», так й ідеї «прогресу». «Правильні дії» можна розуміти як дії, які сприяють «прогресу» людей і суспільства. Таким чином, ідея «розвитку» стосовно суспільства передбачає процес зміни до того, що є, у певному сенсі, більш «просунутим» станом. Таким чином, теорії розвитку стосуються розуміння того, як відбувається цей процес. Теорія розвитку охоплює сукупність теорій про те, як найефективніше здійснити бажані зміни в суспільстві. Ці теорії ґрунтуються на різних суспільствознавчих дисциплінах і підходах. Залежно від того, яка теорія береться до уваги, існують різні пояснення процесу розвитку та нерівності.

Теорія модернізації використовується для аналізу процесу модернізації суспільств. Теорія зосереджується на сприятливих аспектах та на таких, що перешкоджають економічному розвитку країн. Головна ідея полягає в розумінні того, що допомога розвитку, спрямована на ці конкретні аспекти, приведе до модернізації «традиційних» або «відсталих» суспільств. Свій внесок у теорію модернізації зробили науковці з різних дисциплін. Так, теорія модернізації (Acemoglu, & Robinson, 2022) стверджує, що в міру того, як суспільства модернізуються економічно, стають багатшими та освіченішими, їхні політичні інститути стають все більш вільними та демократичними. Класична теорія модернізації 1950-х і 1960-х років, на яку найбільше вплинув С. Ліпсетт, ґрунтувалася на соціологічному аналізі М. Вебера, Е. Дюркгейма, К. Маркса і Т. Парсонса (Andrew, 1986; Eisenstadt, 2000). Теорія модернізації була домінуючою парадигмою в соціальних науках у 1950-х і 1960-х роках, але відродилася після 1991 року, коли Ф. Фукуяма написав про закінчення холодної війни як про підтвердження теорії модернізації.

Теорія модернізації є предметом багатьох дебатів серед вчених (Gerardo, 2018; Knöbl, 2003). Перші принципи теорії модернізації виходять з ідеї прогресу, яка стверджує, що люди можуть розвивати і змінювати суспільство самостійно. Теорія також відзначала, що технологічний прогрес та економічні зміни спричиняють зміни у моральних та культурних цінностях. Французький соціолог Е. Дюркгейм підкреслив взаємозалежність інститутів у суспільстві і те, як вони взаємодіють з культурною та соціальною згуртованістю. У своїй науковій роботі про розподіл праці в суспільстві, він описав процес підтримки соціального порядку і трансформаційний перехід від примітивних суспільств до розвинених (Durkheim, 1986). Серед інших вчених, які зробили внесок у розвиток теорії модернізації, можна назвати Д. Аптер, який працював над політичними системами та історією демократії; С. Ліпсетт, який стверджував, що економічний розвиток призводить до соціальних змін, які, в свою чергу, ведуть до демократії; Д. МакКлелланд, який висунув мотиваційну теорію модернізації з психологічної точки зору; Т. Парсонс, який порівнював відсталість і сучасність, використовуючи шаблонні змінні.

Критики підкреслювали випадки, коли індустріалізація не сприяла стабільній демократизації, як-от Японія, Німеччина та Радянський Союз, а також випадки відкату демократії в економічно розвинених частинах Латинської Америки (Treisman, 2020). Інші критики стверджують, що причинно-наслідковий зв'язок є зворотним (демократія, швидше за все, сприятиме економічній модернізації) (Acemoglu, & Robinson, 2022) або що економічна модернізація допомагає демократіям вижити, але не допомагає демократизації (Przeworski, & Limongi, 1997). Інші вчені надають підтверджуючі докази того, що економічний розвиток значною мірою передбачає демократизацію (Voix C., & Stokes, 2003; Voix, 2011). Теорія модернізації в 1950-1960-х роках базувалася на класичній еволюційній теорії та ідеях Вебера про перехід від традиційного до сучасного суспільства. Парсонс використав роботу Вебера, додавши до неї свою власну інтерпретацію (Dibua, 2006; Mayhew, & Talcott, 1985; Tipps, 1973). Версія Парсонса стала широко використовуватися в соціології та інших соціальних

науках з 1945 року. До прихильників теорії модернізації варто віднести: М. Леві, Г. Алмонд, С. Ліпсетт, В. Ростоу, Д. Лернер, Л. Пай, Д. Аптер, А. Інкелес, С. Блек, Б. Хоселіц, М. Вайнер і К. Дойч та інші.

Наприкінці 1960-х років існувала опозиція до теорії модернізації, оскільки вона була занадто загальною і не застосовувалася однаково до всіх суспільств (Tirps, 1973). Однак після закінчення холодної війни, науковці відродили теорію модернізації. Так, Ф. Фукуяма виступав за використання теорії модернізації як універсальної історії (Fukuyama, 1992). Більш академічна спроба переглянути цю теорію була зроблена Р. Інглехартом і К. Вельтцелем у праці «Модернізація, культурні зміни і демократія» (Inglehart, & Welzel, 2005). На відміну від Ліпсета, який пов'язав промислове зростання з демократизацією, Інглехарт та Вельтцель не побачили зв'язок між індустріалізацією та демократизацією. Вони вважали, що цінності на користь демократизації з'являються лише на завершальній стадії процесу економічної модернізації, яку різні автори характеризують як постіндустріалізацію. Однак ці спроби відродити теорію модернізації зазнали багато критики, а сама теорія залишається суперечливою (Knöbl, 2003).

Модель лінійних етапів зростання – це економічна модель, на розвиток якої в значній мірі вплинув План Маршалла, що використовувався для відновлення європейської економіки після Другої світової війни. Згідно з цією моделлю, економічне зростання можна досягти лише через індустріалізацію. Зростання може бути обмежене місцевими інституціями та соціальними настроями, особливо коли вони впливають на заощадження та інвестиції. Тому в цій моделі обмеження економічного зростання мають внутрішнє суспільне походження (Khun, 2008). Згідно з моделлю лінійного прогресивного зростання, добре сплановані масштабні вливання капіталу, в поєднанні з втручанням державного сектору, врешті-решт спричинять до індустріалізації та економічного розвитку в країнах, що розвиваються.

У. Ростоу виділив п'ять етапів, через які повинні пройти країни, що розвиваються, щоб досягти статусу розвинених економік: (1) традиційне суспільство, (2) передумови для злету, (3) зліт, (4) прагнення до зрілості та

(5) масове споживання. Він стверджував, що економічний розвиток визначається певними сильними секторами. Це контрастує, наприклад, з марксизмом, який стверджував, що сектори повинні розвиватися однаково. Згідно з моделлю Ростоу, для того, щоб країна почала розвиватися, вона повинна дотримуватися певних правил розвитку: (1) рівень інвестицій в країні повинен бути підвищений принаймні до 10% ВВП; (2) країна повинна мати один або два сектори з високими темпами зростання; (3) повинні існувати інституційні, політичні та соціальні структури, щоб сприяти розширенню цих секторів (Rowstow, 1960).

Модель Ростоу має серйозні недоліки, найважливішими з яких є наступні: (1) модель припускає, що кожна країна може досягти розвитку через однакову базову послідовність етапів, що є суперечливим припущенням; (2) модель вимірює розвиток лише з точки зору збільшення ВВП на душу населення (3) модель зосереджується на характеристиках розвитку, але не визначає причинно-наслідкові фактори, які призводять до розвитку. Таким чином, вона нехтує соціальними структурами, які повинні бути на місці, щоб сприяти розвитку.

Структуралізм – це теорія розвитку, яка зосереджується на структурних факторах, що перешкоджають економічному. Одиницею аналізу є перехід від економіки, заснованої на натуральному сільському господарстві, до сучасної урбанізованої економіки виробництва та послуг. Політичні приписи, що впливають із структуралістського мислення, передбачають значне державне втручання в економіку з метою стимулювання промислового сектору, відомого як індустріалізація імпортозаміщення (ISI). Така структурна трансформація має на меті створення економіки, яка з часом зростатиме самостійно. Цього можна досягти, лише поклавши край залежності менш розвинених країн від експорту сировинних товарів (сільськогосподарської та гірничодобувної продукції) та підтримуючи внутрішньо орієнтований розвиток.

Торгівля з розвиненими країнами зводиться до мінімуму за допомогою різних торговельних бар'єрів і завищеного внутрішнього обмінного курсу, що заохочує виробництво вітчизняних замінників раніше імпортованої промислової

продукції. Логіка цієї стратегії ґрунтується на новій теорії обробної промисловості. Нова теорія обробної промисловості стверджує, що ранні та молоді галузі промисловості не мають ефекту масштабу та досвіду, щоб конкурувати з іноземними конкурентами, і тому їх слід захищати доти, доки вони не зможуть конкурувати на вільному ринку (Miravete, 1998). Гіпотеза Пребіша-Зінгера стверджує, що оскільки еластичність попиту за доходом на промислові товари є вищою, ніж еластичність попиту за доходом на сировинні товари, то умови торгівлі сировинними товарами з часом погіршуватимуться порівняно з умовами торгівлі промисловими товарами. Якщо ця гіпотеза правдива, то вона обґрунтовує стратегію індустріалізації та імпортозаміщення.

Структуралісти стверджують, що державне втручання – це єдиний шлях розвитку для країн третього світу. Країни Третього світу повинні рухатися в напрямку індустріалізації та зменшити свою залежність від торгівлі з Першим світом. Засади структуралізму зародились в Південній Америці, зокрема в Чилі, в 1950 р. Основоположниками теорії стали Р. Пребіш, С. Уртадо, А. Пінто, О. Санкел та Д. Сірс. Датт і Росс (Dutt, & Ros, 2003) аргументували, що економісти-структуралісти прагнули визначити жорсткість, запізнення та інші особливості, притаманні структурі країн, що розвиваються, щоб оцінити, як координується економіка і наскільки вона реагує на політику розвитку. Звичайним припущенням у цьому підході є те, що ціновий механізм не є рівноважним механізмом, який гарантує стабільне зростання і «бажаний» розподіл доходу». Ніксон (Colman, & Nixson, 1994) підтвердили аргумент Біттара (Bitar, 1988), що існує широкий консенсус, який можна назвати неоконструктивістським підходом. Цей підхід передбачає визнання: важливості політичних та інституційних факторів в аналізі економічних проблем; необхідності збільшення внутрішніх заощаджень для стимулювання інвестицій, враховуючи складність пошуку зовнішнього фінансування; інфляція є «соціальним явищем» і вимагає соціальних, психологічних, політичних та інституційних змін, а також консервативної монетарної та фіскальної політики; хибність протиставлення експортно-орієнтованої індустріалізації та спрямованої

на імпортозаміщення, плануванням та ринком, сільським господарством та промисловістю; необхідність зміцнення виробничої та технологічної інфраструктур; важливість спроб поліпшення умов для інтеграції країн у світову економіку і підвищення їх міжнародної конкурентоспроможності; структурна перебудова є лише однією зі складових структурної реформи.

Пізні внески в структуралістську економіку підкреслили важливість інституцій та розподілу як у виробничому секторі, так і в соціальних групах. Ці інституції та сектори можуть бути об'єднані в макроекономічні багатосекторні моделі. Версія Фіцджеральда цієї моделі індустріальної економіки включає три товарні ринки (продовольчий, промисловий та засобів виробництва), зовнішню торгівлю та розподіл доходів в основі специфікації фінансового сектору із заощадженнями, інвестиціями, державними фінансами та фінансовими рахунками. Для багатосекторних моделей часто використовується матриця соціального обліку (SAM) (розширення таблиці «витрати-випуск») (Chichilnisky, 1984).

Теорія залежності, по суті, є продовженням структуралістської думки і поділяє багато її основних ідей. Якщо структуралісти вважали, що розвиток абсолютно неможливий без розукрупнення та дотримання суворої стратегії ISI, то теорія залежності допускає розвиток через зовнішні зв'язки з розвиненими частинами світу. Але такий розвиток розглядається як «залежний розвиток», який не має внутрішньої рушійної сили в країнах, що розвиваються, що робить їх надзвичайно вразливими до економічних примх глобального ринку. Теорія залежності починається з ідеї, що ресурси перетікають з «периферії» бідних і слаборозвинених країн до «центру» багатих країн і що багатство накопичується в багатих країнах за рахунок бідних країн. На відміну від теорії модернізації, теорія залежності стверджує, що не всі суспільства проходять однакові стадії розвитку. Периферійні країни мають свої особливості, структури та інститути, а їхні зв'язки з глобальною ринковою економікою вважаються слабкими, в той час як розвинені країни ніколи не були в такому колоніальному становищі в минулому. Прихильники теорії залежності стверджують, що слаборозвинені

країни залишатимуться економічно вразливими, якщо не послаблять свої зв'язки зі світовим ринком (Vincent, 2008).

Теорія залежності стверджує, що бідні країни постачають розвиненим країнам природні ресурси та дешеву робочу силу, без яких розвинені країни не мали б сучасного рівня життя. Коли слаборозвинені країни намагаються усунути вплив країн центру, розвинені країни блокують їхні спроби зберегти контроль. Іншими словами, бідність у таких країнах, є результатом не краху глобальної системи, а того, як вони в неї інтегровані. Окрім структуралістського коріння, теорія залежності має багато спільного з неомарксизмом та теорією світових систем, що знайшло відображення в роботах І. Валлерстайна, відомого теоретика залежності. Валлерстайн відкидає поняття третього світу і стверджує, що існує лише один світ, пов'язаний між собою економічними відносинами (теорія світових систем). Він стверджує, що природа цієї системи призводить до поділу світу на центр, напівпериферію та периферію. Як результат, одним з наслідків розширення світової системи є комерціалізація таких речей, як природні ресурси, праця та людські відносини (Wallerstein, 1974).

Теорія базових потреб, наголошує, що базові потреби можна використовувати як індикатор мінімальних вимог, необхідних людині для виживання. Разом із цим, дана теорія не наполягає на інвестиціях в економічно продуктивну діяльність. Підхід на основі базових потреб є основним підходом вимірювання абсолютної бідності в країнах, що розвиваються. Даний підхід визначає абсолютний мінімум ресурсів, необхідних для довгострокового фізичного благополуччя у вигляді споживчих товарів. Як результат, межа бідності визначається сумою доходу, необхідною для задоволення потреб людини. Підхід «базових потреб» був запроваджений Міжнародною організацією праці (МОП) у 1976 р. (Richard, 1976). Підхід щодо розвитку на основі базових потреб був схвалений урядами, працівниками та роботодавцями. Прихильники теорії базових потреб стверджували, що ліквідація абсолютної бідності – це хороший спосіб зробити людей активними в суспільстві, полегшити їх інтеграцію на ринку робочої сили, допомогти у виконанні функції споживання та заощадження. Вони

стверджували, що цій концепції бракує теоретичної строгості та практичної визначеності, вона суперечить політиці стимулювання зростання і ризикує занурити країни, що розвиваються, у перманентну кризу.

Традиційний перелік «базових потреб» включає їжу (в тому числі воду), житло та одяг (Denton, 1976). Багато сучасних переліків наголошують на мінімальному споживанні «базових потреб» не лише в їжі, воді, одязі та житлі, але й у транспорті, санітарії, освіті та охороні здоров'я. Різні організації використовують різні базові набори. Вважається, що підхід до базових потреб орієнтований на споживання і він створює враження про легкий вихід з бідності (Dharam, 1978). Так, А. Сен зосередився на «спроможності», а не на споживанні. Як результат, дискурс розвитку моделей базових потреб зосереджений на вимірюванні рівня бідності, який можна подолати. Саме тому, програми розвитку, що базуються на підході базових потреб, зосереджені на забезпеченні базових потреб усіх домогосподарств, за рахунок економічного зростання, замість інвестування в економічно продуктивні види діяльності, на яких суспільство може зосередитися в майбутньому (Derrill, 2014). Однак, з точки зору «вимірювання», базові потреби та абсолютні підходи є досить важливими. У 1995 році однією з головних декларацій Всесвітнього саміту з питань соціального розвитку в Копенгагені був меседж, що всі країни повинні розробити як абсолютні, так і відносні показники бідності, і що кожна країна повинна мати можливість ліквідувати абсолютну бідність до цільового терміну, який встановлюється кожною країною відповідно до її національних обставин [UN, 2008).

Неокласична теорія розвитку пов'язана із класичною теорією, що розвивалася у XVIII-XIX століттях та була зосереджена на вартості продуктів та факторах виробництва. Першими авторами цієї теорії були А. Сміт і Д. Рікардо. Класичні економісти, як і неокласики, виступали за вільний ринок та за відсутність державного втручання. «Невидима рука» А. Сміта гарантувала, що вільна торгівля в кінцевому підсумку принесе користь усьому суспільству. Дж. Кейнс був впливовим класичним економістом і написав «Загальну теорію

зайнятості, відсотка і грошей» у 1936 році. Кейнс заперечував, що економіка автоматично пристосовується до повної зайнятості навіть у стані рівноваги, і вважав, що нестабільна і некерована психологія ринку призводить до циклічних бумів і спадів (Keynes, 1936). Класична теорія була послідовною атакою на ортодоксальність класичної економіки того часу. Вона запровадила функцію споживання, принцип ефективного попиту, концепцію переваги ліквідності та надала нового значення мультиплікаторам і граничній продуктивності капіталу. Неокласична теорія розвитку стала впливовою наприкінці 1970-х років і почала привертати до себе серйозну увагу. Також у 1980 р. Світовий банк змінив підхід базових потреб на неокласичний підхід.

Одним із наслідків впливу неокласичної теорії розвитку на країни, що розвиваються, стали програми структурної перебудови, які Світовий банк і Міжнародний валютний фонд охоче впроваджують. Важливими аспектами цих програм є: (1) фіскальна економія (скорочення державних витрат); (2) приватизація (збільшення державних ресурсів з одночасним підвищенням ефективності та фінансових результатів діяльності відповідних підприємств); (3) лібералізація торгівлі та девальвація валюти (для максимізації статичних порівняльних переваг країн, що розвиваються, на світових ринках); (4) скорочення державних витрат та дерегуляція (для стимулювання вільних ринків). Ці заходи в більшій мірі стосувались відновлення Латинської Америки після економічної та фінансової кризи 1980-х років. Дані заходи стосуються поняття «Вашингтонський консенсус», яке запропонував економіст Дж. Вільямс у 1989 році.

Теорія пост-розвитку – це наукова школа, яка ставить під сумнів ідею національного економічного розвитку в цілому. Теорія пост-розвитку виникла у 1980-х та 1990-х роках завдяки роботам таких вчених, як А. Ескобар, Г. Естева, М. Рунома, В. Сакс, Дж. Фергюсон, С. Латуш та Г. Ліст. Ключові представники школи пост-розвитку стверджують, що розвиток завжди був несправедливим, ніколи не працював, а сьогодні зазнав невдачі. На думку дослідників пост-розвитку, мета підвищення рівня життя ґрунтується на довільних твердженнях

про її необхідність та здійсненність. Теорія пост-розвитку виникла у 1980-1990-х роках. На думку теоретиків пост-розвитку, ідея розвитку є лише «ментальною конструкцією» (В. Сакс), яка призводить до ієрархії між розвиненими та нерозвиненими країнами, а нерозвинені країни хочуть бути схожими на розвинені. За словами Сакса, мислення про розвиток домінує на Заході і є дуже етноцентричним. Також він зауважив, що «ідея розвитку – це руїна на інтелектуальному ландшафті», а сьогодні «настав час демонтувати цю ментальну конструкцію» (Sachs, 1992).

Теоретики пост-розвитку стверджують, що західний спосіб життя не може бути реалістичною чи бажаною метою для народів світу. Розвиток розглядається як втрата самобутньої культури країни, почуття власної гідності та способу життя. На думку іншого видатного теоретика пост-розвитку, М. Ранема, такі поняття, як бідність, мають культурне коріння і можуть сильно відрізнятись в різних культурах. М. Ранема визнав, що більшість людей, яким доводиться жити в скрутні, дійсно прагнуть змін. Однак вихід, який він пропонує, – це не розвиток, а «закінчення розвитку». Для нього кінець розвитку – це не «кінець пошуку нових можливостей змін, світу дружби, пов'язаного з відносинами, чи справжнього процесу відродження, здатного створити нові форми солідарності». Натомість він стверджує, що «нелюдський і деструктивний підхід змін закінчився. Це має стати закликком для «хороших людей» усюди думати та працювати разом» (Escobar, 2018).

Інституції, які висловлюють занепокоєння з приводу недорозвитку, є дуже західноорієнтованими, а пост-розвиток вимагає мислення, спрямованого на розвиток, і ширшого залучення культури. Пост-розвиток пропонує бачення суспільства, яке відходить від ідей, що домінують сьогодні у суспільстві. Школа пост-розвитку пропонує низку критичних зауважень щодо розвитку, водночас досліджує альтернативні шляхи досягнення позитивних змін. Школа пост-розвитку пропонує особливе бачення суспільства, виключеного з дискурсів розвитку, сучасності, політики, культурних та економічних впливів Заходу, а також ринкових і централізованих авторитарних суспільств. За словами

А. Ескобара, пост-розвиток зосереджується на місцевій культурі та знаннях, критичному мисленні щодо усталеної науки та сприянні місцевим масовим рухам (Escobar, 2018). Пост-розвиток також виступає за структурні зміни для забезпечення солідарності, взаємності та інклюзії традиційних знань. Рух пост-розвитку надихається народним суспільством, неформальним сектором та ощадливим, а не матеріалістичним стилем життя. Крім того, теоретики пост-розвитку виступають за структурні реформи. Політика має зосереджуватися на прямій демократії, а системи знань мають бути традиційними, або принаймні поєднувати сучасні та традиційні знання.

Теорія сталого розвитку – це теорія, що описує розвиток, який задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби (United Nations General Assembly, 1987). Сталість має соціальну мету для довгострокового співіснування людства на планеті. Визначення цього терміну є суперечливими і варіюються залежно від літератури, контексту та періоду часу (Ramsey, 2015). Сталість, як правило, має три аспекти (або складові): екологічна, економічна та соціальна (Purvis, Mao, & Robinson, 2019). Концепція сталості може керувати процесами прийняття рішень на глобальному, національному, організаційному та індивідуальному рівнях (Berg, 2020).

Близьким поняттям є сталий розвиток, і ці два терміни часто використовуються для позначення одного й того ж. ЮНЕСКО робить наступне розмежування між цими двома поняттями: «Сталість часто розглядається як довгострокова мета (тобто більш сталий світ), тоді як сталий розвиток стосується процесів і шляхів її досягнення» (UNESCO, 2015). Існує низка визначень сталого розвитку, і всі вони стосуються асиміляційної здатності Землі та її природних систем і викликів, що стоять перед людством. Сталий розвиток можна розділити на екологічну стійкість, економічну стійкість, соціальну та політичну стійкість. Концепція містить два ключові поняття: (1) базові потреби бідних у світі мають бути пріоритетними; (2) здатність довкілля задовольняти поточні та майбутні потреби обмежена станом технологій та соціальної організації. Книга «Межі

зростання», опублікована на замовлення Римського клубу, стала важливим каталізатором роздумів про сталий розвиток. Результатом цього став Кіотський протокол 1997 року про обмеження викидів парникових газів.

Проте, є низка причин, чому сталого розвитку важко досягти. Деякі бар'єри виникають через природу та її складність (усе взаємопов'язане) (Harrington, 2016). Інші виникають через стан людини. Прикладом є розрив між цінностями та поведінкою. Це свідчить про те, що люди часто не діють відповідно до своїх переконань. Інші перешкоди знаходяться за межами поняття стійкості, тобто їх можна подолати. Деякі зовнішні бар'єри пов'язані з характером переважаючої інституційної структури. Наприклад, ринкові механізми можуть не працювати для суспільних благ. Існуючі соціальні, економічні та культурні структури є сприятливими для споживання. У конкурентних ринкових економіках існує структурний попит на зростання, що перешкоджає необхідним соціальним змінам (Wiedmann, Lenzen, Keyser, & Steinberger, 2020). Противники наслідків сталого розвитку часто посиляються на екологічну криву Кузнеця. Ідея цієї кривої полягає в тому, що з розвитком економіки відбувається зсув у бік капіталомісткого та наукомісткого виробництва. Іншими словами, рівень забруднення зростає зі зростанням економіки, поки не буде досягнутий поріг, за яким виробництво стає менш ресурсоємним і більш сталим. Тобто, для вирішення екологічних проблем потрібна політика сприяння зростанню, а не політика протидії зростанню. Однак докази на користь екологічної кривої Кузнеця є досить непереконаливі. Більше того, з емпіричної точки зору, зі збільшенням доходу люди схильні споживати більше продуктів. Хоча ці продукти виробляються більш екологічно чистим способом, в цілому збільшення споживання нівелює цей ефект. Однак, такі науковці як Дж. Саймон, стверджують, що майбутні проблеми повинні вирішити майбутні технологічні розробки.

Теорія людського розвитку спирається на ідеї з різних джерел, таких як екологія, сталий розвиток та економіка добробуту. Вона відмовляється від регуляторної політики і зосереджується на тому, як можна використати

соціальний капітал і капітал навчання для оптимізації загальної вартості людського капіталу в економіці. Двома відомими теоретиками людського розвитку є А. Сен та М. Уль-Хак. Роботи Сена зосереджені на тому, що люди можуть робити і ким вони можуть бути. Саме ці здібності, а не дохід чи товари (як у підході базових потреб) визначають добробут людей. Ця основна ідея лежить в основі створення Індексу людського розвитку – показника розвитку, орієнтованого на людину, вперше запропонованого Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН). Економічний аспект роботи Сена класифікується як економіка добробуту, яка оцінює вплив економічної політики на добробут людини. Сен написав впливову книгу «Розвиток як свобода», яка додає важливий етичний вимір до економіки розвитку (Sen, 2001).

Людський розвиток має шість стовпів: рівність, сталість, продуктивність, розширення прав і можливостей, співпраця та безпека. *Рівність* – це ідея про те, що справедливість існує для всіх, незалежно від статі, і що кожен має право на освіту та охорону здоров'я. *Сталість* – це ідея про те, що всі ми маємо право на засоби до існування і більш справедливий розподіл багатства. *Продуктивність* означає, що люди беруть повноцінну участь у процесі створення доходу. Це також означає, що держава потребує більш ефективних соціальних програм для своїх громадян. *Розширення прав і можливостей* означає, що люди мають свободу впливати на події та рішення, які впливають на їхнє життя. *Співпраця* заохочує участь і приналежність до спільнот і груп як джерела взаємного збагачення та соціальної значущості. *Безпека* надає людям можливість розвиватися вільно, будучи впевненими в тому, що вони не зникнуть раптово в майбутньому (UNDP, 2012). Індекс людського розвитку (ІЛР) – це нормалізований показник очікуваної тривалості життя, рівня освіти та доходу на душу населення для країн світу. ІЛР є вдосконаленим стандартизованим показником добробуту, особливо добробуту дітей, а отже, і людського розвитку (Streeten, 1994). Щоб відобразити розриви в Індексі людського розвитку, ООН у 1997 році запровадила Індекс людської бідності (ІЛБ), який вимірює розриви в трьох показниках Індексу людського розвитку (довге та здорове життя, знання та гідний рівень життя). ІЛБ

покликаний забезпечити ширший погляд на людський розвиток і адаптований до розвинених країн, щоб виявити соціальне відчуження (Augustin, 2007).

За даними ООН, країни поділяються на розвинені та країни, що розвиваються. Розвинуті країни індустріалізовані, мають високий рівень життя та швидке економічне зростання. Країни, що розвиваються, є аграрними (або принаймні не індустріалізованими), мають нижчий рівень життя та дуже слабку економіку з повільним або зовсім відсутнім зростанням. Країни, що розвиваються – це суверенні держави з менш розвинутою промисловою базою та нижчим індексом людського розвитку (ІЛР), ніж в інших країнах. Однак це визначення не є загальноприйнятим. Терміни «країни з низьким та середнім рівнем доходу» (LMIC) та «країни, з виникаючими економіками» (NEE) часто використовуються як синоніми, але відносяться лише до економік окремих країн. Світовий банк поділяє країни світу на чотири групи за рівнем валового національного доходу на душу населення: країни з високим рівнем доходу, країни з рівнем доходу вище середнього, країни з рівнем доходу нижче середнього та країни з низьким рівнем доходу. Найменш розвинені країни – країни, що не мають виходу до моря, та малі острівні країни, що розвиваються, є підгрупами країн, що розвиваються, тоді як решту країн часто називають країнами з високим рівнем доходу або розвиненими країнами (Tariq, 2015).

1.3. Взаємозв'язок економічної інтеграції міжнародних мігрантів та їх внеску у розвиток національної економіки

Концепція інтеграції передбачає «відсталість» мігрантів в порівнянні з місцевим населенням (Bijl, et al, 2008), адже новачки через відсутність людського капіталу, пов'язаного з місцевістю, страждають від певних недоліків порівняно з місцевим населенням (Barrett, & Duffy, 2007). Зокрема, мігранти частіше зустрічаються з проблемами досягнення повноцінного соціального становища (Engbersen, 2003). Таким чином, інтеграція ототожнюється з процесом подолання цих проблем і часто її трактують як рух до позицій, які займає корінне населення

(Bijl, et al, 2008). Оскільки, новоприбулі іммігранти відстають від більшості корінного населення (з точки зору освіти і позиціонування на ринку праці), інтеграція часто сприймається як процес, що робить їх більш схожими на місцеве населення. Отже, в основі інтеграції мігрантів лежить підхід порівняння між двома групами – мігрантами та представниками приймаючого суспільства (Dustmann, & Frattini, 2011). На думку А. Фавелла, інтеграція полягає в об'єднанні різноманітного населення (Favell, 2005). К. Дустманн і Т. Фраттіні описали інтеграцію мігрантів, як процес подолання дистанції до корінного чи домінуючого населення. Однак виникає питання, які критерії слід використовувати для концептуалізації цієї відстані. Інтеграція часто описується як участь на рівних правах із повноправними членами спільноти (Castles, et. al., 2002). Д. Енгберсен визначив функціональну інтеграцію як повну участь мігрантів у соціальних інститутах приймаючої країни, але не пояснив значення «повноправного учасника» (Engbersen, 2003).

Сьогодні ми розуміємо, що повноправність стосується рівності прав, обов'язків, можливостей, доступу, а також ефективності. Крім того, «повну участь» можна виміряти як відносно місцевих жителів, так і відносно правових прав мігрантів. Так, згідно з Б. Бонінгом і Р. Зегерсом, інтеграція означає використання іноземцями, в теорії та на практиці, можливостей, які можна порівняти з тими, якими користуються представники місцевого населення з подібними характеристиками (Böhning, & Zegers de Beijl, 1995). Що стосується ринку праці, то мігранти зазвичай сприймаються як інтегровані, коли вони займають таке ж становище на ринку праці, яке і місцеві жителі, або мають такий самий рівень доступу до ринку праці (Barrett, & Duffy, 2007). Так, приклад мігрантів в ЄС показує, що мова йде не лише про законні права та обов'язки, а й про реальні можливості та їх використання. Це цікавий приклад, адже, застосовуючи критерій рівних прав, мігранти з держав-членів ЄС є інтегрованими за визначенням, але не обов'язково інтегрованими фактично, що ставить під сумнів використання даного критерію (Penninx, 2015).

Відповідно до альтернативного підходу, бути інтегрованим означає добре працювати, не обов'язково на рівні із місцевими жителями. Тобто, інтеграція в рамках цього підходу розглядається як «успішна участь» або «набуття статусу незалежного учасника суспільства» (Bertossi, Duyvendak, & Scholten, 2015). Цей спосіб оцінки становища іммігрантів у приймаючому суспільстві передбачає визначення їх діяльності за допомогою таких показників, як статус робочої сили (володіння навичками, формальний статус), відповідність роботи кваліфікації, частка затраченого часу (Piché, Renaud, & Gingras, 2002). Головна перевага цього підходу полягає в тому, що можна легко включити інформацію, специфічну для мігрантів, тобто характерну для етнічних мереж (Lancee, 2012).

Інтеграція зазвичай розглядається з точки зору національної держави. А. Фавелл стверджує, що інтеграційна політика полягає в державних заходах щодо «націоналізації» новоприбулих мігрантів та посилення національної держави в умовах зростаючого культурного різноманіття (Favell, 2005). Перспектива нації-держави передбачає припущення, що населення, що приймає мігрантів, керується однорідним набором норм і цінностей (Castles et. al., 2002). У той же час, науковці (Favell, 2005; Castles et. al., 2002) вказують на неоднозначність концепції інтеграції, що зводиться до ядра інтеграції іммігранта: суспільство, місцева громада, провінція або місто.

Стосовно питання процесу інтеграції в локальному контексті, деякі дослідники (Geddes, 2001) наголошують на необхідності багаторівневого підходу, що дозволить подолати недоліки «національних моделей» та зосередитись на місцевих відносинах, які руйнують відмінності між етнічним населенням та кількісно домінуючим населенням, намагаючись розробити механізми працевлаштування мігрантів (Buhr, 2018; Schiller, & Çağlar, 2018; Wassendorf, & Philimore, 2019).

Важливо, що інтеграція в одній сфері не обов'язково означає інтеграцію в іншій сфері. Зокрема, це може стосуватися структурної та соціальної сфер інтеграції. Так, власники процвітаючого етнічного бізнесу можуть вважатися інтегрованими в економічному плані через свою успішність, але не обов'язково

інтегрованими в соціальному плані через відсутність тісних (неформальних) соціальних контактів з приймаючим суспільством. Також члени різних соціальних груп можуть вважатися інтегрованими з огляду на їхні високі досягнення на ринку праці. Вони також можуть бути соціально інтегрованими в плані контактів з бізнес-підрядниками, але в той же час залишатися соціально інтегрованими лише в межах своєї меншини та відносно неінтегрованими з кількісно домінуючою групою.

Як правило, концепція інтеграції стосується здебільшого мігрантів, що перемістились на довготривалій термін. Деякі вчені стверджують, що інтеграція не стосується тимчасових мігрантів і стає актуальною лише, коли їх статус змінюється на постійний (Böhning, & Zegers de Beijl, 1995). Однак, виникає питання, чи проблема інтеграції стосується таких груп, як циклічні мігранти, які перебувають у стані «постійної тимчасовості» і проводять значну частину часу в країні призначення. М. Мартінієлло та А. Рі зауважили, що для всебічного розуміння інтеграції варто проаналізувати міграційну практику не лише в країні призначення, але й в країні походження (Martiniello, & Rea, 2014).

Т. Кемпайнен та його колеги (Kemppainen, et. al., 2020) запропонували мультифокальну модель інтеграції, яка включає транснаціональну сферу як можливий фокус інтеграції разом із приймаючим суспільством та одноетнічною спільнотою в приймаючому суспільстві. К. Чарслі та інші (Charsley, et. al., 2020) зауважили, що процес інтеграції починається з першого моменту взаємодії з країною призначення – у день прибуття або навіть раніше, через транснаціональні контакти. Зв'язок між рівнем інтеграції мігранта та його залученням до транснаціональної діяльності досить не однозначний. Наприклад, у випадку циклічних мігрантів, підтримання контакту з родичами, які залишилися в країні походження шляхом регулярних візитів, може бути маркером інтеграції, оскільки це доводить, що мігранти зрозуміли міграційні правила приймаючої держави (нелегальний мігрант не буде мати можливості вільно циклічно переміщатися). Крім того, на думку О. Старка і А. Дорна, грошові перекази та асиміляція не суперечать один одному (Stark, & Dorn, 2013).

Однак, слід, зазначити, що держава має можливість обмежити владу окремих осіб у виконанні транснаціональних практик, керуючи ступенем їх участі (наприклад створення юридичних перешкод) (Kyei, Koomson-Yalley, & Dwumah, 2020).

Отже, рішення про міграцію є не лише результатом прагнень, а й функцією можливостей – здатність реалізувати міграційний проект є функцією набору ресурсів, що включає всі можливі форми капіталу: економічного, соціального, людського та політичного (Czaika, & Vothknecht, 2014). Крім того, у більшості випадків рішення про міграцію залежить від набору можливостей. Тобто, людина з певним рівнем прагнень, які можна реалізувати за допомогою міграції, ніколи не зможе перетворити ці переваги на справжню міграцію без достатніх можливостей для реалізації. Вузьке розуміння прагнень і можливостей, як факторів, пов'язаних лише з мобільністю, дозволяє пояснити різні форми міграції (Schewel, 2020). Не варто заперечувати такий варіант, але в багатьох випадках мобільність є радше інструментом і засобом для досягнення мети (кращого, безпечного життя для особи чи її родини). У свою чергу, можливості варто сприймати в ширшому сенсі, не лише як здатність ініціювати та завершувати міграцію, але як здатність здійснювати загально визначені життєві проекти (наприклад, здатність розширювати свої свободи).

Інше концептуальне бачення фокусується на ідеї міграційного проекту або міграційної кар'єри. М. Меєтерен, досліджуючи міграцію, поділив респондентів на основі типу міграційного проекту, на «інвестиційних» мігрантів, мігрантів «поселенців» і «легалізованих» мігрантів (Meeteren, 2014). Кожна з цих груп має набір специфічних прагнень, які, у свою чергу, мають вирішальний вплив на їхню стратегію, соціальне коло та загальну траєкторію взаємодії з приймаючим суспільством та економікою. «Інвестиційні мігранти» мали на меті заробити гроші на дуже конкретний проект у своїй країні, такий як відкриття власного бізнесу чи оплата навчання. Вони перераховують значну частину заробітку додому і фактично залишалися соціально орієнтованими на свою країну походження з кінцевою метою покращення свого становища та засобів до

існування в рідній країні. На противагу цьому «мігранти-поселенці», сподіваючись побудувати нове життя в країні призначення, зазвичай шукали кращого балансу між роботою та особистим життям, проводили час із родиною та були соціально активними (готові витратити кошти на хороше житло в країні). Ті, мігранти, хто шукає легального статусу, докладають значних зусиль для вивчення мови та налагоджують місцеві контакти, у тому числі використовуючи інститут шлюбу. Вони не переказують своїх зароблених коштів додому, а країна призначення слугує основною системою відліку. М. Меестерен зауважив, що зміна своїх прагнень мігрантами, змінює їхні міграційні проекти та способи інтеграції.

Перспектива концепції міграційної кар'єри була описана М. Мартінієлло та А. Реа і може бути корисною для вивчення еволюції прагнень людини. Науковці описали міграційну кар'єру як процес набуття практики та зміни соціальної ідентичності, що формується об'єктивно – правовими і соціально-економічними умовами, а також суб'єктивно – конфронтацією між початковими очікуваннями та реальним міграційним досвідом (Martiniello, & Rea, 2014). В даній концепції досвід міграції визначається еволюцією ідентичності, створеної через елементи культури (як приймаючої країни, так і країни походження) та індивідуальним навчанням. Ідея «капіталу мобільності», в даній концепції, стосується поєднання навичок і знань (комерційних, організаційних, політичних тощо), набутих протягом багатьох років досвіду, які формують основу міграційної здатності. М. Мартінієлло та А. Реа зауважили, що особисті уявлення мігрантів про успіх і невдачу є суб'єктивними та часто визначаються колективно по відношенню до друзів і родини. Таким чином, успіх та невдача, які, ймовірно, впливають на прагнення мігрантів до переміщення, слід аналізувати в контексті населення, що відправляє, так і в контексті населення, що отримує мігрантів.

Зауважимо, що структура міграційних можливостей включає як загальні демографічні та економічні обставини, так і конфігурацію таких факторів, як правові механізми, політична та інфраструктурна підтримка міграційних рішень, наявні або встановлені канали міграції, а також соціальні мережі мігрантів та

підтримка громади. На рисунку 1.5 зображено динаміку міграційного проєкту, запропоновану П. Казьмерчуком, що на макро рівні визначається можливостями та структурними умовами, які, в свою чергу, впливають на індивідуальні прагнення та спроможності мігранта. При цьому, на мікро рівні, спроможності мігранта також впливають на його прагнення.

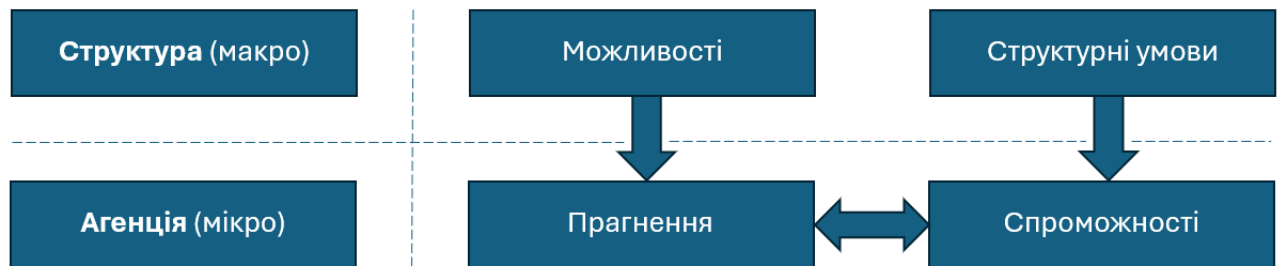

Рис. 1.5. Фактори, що впливають на індивідуальний міграційний проєкт

Примітка: побудовано автором (Kaczmarczyk, et. al., 2020)

Дана модель безпосередньо стосується економічної інтеграції мігрантів, успіх якої залежить від факторів макро та мікро рівнів. Фактори макрорівня (можливості та структурні умови) формуються під впливом економічного, політичного, соціального ладу в країні та впливають на фактори мікрорівня (прагнення та спроможності), які формуються в залежності від індивідуальних прагнень мігранта, його фінансового стану, сімейних відносин, освіти тощо. В сукупності ці фактори визначають індивідуальний міграційний проєкт – план міграції, який передбачає умови працевлаштування, проживання, освіти, терміну міграції, мети та інші.

Вказана модель базується на декількох важливих припущеннях та посиляється на концептуалізацію інтеграції, запропоновану В. Босвіком і Ф. Хекманном (Bosswick, & Heckmann, 2020), які визначали її як процес включення мігрантів в інститути та відносини приймаючого суспільства. Будучи зосередженим на економічній інтеграції, даний підхід ставить структурну, функціональну і соціально-економічну сферу у центр уваги. Запропонована модель враховувала міграційні реалії, які спостерігалися в країнах призначення нових мігрантів, особливо в країнах, що були пізніми членами європейського

міграційного циклу (Okólski, 2012). Зокрема, кількість тимчасових або циклічних мігрантів, відсутність мігрантів другого покоління, слабо розвинена міграційна економіка та нерозвинена державна політика, пов'язана з інтеграцією. Цей підхід спрямований на включення всіх важливих категорій іммігрантів і охоплення різноманітності як міграційних проєктів, так і результатів інтеграції.

Міграційні прагнення, можливості та результати інтеграції сильно залежать від структурних факторів. На інтеграцію як новоприбулих, так і постійних іммігрантів суттєво впливає політика інтеграції (Ersanilli, & Koopmans, 2011), активна політика ринку праці (OECD, & European Union, 2018), структура системи соціального забезпечення (Friberg, & Midtbøen, 2019), загальна політика (Lewin-Epstein, Semyonov, Kogan, & Wanner, 2006) або місце початкового поселення (Wimark, Haandrikman, & Nielsen, 2019). З цієї причини порівняльні дослідження повинні враховувати відмінності в структурних умовах (як з точки зору міграційних проєктів, так і інтеграційних рушійних сил).

Економічна інтеграція мігрантів робить значний внесок у розвиток економік країн. Мігранти впливають на економічне процвітання країни та на добробут місцевого населення, а також на системи соціального захисту та інші компенсаційні схеми. Мігранти роблять свої внески через різноманітний вплив на економіку приймаючої країни, зокрема:

– як *працівники, мігранти* є частиною ринку праці, а тому впливають на нього; вони також змінюють розподіл доходів у країні та впливають на пріоритети внутрішніх інвестицій;

– як *студентами, мігранти* або їхні діти сприяють збільшенню людського капіталу та поширенню знань;

– як *підприємці та інвестори, мігранти* створюють робочі місця та сприяють інноваціям і технологічним змінам;

– як *споживачі, мігранти* сприяють збільшенню попиту на вітчизняні та іноземні товари і послуги, таким чином впливаючи на ціни та рівень виробництва, а також на торговий баланс країни.

– як вкладники, мігранти не лише надсилають грошові перекази в свою країну походження, але й опосередковано, через банківську систему, сприяють залученню інвестицій у приймаючу країну;

– як платники податків, мігранти роблять внесок у державний бюджет і отримують користь від державних послуг.

Завдяки цим внескам мігранти можуть сприяти економічному зростанню в країні призначення і таким чином сприяти її розвитку. Мігранти також сприяють соціальному та культурному різноманіттю громад, у яких вони живуть. Проблема визначенням міграції та трудової міграції полягає в тому, що різні організації та країни мають свої власні визначення. Найбільш цитоване визначення узгоджується з Рекомендаціями для статистики міжнародної міграції 1998 року: «мігрантом є будь-яка особа, яка змінює країну свого постійного проживання, у якій дана особа зазвичай проводить свій щоденний період перебування» (United Nations, 1998). Особа, яка в'їжджає в країну на термін до трьох місяців, вважається не мігрантом, а відвідувачем. Понад три місяці ця особа вважатиметься короткостроковим мігрантом, але лише до одного року. Лише після одного року легального проживання в країні мігрант вважається довгостроковим мігрантом. Згідно з цим визначенням, Відділ народонаселення Департаменту з економічних і соціальних питань ООН оцінює кількість міжнародних мігрантів, використовуючи країну народження як орієнтир (United Nations, 2015). Отже, міжнародні мігранти – це особи, які народилися в країні, іншій від країни, в якій вони проживають. Дане визначення не враховує громадянство людини.

Деякі люди народилися за кордоном, але не є іноземцями, а деякі народилися в країні проживання, але не мають її громадянства. Це часто стосується національного законодавства щодо громадянства та натуралізації. У таблиці 1.1 показано розуміння громадянства щодо країни народження.

– У країнах, які віддають перевагу *jus sanguinis* (*jus sanguinis* – принцип набуття особою при народженні громадянства тієї держави, громадянами якої є її батьки, незалежно від місця її народження), дітям мігрантів, які народилися в

країні, важче отримати доступ до громадянства країни їхнього народження (іноземці, які народилися в країні).

– У країнах, де переважає *jus soli* (*jus soli* – принцип набуття особою при народженні громадянства тієї держави, на території якої вона народилася, незалежно від громадянства її батьків) діти іммігрантів можуть легше стати громадянами країни свого народження. Вони є місцевими громадянами, але їх зазвичай називають другим поколінням.

– У деяких країнах, залежно від правил натуралізації, особи, які народилися за кордоном, можуть стати громадянами країни свого проживання через певну кількість років. Вони вважаються громадянами іноземного походження.

– У більшості випадків, люди, що народились у країні проживання є громадянами цієї країни, а іноземці залишаються іноземцями. Причини можуть бути наступні: (1) вони не достатньо довго перебували в країні, щоб отримати громадянство; (2) законодавство країни їхнього походження не дозволяє мати подвійне громадянство; або (3) правила в країні перебування надто суворі.

Таблиця 1.2

Відмінності між ознаками громадян та мігрантів

Громадяни		Країна народження	
		Народився в країні проживання	Народжені в чужій країні (іммігранти)
Громадянство	Громадяни країни проживання	Корінні громадяни	Громадяни іноземного походження
	Громадяни іншої країни (іноземці)	Корінні іноземці	Іноземці іноземного походження

Примітка: побудовано автором за (OECD, 2018)

Хоча трудова міграція відноситься до міграції з метою працевлаштування в країні як основної мети, існують різні способи її вимірювання. Конвенція МОП № 97 (1949 р.) та супровідна Рекомендація № 86; і Конвенція МОП № 143 (1975 р.) і супровідна Рекомендація № 151 дали перші визначення. Так, в статті 11 зазначено, що термін «мігрант з метою працевлаштування» означає

«особу, яка мігрує за власний рахунок з однієї країни в іншу з метою працевлаштування». Згідно зі статті 2 Конвенції ООН 1990 р., термін мігрант-працівник визначає «особу, яка зайнята або залучена до оплачуваної діяльності в державі, громадянином якої вона не є» (United Nations, 1990). Для статистичних цілей у глобальних і регіональних оцінках трудових мігрантів МОП включає до визначення «трудоий мігрант» усіх міжнародних мігрантів, що працюють або перебувають в пошуках роботи в своїй новій країні проживання (ILO, 2015).

Інше визначення охоплює тих, хто обрав роботу або пов'язані з працевлаштуванням можливості як основну причину міграції. Інформація про причини міграції не завжди доступна, навіть у країнах з високим рівнем доходу (OECD/European Union, 2014). У широкому сенсі це відноситься до населення працездатного віку (віком від 15 до 64 років), адже більшість трудових мігрантів перебувають в цій віковій групі. Як результат, можна зробити висновок, що трудова міграція часто стимулює інші типи переміщення людей (сімейну міграцію), або може бути спричинена ними (OECD, 2017). Нетрудові мігранти (гуманітарні мігранти, студенти) за визначенням, також можуть вийти на ринок праці в певний момент і зробити внесок в економіку країни призначення подібним чином, як це роблять трудові мігранти. Громадянство також є важливим критерієм трудової міграції. Так, у Міжнародній конвенції про захист прав усіх мігрантів-працівників та членів їхніх сімей термін «працівник-мігрант» визначає «будь-яку особу, яка може бути зайнята, є зайнята або була зайнята в оплачуваній діяльності в державі, громадянином якої вона не є» (United Nations, 1990).

Результати ринку праці мігрантів демонструють рівень інтеграції мігрантів на ринку праці приймаючої країни і їх вплив на загальний ринок праці. Працівники, які народилися за кордоном у більшості країн, не мають значного впливу на ринок праці, з точки зору їх частки, порівняно з іншими групами на ринку праці. Місцеві працівники, особливо молоді учасники ринку, можуть суттєво змінити склад на ринку робочої сили. Склад ринку праці може відрізнятися залежно від підгрупи та особистих характеристик, загалом працівники-мігранти пропорційно працевлаштовані та отримують нижчу

заробітну плату, ніж місцеві працівники. Працівники-мігранти зазвичай зайняті низькокваліфікованими професіями, такими як будівництво, побутові послуги та торгівля. Ця тенденція відображає той факт, що працівники-мігранти менш освічені, ніж працівники місцевого походження, мають низьку кваліфікацію та більш схильні до нестандартної роботи. Надкваліфікація іноземних працівників це проблема для професій із середньою кваліфікацією.

Цікавим для оцінки рівня інтеграції мігрантів є співвідношення частки зайнятості працівників-мігрантів до зайнятості місцевих працівників в цілому. Результати можуть відрізнитися залежно від масштабу аналізу та таких факторів, як термін проживання, стать та освіта. Вплив мігрантів на безробіття, оплачувану зайнятість і незахищену зайнятість також може відрізнитися на різних рівнях. Так, різницю між національним і місцевим рівнями, пояснюється місцевими характеристиками, такими, як рівень урбанізації, відтік місцевих працівників. Жінки, які народилися в країні, найбільше страждають від присутності жінок-мігрантів. Це пов'язано з їх присутністю у вразливих групах зайнятості. У країнах зв'язок між результатами ринку праці місцевого населення та наявністю нещодавно прибулих мігрантів може бути сильнішим, ніж у працівників іноземного походження. Нещодавно прибулими працівниками-мігрантами вважаються ті, хто прибув протягом останніх десяти років. Це говорить про те, що існують помітні короткострокові наслідки, які справді нівелюються з часом, оскільки працівники-мігранти інтегруються на ринку праці. Відмінності в людському капіталі лише частково пояснюють різницю в оплаті праці між місцевими працівниками та мігрантами. Заробітна плата робітників-мігрантів може бути вища, ніж у працівників, які народилися в країні. Професія пояснює різницю в оплаті праці. Хоча існують інші фактори, такі як мова та знання місцевих ринків і можливостей, що також можуть впливати на різницю в оплаті праці.

Внесок, який мігранти можуть зробити в економіку приймаючої країни, залежить від низки факторів:

- соціально-економічних характеристик мігрантів, таких як вік, стать, країна походження та рівень кваліфікації;
- умов праці, що пов'язані з міграційним статусом та трудовими правами;
- рівня інтеграції мігрантів в суспільство, особливо на ринку праці, з точки зору соціального захисту, освіти та охорони здоров'я;
- економічного середовища країни призначення, в контексті ділових циклів і довгострокових перспектив зростання;
- політичного та інституційного середовища, яке може впливати на ступінь ефективного використання навичок мігрантів і на можливість мігрантів інвестувати та розвивати власний бізнес та робити внесок у фіскальну систему.

Державна політика може мати прямий чи опосередкований вплив на всі ці фактори та впливати не лише на профіль мігрантів, які прибувають до країни, а й на їх внесок в економіку та інтеграцію в суспільство. Країни пов'язані з міграційними процесами повинні базувати свою політику на певних пріоритетах (див. рис. 1.6). Передова міжнародна практика базується на рекомендаціях Декларації діалогу високого рівня з питань міжнародної міграції та розвитку (United Nations, 2013) та «Резолюції щодо справедливого та ефективного управління трудовою міграцією» Міжнародної конференції праці (ILO, 2017).

Рис. 1.6. Пріоритетні напрямки розвитку державної міграційної політики для посилення економічного внеску мігрантів

Примітка: побудовано автором за (OECD, 2018a)

Оскільки країни розвиваються та проходять процес економічної трансформації та диверсифікації, виникає потреба в нових навичках. Збагачуючи запаси людського капіталу, мігранти можуть допомогти країнам призначення, що зустрічаються із суттєвою нестачею кваліфікації, оновити свої виробничі структури та просунути вгору в глобальному ланцюжку створення вартості (OECD, 2013). Крім потреб у робітниках середньої та високої кваліфікації, робоча сила іноземного походження також може замінити або збільшити робочу силу місцевого походження в низькокваліфікованих сегментах економіки. У багатьох країнах інвестиції в освіту дозволяють населенню працювати на кращих і більш кваліфікованих посадах, але попит на низькокваліфіковану робочу силу залишається. Мігранти з низьким рівнем кваліфікації часто мають роботу, що є менш привабливою для місцевої робочої сили, а це забезпечує місцевим жителям перехід до більш динамічних секторів. Однак цей процес також залежить від навичок місцевих працівників і навичок, необхідних у цих секторах.

Мігранти часто сприяють перехідним процесам у країнах, що розвиваються. Вони, як правило, замінюють працівників місцевого походження, які переїхали з сільської місцевості в місто або перейшли з менш кваліфікованих професій на висококваліфіковані, а також тих, хто покинув країну у пошуках кращих можливостей за кордоном. При цьому, саме від приймаючих країн залежить повнота реалізації людського потенціалу мігрантів (Stepura, Nagornyak, Lurchuk, & Sadova, 2022). У старіючих економіках іммігранти також можуть допомогти зберегти співвідношення між активним і пасивним населенням. Крім того, вони можуть забезпечити стійкість пенсійної системи, припускаючи, що їхній міграційний та трудовий статус дозволяють їм робити внески до цієї системи. Країни з низьким і середнім рівнем доходу повинні прагнути до розробки систем управління міграцією, які сприятимуть мобільності робочої сили. Вони можуть зробити це, захищаючи працівників-мігрантів, спираючись на сучасні оцінки потреб ринку праці та визначаючи прогалини в кваліфікації. Такі системи необхідно розробляти та впроваджувати в партнерстві з організаціями працівників і роботодавців.

Хоча всі країни суверенні в провадженні міграційної політики, проте якщо вона є надмірно обмеженою то результат для економіки є надто дорогим та контрпродуктивним. Чим більш обмежувальною є міграційна політика, тим дорожче її дотримання. Існують витрати на видачу віз, контроль в'їзду, патрулювання кордонів і депортацію нелегальних мігрантів. Крім того, у багатьох країнах, що розвиваються, обмежувальні заходи часто важко забезпечити. Кордони, як правило, є пористими, а контроль складним для провадження, адже існують міцні культурні та родинні зв'язки між сусідніми країнами та високий ступінь неформальності на ринку праці (OECD, 2011).

Як результат, багатьом країнам, що розвиваються, було б легше запровадити рамки регулювання міграції на основі потреб ринку праці. Бути відкритим для працівників іноземного походження та їхніх сімей може бути вигідніше, ніж витратити мізерні фінансові ресурси на дорогі та часто неефективні заходи з управління кордонами. Національна безпека може залежати від забезпечення гідних можливостей для роботи так само, як і від прикордонного контролю. Полегшення в'їзду та надання більшої кількості легальних шляхів для трудових мігрантів автоматично збільшить частку мігрантів із регулярним статусом. У результаті мігранти також отримують вигоду від більшої кількості формальних можливостей працевлаштування і, отже, внесуть значний внесок в економіку приймаючої країни, зокрема, сплачуючи більше податків.

Легальні шляхи повинні бути спрямовані не лише на висококваліфікованих мігрантів, а й на працівників низької та середньої кваліфікації, які роблять значний внесок в економіку приймаючих країн. Надання постійних віз мігрантам, які працювали або жили певний час у країні, є способом допомогти їм легше пересуватися між країнами. Це не змушує їх залишатися в приймаючій країні, навіть якщо вони бажають повернутися та оселитися у своїх рідних країнах (OECD, 2016). Так само двосторонні угоди є корисним інструментом для країн походження та призначення. Це особливо актуально, якщо вони базуються на соціальному діалозі та підтримуються організаціями працівників і роботодавців.

Вони повинні сприяти безпечній, регулярній та впорядкованій міграції, а також гарантувати захист працівників-мігрантів (ILO, 2017):

– візові угоди допомагають зменшити міграційні витрати, які несуть трудові мігранти. У деяких випадках кількість віз може бути скоригована відповідно до потреб ринку праці в кожній країні;

– трудові угоди сприяють прийняттю стандартизованих контрактів для працівників-мігрантів і охоплюють умови праці та заробітної плати, а також низку інших основних прав. Багато країн-партнерів уже підписали такі угоди, хоча в деяких випадках не з основними країнами походження;

– угоди про визнання навичок, за допомогою яких мігранти можуть засвідчувати свої навички та кваліфікацію, сприяють відповідності навичок на ринку праці країни призначення.

Незважаючи на те, що двосторонні угоди сприяють переміщенню робочої сили та підбору навичок, деякі питання ще потребують вирішення. У цьому відношенні більшість двосторонніх угод не узгоджуються з міжнародними трудовими стандартами. Наприклад, возз'єднання сім'ї, незважаючи на те, що воно є основним правом для всіх мігрантів, все ще є делікатним питанням у багатьох країнах (ILO, 2006). Підписання угод про перенесення пенсій з основними країнами походження мігрантів також є способом просування прав мігрантів отримати гідну пенсію (Holzmann, 2016).

Узгоджені системи управління міграцією враховують короткострокові та довгострокові потреби внутрішнього ринку праці, які відображають ширші цілі розвитку та прагнення населення. Застосування об'єктивних показників може допомогти особам, які розробляють політику, визначити нестачу навичок як на галузевому, так і на професійному рівнях (OECD/European Union, 2014). Індикатори ринку праці можуть включати, наприклад, зміни в рівнях зайнятості, безробіття, незаповнених вакансій і заробітної плати. Однак країнам призначення може бути важко оцінити такі потреби. По-перше, нестача робочої сили часто пов'язана з діловими циклами. Якщо розрахунок показників ринку праці займає занадто багато часу, інформація може втратити свою точність. Цей ризик ще

вищий у країнах, що розвиваються, де збір даних може становити серйозну проблему. По-друге, індикатори ринку праці слід використовувати лише для відображення загальної ситуації. По-третє, індикатори ринку праці можуть передбачати лише короткострокові потреби та не помічати структурні зміни, що відбуваються в економіці.

Одним із способів подолання обмежень, властивих показникам ринку праці, є розробка механізмів консультацій із приватним сектором для узгодження трудової імміграції з потребами ринку праці. Механізми консультацій можуть допомогти обдумати майбутні потреби економіки. Вони можуть об'єднати представників міністерств, відповідальних, наприклад, за питання міграції, праці та планування розвитку, галузевих асоціацій і профспілок. Спільна робота з державними службами зайнятості та приватними кадровими агентствами також може допомогти політикам краще передбачити потреби ринку праці.

Висновки до розділу 1

1. До факторів, що перешкоджають загальному розумінню міграції відносять: упередженість розуміння міграції; домінування національних поглядів, «методологічний націоналізм»; дисциплінарні та методологічні відмінності; розрив в дослідженнях «вимушеної» та «добровільної» міграції; розбіжності в дослідженнях «міжнародної» та «внутрішньої» міграції. Основними факторами, що сприяли зростанню міжнародної міграції були: ренесанс, комерційна революція, колонізація, сільськогосподарська революція, промислова революція, поява вільних ринкових суспільств, сучасна освіта, технологічний прогрес.

2. Існує значна кількість класифікаційних ознак та відповідних видів міжнародної міграції. Більшість поширених ознак мають відповідні міграційні теорії: Push&Pull для ознаки причини та мети, Теорія міграційних мереж для ознаки форми організації тощо. Окремо можна виділити якісні ознаки самих мігрантів, що описують їх людський капітал, та використовуються в специфічних

дослідженнях згідно з предметом дослідження. Лише окремі види міграції мають визначення у наднаціональному законодавстві. До вигод та переваг міграції відносимо: особисті грошові перекази мігранти для країни походження; міжнародні мігранти є важливим джерелом іноземної валюти для окремих країн; міграція сприяє збалансованому розподілу населення за ресурсами всередині країни; мігранти виступають мостом соціальних змін; міграція інтегрує людей до нових технологій; міграція творить мультикультурне середовище; міграція змінює ментальність людей.

3. Теорії розвитку стосуються розуміння процесу розвитку, охоплюють сукупність знань про найефективніші шляхи здійснення змін в суспільстві та ґрунтуються на різних суспільствознавчих дисциплінах і підходах. Теорія модернізації зосереджується на сприятливих аспектах економічного розвитку, які призводять до модернізації «традиційних» або «відсталих» суспільств. Теорія структуралізму зосереджується на структурних факторах, що перешкоджають економічному зростанню, зокрема на переході від економіки, заснованої на натуральному господарстві, до сучасної урбанізованої економіки. Теорія залежності стверджує, що країни, що розвиваються, постачають розвиненим природні ресурси та дешеву робочу силу, тобто бідність у країнах, що розвиваються, є результатом їх інтеграції в глобальну систему. Неокласична теорія фокусується на: фіскальній економії; приватизації; лібералізації торгівлі; скороченні державних витрат та дерегуляції.

4. Парадигма інтеграції передбачає менший початковий рівень включеності мігрантів в приймаючі економіки у порівнянні з місцевим населенням, оскільки мігранти не мають відповідного для регіону людського капіталу (знання мови, культури, відповідної освіти та інші). Інтеграційна політика мігрантів полягає в державних заходах щодо асиміляції новоприбулих мігрантів та посилення національної держави в умовах зростаючого культурного різноманіття. Концепція інтеграції стосується здебільшого мігрантів, що перемістились на довготривалий термін. Рішення про міграцію є не лише результатом прагнень, а й функцією можливостей, адже здатність реалізувати

міграційний проект (особливо довгостроковий) є функцією набору ресурсів, що включає всі можливі форми капіталу: економічного, соціального, людського та політичного

5. Структура міграційних можливостей включає демографічні і економічні обставини та конфігурацію таких факторів, як правові механізми, політична та інфраструктурна підтримка міграційних рішень, наявні або встановлені канали міграції, а також соціальні мережі мігрантів та підтримка громади. Мігранти впливають на економічний розвиток приймаючої країни та на добробут місцевого населення, а також на системи соціального захисту та фінансову сферу. Мігранти роблять свої внески впливаючи на економіку приймаючої країни, як: працівники, студенти, підприємці, споживачі, вкладники, платники податків. Внесок, що роблять мігранти в економіку приймаючої країни, залежить від: соціально-економічних характеристик, умов праці, рівня інтеграції, економічного середовища країни, політичного та інституційного середовищ.

Результати авторських напрацювань відображено у наукових публікаціях: (Adamyk V., Chernobay L., Malibroda S., 2019; Chernobay, L., & Malibroda, S., 2022; Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu. 2023; Чернобай Л., Маліброда С., 2024; Чернобай Л., Маліброда С., 2024а;).

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН

2.1. Аналізування процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації

Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну на початку 2022 року засвідчило кардинальний зсув для світу та ознаменувало різкий кінець 30 річної глобалізації та усього міжнародного співробітництва. Безпосередні наслідки для України та Європи продовжують відчувати мільйони людей, тоді як глобальні наслідки стосуються значно більшої кількості, оскільки наслідки війни поширюються на глобальну продовольчу безпеку, енергетичну безпеку, міжнародне право, багатосторонність, військову стратегію та альянси. Незважаючи на руйнівні конфлікти в багатьох місцях по всьому світу за останні роки (Афганістан, Ефіопія, Судан, Сирійська Арабська Республіка та Ємен), напад ХАМАС та конфлікт у Газі глибоко шокували навіть найдосвідченіших аналітиків, а також досвідчених гуманітаріїв. Регіональні та глобальні наслідки потенційно значно серйозніші за теперішні оцінки та підкреслюють раптовість небезпечної зміни геополітики.

В останні роки відбулися масштабні події, пов'язані з міграцією та переміщенням людей, які спричинили великі труднощі, травми та втрати людей. Окрім конфліктів в Україні та секторі Газа, мільйони людей були переміщені через конфлікти з Сирійської Арабської Республіки, Ємену, Центральноафриканської Республіки, Демократичної Республіки Конго, Судану, Ефіопії та М'янми. У 2022 і 2023 роках у багатьох частинах світу також відбулися масштабні міграції, спричинені стихійними лихами, пов'язаними з кліматом і погодою, у тому числі в Пакистані, Філіппінах, Китаї, Індії, Бангладеші, Бразилії та Колумбії (IDMC, 2023). Крім того, у 2023 році на південному сході Туреччини та на півночі Сирійської Арабської Республіки сталися потужні землетруси, що призвели до понад 50 000 смертей. Як результат, майже 2,7 мільйона людей були

переміщені в Туреччині, багато хто залишився без засобів для існування в Сирійській Арабській Республіці.

Також відбулась інтенсифікація міграції як політичного інструменту в демократичних системах у всьому світі, особливо в Європі. Результати деяких національних виборів звернули увагу на проблеми імміграції та зростання вартості життя. Зростання антимігрантських настроїв також спостерігається в інших частинах світу, де економічні умови погіршуються, наприклад, у Північній та Південній Африці, Південно-Східній Азії та на Близькому Сході (Fahim, 2022). Незважаючи на ці події, довгострокова тенденція міжнародної міграції довела, що міграція не є рівномірним процесом в усьому світі, а формується під впливом економічних, географічних, демографічних та інших факторів, що призводить до формування чітких міграційних коридорів. Найбільші коридори, як правило, проходять від країн, що розвиваються, до великих економік, таких як Сполучені Штати Америки, Об'єднані Арабські Емірати, Саудівська Аравія та Німеччина. Великі коридори також можуть відображати тривалий конфлікт і пов'язане з ним переміщення, наприклад, із Сирійської Арабської Республіки до Туреччини.

Кількість міжнародних мігрантів зросла за останні 50 років, але більшість з них живуть у країні свого народження. Останні оцінки кількості міжнародних мігрантів показують, що близько 281 мільйона людей живуть за межами країни свого народження, що на 128 мільйонів більше, ніж 30 років тому (в 1990 році – 153 мільйони) і більш ніж утричі, ніж в 1970 році (84 мільйони) (UN DESA, 2021). Частка міжнародних мігрантів у загальній чисельності населення світу також зростає (див. рис. 2.1). У 2020 році відбулося різке скорочення постійного міграційного потоку порівняно з попереднім роком, що є відображенням закриття кордонів і обмежень пересування у відповідь на пандемію COVID-19. У 2019 році чисельність мігрантів зросла на 8 млн. ос. У 2020 році ця цифра впала приблизно до 5 мільйонів, але з тих пір зросла до 5,9 мільйонів у 2021 році, включаючи як трудових, так і гуманітарних мігрантів. Відновлення міграційних потоків, незважаючи на карантинні обмеження, може бути пояснено необхідністю залучення трудових мігрантів для забезпечення потреб ринків

праці у приймаючих країнах (Podra et. al., 2021). Також у 2022 році спостерігалось подальше збільшення припливу порівняно з 2021 роком, що пов'язано, головним чином, з гуманітарним переміщенням.

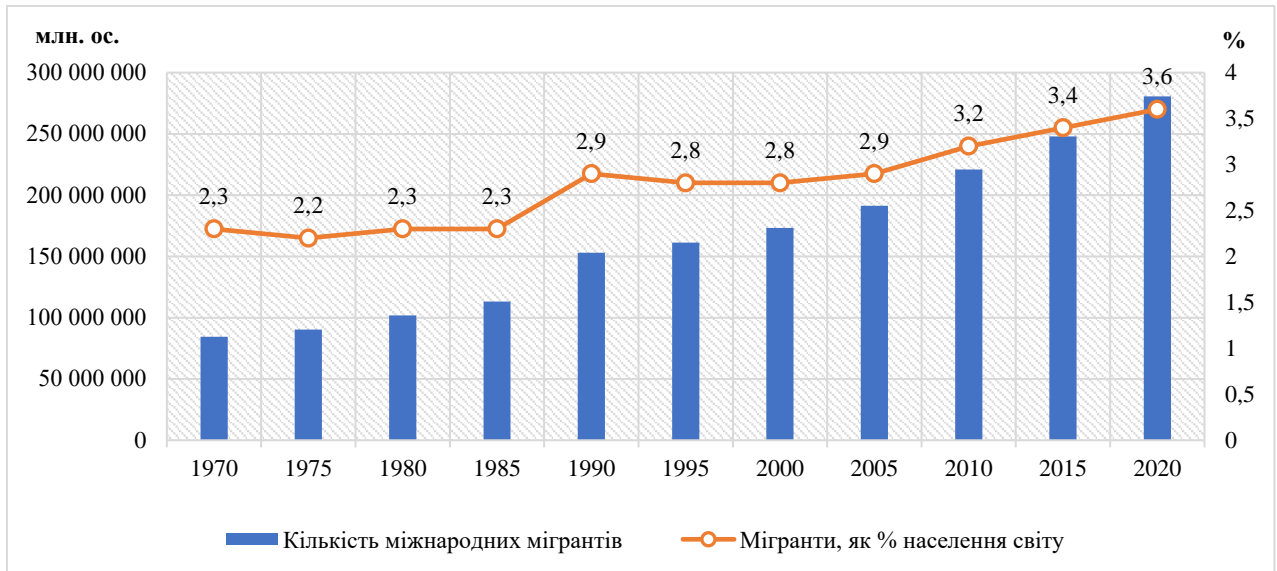

Рис. 2.1. Динаміка чисельності міжнародних мігрантів за 1970-2020 рр.

Примітка: побудовано автором на основі даних (UN DESA, 2020)

Існуючі дані про міжнародну міграцію включають оцінку зв'язків походження та призначення між країнами, що дозволяє оцінити міжнародні двосторонні міграційні коридори. Розмір міграційних коридорів з країни А до країни Б вимірюється кількістю осіб, народжених в країні А, які проживають в країні Б на момент проведення оцінки. Міграційні коридори відображають накопичення міграційних потоків у часі і дають уявлення про те, як міграційні моделі розвиваються, а мігранти стають значною часткою населення у певній країні призначення.

Як показано на рисунку 2.2, міграційний коридор між Мексикою і США є найбільшим у світі – близько 11 мільйонів осіб; другий за величиною коридор з Сирійської Арабської Республіки до Туреччини, який в основному складається з біженців, переміщених внаслідок громадянської війни в Сирійській Арабській Республіці. Коридор між Російською Федерацією та Україною є третім і п'ятим за величиною у світі через низку довгострокових причин (наприклад,

переміщення з України після вторгнення Росії у 2014 і 2022 роках) (UNHCR, 2022). Деякі міграційні маршрути створюють більше викликів, ніж інші, як для мігрантів, так і для влади. Подорожі мігрантів іноді небезпечні і можуть мати фатальні наслідки, і часто пов'язані з цілою низкою факторів (соціальних, політичних, економічних, екологічних і політичних), які мають значний вплив на те, як люди мігрують. Кількість смертей, зафіксованих у 2023 році (понад 8500), є найвищою з 2016 року і означає значне зростання за останні три роки, особливо порівняно з 2020 роком, коли загалом було менше смертей внаслідок пандемії COVID-19 та пов'язаних з нею обмежень на пересування. З 2014 року до кінця 2023 року Проєкт МОМ «Зниклі безвісти мігранти» зафіксував понад 63 000 смертей і зниклих безвісти осіб на міграційних маршрутах. Зростання кількості смертей у 2023 році порівняно з попереднім роком спостерігалось в Середземномор'ї, Африці та Азії, причому в останніх двох регіонах було зафіксовано безпрецедентну кількість смертей.

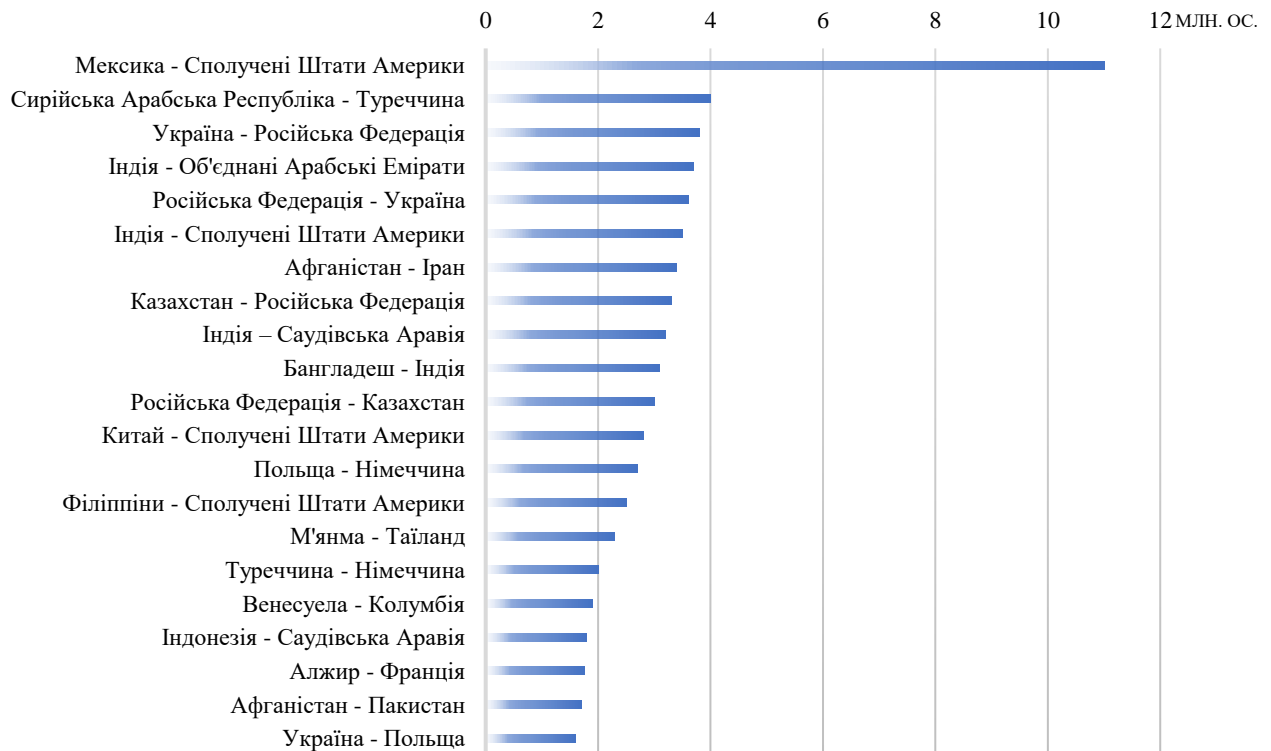

Рис. 2.2. Чисельність міжнародних мігрантів за напрямками міграції

Примітка: побудовано автором на основі даних (UN DESA, 2020)

Наразі у світі налічується більше міжнародних мігрантів-чоловіків, ніж жінок, і за останні два десятиліття гендерний розрив продовжує збільшуватися: У 2000 році гендерне співвідношення становило 50,6% до 49,4% (88 мільйонів мігрантів-чоловіків і 86 мільйонів мігрантів-жінок), тоді як у 2020 році воно становило 51,9% до 48,1% (146 мільйонів мігрантів-чоловіків і 135 мільйонів мігрантів-жінок) (UN DESA, 2021). З 2000 року частка мігрантів-жінок зменшилася, тоді як частка мігрантів-чоловіків зросла на 1,3%. Якщо поглянути на структуру за статтю топ-20 країн мігрантів, то можна помітити деякі чіткі закономірності. Жінки переважають над чоловіками серед міжнародних мігрантів у європейських та північноамериканських країнах призначення, таких як США, Канада, Франція, Іспанія та Італія, а також в Індії. На противагу цьому, у більшості з 20 найбільших країн Азії, включаючи країни Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (Саудівську Аравію, Об'єднані Арабські Емірати та Кувейт), за кількістю міжнародних мігрантів значно перевищують чоловіки, що можна пояснити структурою економіки (наприклад, будівельний сектор, розширення сектору безпеки), соціальними факторами та факторами людської безпеки.

Відсотковий розподіл чоловіків і жінок серед мігрантів за кордоном майже однаковий у більшості країн призначення, за винятком кількох країн Перської затоки та Малайзії, де досить висока частка мігрантів-чоловіків, а також України, де дуже велика кількість мігрантів-жінок (див. рис. 2.3). Ця картина майже ідентична в 20 найбільших країнах призначення, за винятком кількох країн походження, таких як Індія, Сирійська Арабська Республіка, Бангладеш, Пакистан, М'янма та Єгипет, де різниця між чоловіками і жінками є незначною (UN DESA, 2021).

Хоча база даних МОП по міжнародній трудовій міграції не оновлювалася протягом останніх років, вона, тим не менш, надає додаткову інформацію про збільшення гендерного розриву серед міжнародних мігрантів: два регіони, зокрема, мають помітний гендерний дисбаланс у трудовій міграції: Південна Азія (5,7 млн чоловіків і 1,4 млн жінок) та арабські країни (19,9 млн чоловіків і 4,2 млн

жінок) (ILO, 2021). Арабський регіон є одним з основних напрямків для міжнародних трудових мігрантів, які складають 41,4% від загальної кількості робочої сили і часто домінують у ключових секторах.

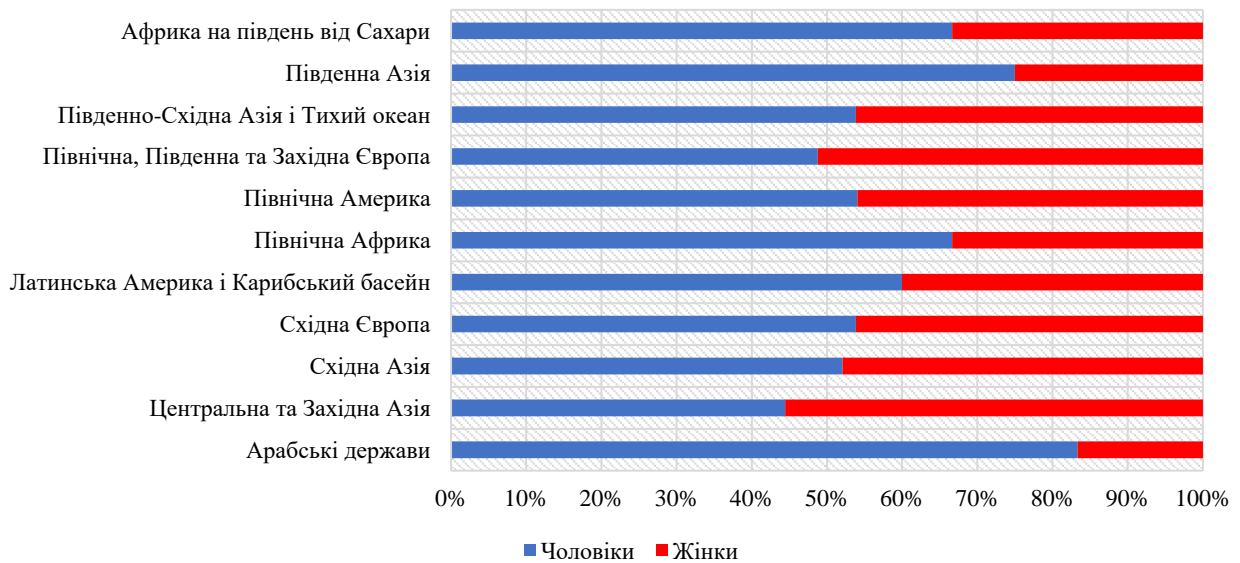

Рис. 2.3. Географічний розподіл трудових мігрантів за статтю

Примітка: побудовано автором на основі даних (ILO, 2021)

Грошові перекази – це трансферти в грошовій або натуральній формі, які мігранти здійснюють безпосередньо своїм сім'ям та громадам у країнах походження. Світовий банк збирає глобальні дані про міжнародні грошові перекази, незважаючи на численні прогалини в даних, відмінності у визначеннях і методологічні труднощі в отриманні точної статистики. Однак ці дані не включають потоки, про які не повідомляють офіційними чи неофіційними каналами, тому реальні глобальні потоки грошових переказів, ймовірно, вищі за поточні оцінки. Ця проблема виникла після того, як міжнародні потоки грошових переказів у 2020 році стали суттєво позитивними, незважаючи на початкові похмурі прогнози.

Міжнародні грошові перекази відновилися після спаду у 2020 році, спричиненого пандемією COVID-19. У 2022 році мігранти надіслали близько 831 млрд доларів США міжнародних грошових переказів у всьому світі, що значно більше за 791 млрд доларів США у 2021 році та 717 млрд доларів США у 2020 році (Ratha, et. al., 2023). Як і в попередні роки, країни з низьким і середнім

рівнем доходу продовжували отримувати величезні суми грошових переказів. Так, надходження зросли на 8% між 2021 і 2022 роками з 599 мільярдів доларів США до 647 мільярдів доларів США. Як і в попередні роки, починаючи з кінця та середини 1990-х років, міжнародні грошові перекази значно перевищили обсяги офіційної допомоги на розвиток, яка визначається як державна допомога, направлена на сприяння економічному розвитку та процвітанням країн, що розвиваються. Також, останнім часом, міжнародні грошові перекази перевищили прямі іноземні інвестиції для окремих країн, що розвиваються (див. рисунок 2.4) (Eurostat, 2020).

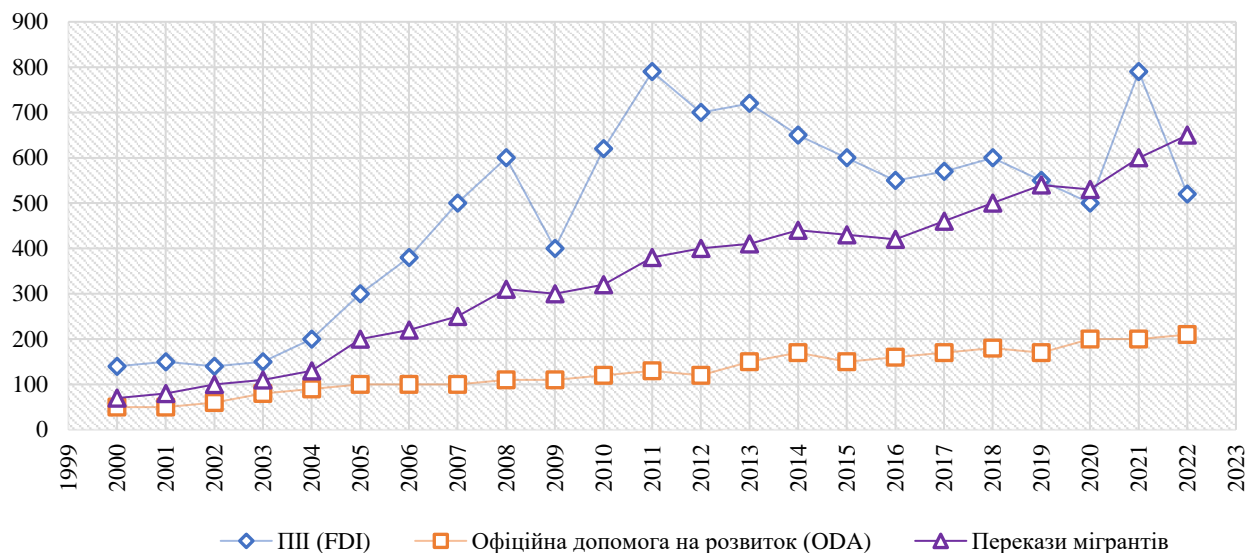

Рис. 2.4. Міжнародні грошові перекази, ПІІ та офіційна допомога на розвиток до країн із низьким і середнім рівнем доходу, млрд. доларів США

Примітка: побудовано автором на основі даних (World Bank, 2023)

У 2022 році Індія, Мексика, Китай, Філіппіни та Франція були п'ятьма найбільшими одержувачами грошових переказів, але Індія випередила інших, отримавши 111 млрд доларів США, і стала першою країною, яка досягла і навіть перевищила показник 100 мільярдів доларів США. Мексика була другим найбільшим одержувачем грошових переказів у 2022 році, і ця позиція зберігалася в 2021 році, обігнавши Китай, який історично є другим найбільшим одержувачем після Індії; країни G7 – Франція та Німеччина – також увійшли в

топ-10 у 2022 році, як і в попередні десять років (див. рис. 2.5). Слід, однак, зазначити, що більша частина грошового припливу пов'язана не з грошовими переказами домогосподарствам, а із заробітною платою транскордонних працівників, які проживають у Франції та Німеччині, але працюють у Швейцарії (Eurostat, 2020). Країни з високим рівнем доходу майже завжди є основним джерелом міжнародних грошових переказів. Сполучені Штати Америки протягом десятиліть незмінно є найбільшим відправником грошових переказів, загальна сума яких у 2022 році становила 79,15 млрд доларів США, за ними йдуть Саудівська Аравія (39,35 млрд доларів США), Швейцарія (31,91 млрд доларів США) та Німеччина (25,60 млрд доларів США). Крім того, що Китай є основною країною-реципієнтом, він також є важливим джерелом міжнародних грошових переказів, оскільки класифікується Світовим банком як країна з рівнем доходу вище середнього. У 2022 році цей показник становив 18,26 мільярда доларів США, порівняно з 23 мільярдами доларів США у 2021 році (ІОМ, 2024).

Що стосується залежності від міжнародних грошових переказів (див. рис. 2.5), то немає єдиної думки щодо визначення «надмірної залежності» від міжнародних грошових переказів, але найчастіше залежність від грошових переказів вимірюється як відношення грошових переказів до валового внутрішнього продукту (ВВП). У 2022 році до п'ятірки найбільших країн-одержувачів грошових переказів за відношенням до ВВП увійшли Таджикистан (51%), Тонга (44%), Ліван (36%), Самоа (34%) і Киргизстан (31%) (ІОМ, 2024). Надмірна залежність від грошових переказів може сприяти формуванню «голландської хвороби» в країнах походження, зниженню рівня зайнятості та уповільненню економічного зростання.

Ціль сталого розвитку (ЦСР) 10.С зобов'язує країни знизити трансакційні витрати на грошові перекази мігрантів до рівня нижче 3%. Хоча вартість грошових переказів поступово знижується в деяких регіонах протягом останніх років, вона все ще залишається високою і значно перевищує цільовий показник ЦСР 10. У 2022 році середня вартість була найнижчою в Південній Азії (4,6%), Східній Азії і Тихоокеанському регіоні (5,8%), Латинській Америці і

Карибському басейні (5,8%). У країнах Африки на південь від Сахари середня вартість переказу завжди була найвища – у 2022 році вона становила 8%.

Рис. 2.5. Країни, що найбільше отримують/надсилають міжнародні грошові перекази, 2022 р., млрд. доларів США

Примітка: побудовано автором на основі даних (World Bank, 2023)

За останні два десятиліття значно зросла у світі кількість іноземних мобільних студентів. За десять років кількість іноземних студентів перевищила 3,8 мільйона і вона продовжує зростати, сягнувши понад 6 мільйонів до 2021 року, що майже втричі більше, ніж 20 років тому. Кількість іноземних студентів залишається високою, незважаючи на пандемію COVID-19 та пов'язані з нею обмеження мобільності. У 2020-2021 роках, на піку пандемії, кількість міжнародних мобільних студентів дещо зросла (з 6,38 млн до 6,39 млн), але не перевищила рівень прогнозів. Студентська молодь з числа міжнародних мігрантів була сегрегована за ознакою статі, причому студентів-чоловіків завжди було більше, ніж студентів-жінок. У 2001 році налічувалося приблизно 1 мільйон міжнародних студенток-мігрантів (45% від загальної кількості) і 1,2 мільйона студентів-чоловіків (54%). Хоча цей розрив скоротився за останні два десятиліття, кількість студенток у міжнародній мобільності залишається нижчою за кількість студентів-чоловіків. У 2022 році близько 3 мільйонів мігрантів є студентки-жінки (47%) і 3,4 мільйона (52%) – чоловіки (UNESCO, 2023). Азійські

країни є найбільшим джерелом іноземних студентів у світі. У 2021 році з Китаю приїхало понад мільйон студентів, що є найбільшим показником у світі, який більш ніж удвічі перевищує показник Індії, яка посідає друге місце (близько 508 000). Іншими важливими країнами походження студентів є В'єтнам, Німеччина та Узбекистан (близько 100 000 студентів у кожній). США є найбільшою у світі країною, що приймає міжнародних студентів (понад 833 000), далі Великобританія (близько 601 000), Австралія (близько 378 000), Німеччина (понад 376 000) і Канада (близько 318 000) (UNESCO, 2023).

Що стосується біженців, то на початок 2023 року у світі їх налічувалося 35,3 мільйона, з яких 29,4 мільйона перебували під мандатом Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН/UNHCR), а 5,9 мільйона були зареєстровані Близькосхідним агентством ООН для допомоги палестинським біженцям та організації робіт (БАПОР/UNRWA) (UNHCR, 2022). Зростання кількості біженців у 2021-2022 роках відбулося головним чином за рахунок українських біженців, які рятувалися від широкомасштабного вторгнення Росії. Дане зростання стало найбільш динамічним річним приростом біженців. Крім того, близько 5,4 мільйона осіб, шукали притулку, міжнародного захисту та очікували на рішення щодо свого статусу біженця. Лише у 2022 році у 162 країнах було зареєстровано близько 2,9 мільйона заяв про надання притулку; це стало рекордною кількістю індивідуальних заяв про надання притулку. У 2022 році кількість нових індивідуальних заяв про надання притулку в першій інстанції досягла 2,6 мільйона, що на 83% більше, ніж у 2021 році. Сполучені Штати залишилися приймаючою країною-лідером з приблизно 730 400 заявами, що втричі більше, ніж у попередньому році. Німеччина посіла друге місце з 217 800 новими заявами, що теж було значно більше порівняно з попереднім роком.

На кінець 2022 року особи віком до 18 років становили приблизно 41% від загальної кількості біженців, або 14,5 мільйона осіб (UNHCR, 2022). Діти без супроводу подали приблизно 51 700 індивідуальних заяв про надання притулку у 2022 році, що значно більше, порівняно з попереднім роком (+89%). Нові,

невирішені конфлікти або динаміка конфліктів у ключових країнах мають значний вплив на поточні показники і тенденції: наприкінці 2022 року на десять країн, що перебувають під мандатом УВКБ ООН, – Сирійську Арабську Республіку, Україну, Афганістан, Південний Судан, М'янму, Демократичну Республіку Конго, Судан, Сомалі, Центральноафриканську Республіку та Еритрею – припадало понад 87% загальної кількості біженців. За винятком України, більшість з цих країн є найбільшими країнами походження біженців протягом останніх років.

Вторгнення Російської Федерації в Україну у 2022 році спричинило найбільшу кризу переміщення населення з часів Другої світової війни. До кінця 2022 року близько 5,7 мільйона українців були змушені покинути країну, що зробило Україну другою найбільшою країною біженців у світі після Сирійської Арабської Республіки. Через триваючий конфлікт у Сирійській Арабській Республіці, ця країна залишалася найбільшою у світі країною-постачальником біженців на кінець 2022 року (6,5 мільйона), але ця кількість зменшилася в порівнянні з 2021 роком (6,8 мільйона). Афганістан, який був основним джерелом біженців протягом останніх трьох десятиліть через нестабільність і насильство, залишався третьою найбільшою країною-постачальником біженців у світі на початок 2023 року (близько 5,7 мільйона осіб) (UNHCR, 2023). Біженці з Сирійської Арабської Республіки, України, Афганістану, Південного Судану, М'янми та Демократичної Республіки Конго складають більше половини від загальної кількості біженців у світі. На рисунку 2.6 показано кількість біженців у п'яти найбільших країнах походження. На рисунку досить чітко проілюстровано вплив вторгнення Російської Федерації в Україну – у 2021 році до вторгнення, наприклад, з України було трохи більше 27 000 біженців.

Як і в попередні роки, більше половини всіх біженців проживають у десяти країнах. Туреччина була країною-світовим лідером, що приймає найбільше біженців – близько 3,6 мільйона осіб, переважно сирійців. Пакистан та Ісламська Республіка Іран також входять до першої десятки країн за чисельністю біженців, зокрема з Афганістану.

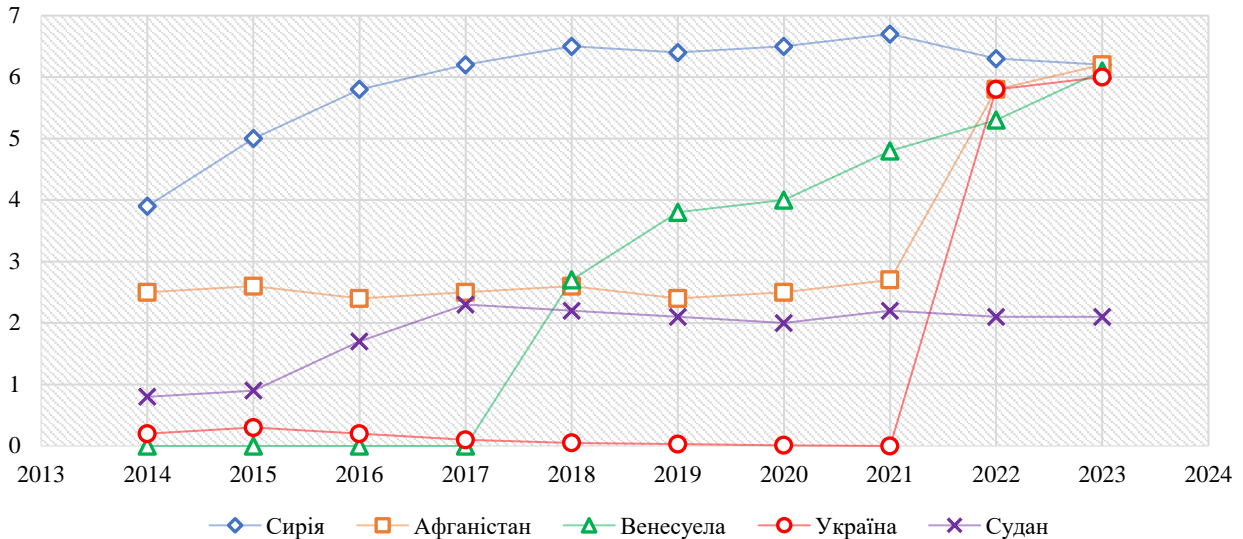

Рис. 2.6. Біженці та шукачі притулку за країною походження, 2022 р., млн осіб

Примітка: побудовано автором на основі даних (UNHCR, 2023)

Серед інших країн-лідерів варто згадати такі, як Уганда, Російська Федерація, Німеччина, Судан, Польща, Бангладеш та Ефіопія. Більшість біженців та осіб, що потребують міжнародного захисту (70%), звертались до країн, що були сусідніми з країною їхнього походження. За даними УВКБ ООН, найменш розвинені країни приймають велику кількість біженців. Наприклад, п'ята частина біженців у світі проживає в країнах Африки на південь від Сахари, в той час як 90% біженців в Азійсько-Тихоокеанському регіоні проживають лише в трьох країнах: Ісламська Республіка Іран (3,4 мільйона), Пакистан (1,7 мільйона) і Бангладеш (952 400).

У 2022 році понад 339 000 біженців повернулися до країн походження, що на 21% менше, ніж у попередньому році. Більшість репатріантів (151 300) повернулися до Південного Судану, переважно із Уганди (75 500). Незважаючи на те, що існує багато проблем з визначенням бенефіціарів місцевої інтеграції, за оцінками УВКБ ООН, 28 країн повідомили про щонайменше одного або більше натуралізованих біженців у 2022 році (у 2021 році таких країн було 23), в результаті чого загальна кількість натуралізованих біженців склала понад 50 800 осіб. Це було менше ніж у 2021 році (56 700 нових натуралізованих біженців), але все ж більше, ніж у 2016 році (23 000 осіб). У 2022 році більшість

натуралізацій відбулася в Європі, причому більшість (близько 23 300 осіб) – у Королівстві Нідерланди. У Канаді майже 18 700 біженців отримали дозвіл на довгострокове проживання. Загалом, біженці, які отримали посвідку на постійне проживання або громадянство (по всьому світу), були переважно з Сирійської Арабської Республіки (14 400), Еритреї (4 700) та Ісламської Республіки Іран (3 300).

Для оцінки розподілу тягаря і відповідальності країн за прийняття біженців, УВКБ ООН використовує «коефіцієнт Джині» – статистичний показник, що вимірює нерівність (доходів, добробуту). Він показує відмінності між країнами, що приймають біженців відносно (1) чисельності населення, (2) добробуту населення, (3) індексу людського розвитку (ІЛР). Індекс виражається значеннями від 0 до 1, де 0 означає повну рівність (коли тягар і відповідальність за прийом біженців рівномірно розподіляються), а 1 означає повну нерівність (коли лише одна країна приймає всіх біженців у всьому світі). У 2023 р. коефіцієнт Джині становив 0,4 і вище, що вказує на значну нерівність між країнами в розподілі тягаря і відповідальності за прийом біженців (див. рис. 2.7). Виходячи з глобального розподілу 37,4 мільйонів біженців, шукачів притулку та інших осіб, які потребують міжнародного захисту, до кінця 2023 року оцінка розподілу біженців до відносної чисельності населення приймаючих країн становила 0,81, до рівня доходу країн становила 0,80, а до індексу людського розвитку (ІЛР) – 0,75 (UNHCR, 2023). Усі три компоненти вказують на значний дисбаланс у розподілі біженців, причому невелика кількість країн несе значну частину відповідальності. Наприклад, вісімдесят відсотків світового населення біженців прийняли країни, які разом створили менше двадцяти відсотків світового доходу.

У 2023 році близько 1,1 мільйона біженців з 39 країн походження повернулися до 93 країн притулку. Четверо з п'яти репатріантів були українцями або південносуданцями. Більшість спонтанних повернень протягом року відбувалися в умовах, які не повною мірою сприяли безпечному та гідному поверненню.

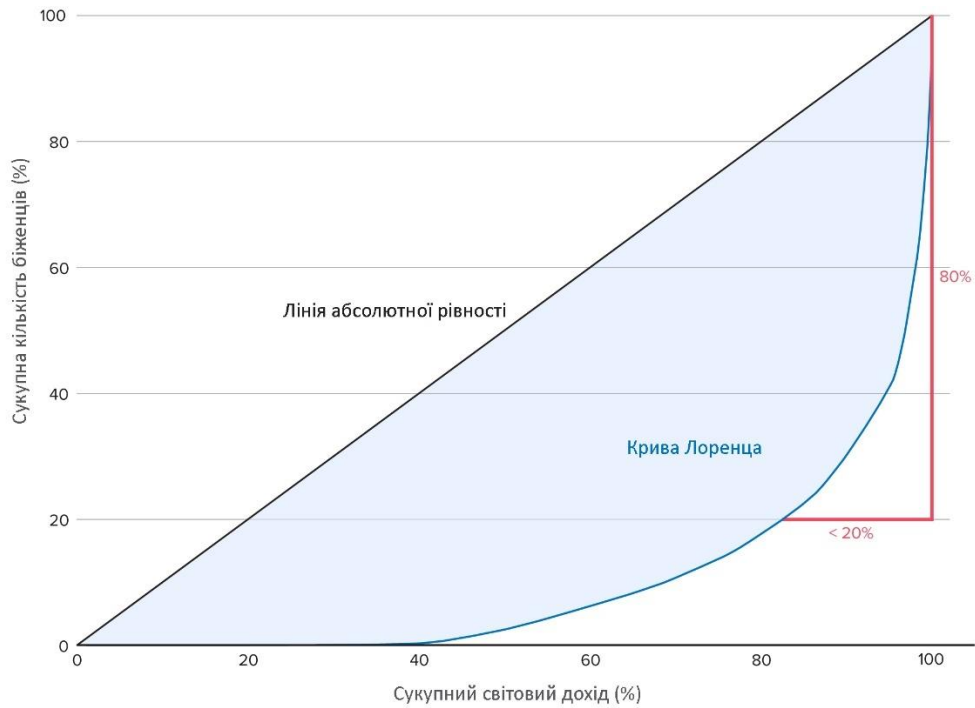

Рис. 2.7. Крива Лоренца розподілу біженців за світовим доходом, 2023 р.,
Примітка: побудовано автором на основі даних (UNHCR, 2023a; World Bank, 2024)

До Південного Судану повернулося понад 527 200 біженців, переважно з охопленого конфліктом Судану, що втричі більше, ніж у попередньому році (+376 000). Більшість репатріантів (99%) прибули з сусідніх країн, таких як Судан (386 800), Ефіопія (111 100) і Уганда (22 300). З урахуванням оновленої статистики щодо повернення мігрантів в Україну у 2023 році кількість біженців, які повернулися в Україну, зменшилася на 68% порівняно з попереднім роком. Приблизно 324 600 біженців повернулися в Україну у 2023 році, переважно з Німеччини (75 200), Польщі (65 500) та Чехії (25 600) (ІОМ, 2023).

Згідно з офіційними урядовими даними, у 2023 році 24 країни повідомили про 158 700 осіб, які були прийняті в рамках програм переселення, спонсорства з боку громад та інших програм вирішення проблем третіх країн, що на 39% (44 400) більше, ніж у попередньому році. Незважаючи на збільшення кількості, вона становить лише 8% від майже 2 мільйонів осіб, які потребують переселення в усьому світі (UNHCR, 2023b). США прийняли найбільшу кількість переселених біженців – 75 100, переважно з Демократичної Республіки Конго (22 100), Сирії (14 700), Афганістану (8 600) і М'янми (6 600). Канада прийняла

51 100 біженців, переважно з Афганістану (16 600), Еритреї (9 200), Сирії (8 400) і Сомалі (4 300). Німеччина прийняла 4 500 біженців, у тому числі 3 300 осіб з Сирії.

Дані за 2022 рік свідчать про постійне зростання кількості додаткових шляхів возз'єднання сімей. Так, у 2022 році 99 країн-членів ОЕСР та Бразилія видали приблизно 214 800 посвідок на проживання для возз'єднання сімей, отримання освіти та працевлаштування біженцям з Афганістану, Еритреї, Ірану, Іраку, Іраку, Сомалі, Сирії та Венесуели. Возз'єднання сім'ї було найважливішим легальним шляхом для біженців протягом року, на який припадало 57% виданих дозволів. За даними 24 країн, що приймають біженців, у 2023 році приблизно 30 800 біженців з 131 країни отримали громадянство. Це на 39% менше, ніж у 2022 році (-19 500). Біженці, які отримали громадянство або посвідку на постійне проживання в приймаючій країні, переважно були з Сирії (8 900), Еритреї (2 500) та Ісламської Республіки Іран (1 900). У 2023 році Королівство Нідерланди повідомило, що майже половину (14 900) натуралізованих біженців становили сирійці (7 700) та еритрейці (2 400). Канада і Франція також повідомили про 9 400 і 2 500 натуралізованих біженців відповідно.

Відмінності у визначеннях, концептуалізації та культурних конструктах, а також несподівані події, що створюють нові та непередбачені виклики, можуть перешкодити колективному розумінню трансформації міграції. Проте, позитивних рішень можна досягти, якщо ситуацію мігрантів врегулювати шляхом забезпечення захисту їхніх громадянських, культурних, економічних, політичних і соціальних прав у межах країни. У випадку з біженцями довгострокове рішення може бути досягнуте шляхом добровільного повернення, місцевої інтеграції та переселення мігрантів до третьої країни. Воно також може бути досягнуте поступово за допомогою додаткових можливостей транзиту до третіх країн і возз'єднання сімей. Так, для більшості мігрантів безпечно та гідне повернення на батьківщину на основі вільного та усвідомленого вибору, є найкращим рішенням для припинення їхнього тимчасового статусу біженця. Переселення є важливим інструментом захисту і рішенням для біженців, які стикаються з безпосередніми

чи специфічними ризиками або перебувають у затяжних ситуаціях. Надаючи можливості для переселення, держави можуть розділити відповідальність з країнами, що надають притулок і приймають велику кількість біженців. Місцева інтеграція може допомогти біженцям побудувати нове життя в приймаючій країні. Взаємодоповнюючі шляхи можуть допомогти у вирішенні проблеми, зменшити тиск на приймаючі країни і підвищити самодостатність біженців через освіту і трудову мобільність. Возз'єднання сім'ї дозволяє біженцям і шукачам притулку користуватися правом на сімейне життя і починати нове життя разом.

2.2. Аналізування впливу міжнародної міграції на економіки країн

Глобальні демографічні зміни та економічні трансформації посилюють потребу в міграції, яка є ключовим фактором для розвитку та процвітання. Міжнародні грошові перекази до країн з низьким і середнім рівнем доходу наразі становлять близько 670 мільярдів доларів США, що набагато більше, ніж прямі іноземні інвестиції та офіційна допомога на розвиток цих країн. Оскільки вільний рух людей і товарів сприяє сталому, інклюзивному економічному зростанню та продуктивній зайнятості, багато регіонів зараз інвестують у регіональні механізми, які охоплюють торгівлю та міграцію (Harnoss, et. al., 2022). Старіння населення посилює дефіцит робочої сили: за прогнозами, до 2050 року близько 40% населення в таких країнах, як Японія, Південна Корея, Італія, Іспанія, Греція та Португалія, буде старше 65 років. Водночас, 90% з 1,8 мільярда молодих людей у віці від 10 до 24 років (найбільше молоде покоління у світовій історії) проживає в країнах, що розвиваються. В Африці, де 70% населення молодше 30 років і 40% молодше 14 років, гостро відчувається нестача робочих місць – шість з десяти країн з найвищим рівнем безробіття серед молоді знаходяться в Африці.

Країни, що розвиваються, потребують стійкої та надійної фінансової підтримки з боку різноманітних секторів для підвищення стійкості та зростання. Однак ще одна ключова частина вирішення цієї економічної проблеми полягає в

тому, щоб поєднати наявні таланти з наявними можливостями роботи, де б вони не були в світі. Якщо уряди зосередяться на розширенні звичайних шляхів міграції, світ отримає безліч переваг, зокрема (Chernobay, Malibroda, & Shevchuk, 2023):

- підвищення суспільної довіри до безпечної, регулярної та гідної міграції;
- зменшення тиску на системи надання притулку, оскільки люди матимуть більше можливостей для переїзду;
- більша відповідність навичок мігрантів потребам країн призначення;
- зменшення залежності від спеціальних посередників, що руйнує бізнес-модель контрабанди та торгівлі людьми;
- більш стійка модель розвитку, яка приносить користь мігрантам, країнам походження та призначення.

Щоб реалізувати ці переваги, глобальна економіка потребує партнерства та активної участі всіх зацікавлених сторін, особливо приватного сектору, включаючи роботодавців, кадрові агентства та навчальні заклади. Існують мільйони людей, які володіють навичками, талантом і досвідом роботи, але для них недостатньо шляхів для регулярної міграції, щоб знайти більше можливостей. Як результат, мобільність є частиною вирішення даної проблеми. Після початку міжнародної міграції з'являються нові умови, які продовжують міграцію в часі та просторі. Хоча різниця в заробітній платі, стратегії домогосподарств, попиту у приймаючих країнах і проникнення на глобальний ринок можуть і надалі спричинити міграцію людей, виникають нові умови, які функціонують як незалежні причини (Chernobay, Malibroda, & Shevchuk, 2023).

Коли мігранти відправляють додому частину своїх заробітків у формі готівки або товарів, щоб утримувати свої сім'ї, вони здійснюють грошові перекази, що за обсягом можуть переважати обсяг прямих іноземних інвестицій. Протягом останніх кількох років вони швидко зростали і зараз є найбільшим джерелом іноземного доходу для багатьох країн, що розвиваються. Мігранти роблять внесок в економіку приймаючої країни кількома способами: ринки праці, економічне зростання, державні фінанси, зокрема:

– ринки праці, з точки зору робочої сили та людського капіталу, а також й зайнятості та заробітної плати;

– економічне зростання, через виробництво та продуктивність, як на рівні підприємства, так і на рівні економіки;

– державні фінанси, включаючи державні витрати та фіскальні внески.

Економічний внесок трудової міграції виходить за рамки потенційних змін на ринку праці. Міграція може вплинути на загальний дохід уродженців, впливаючи на продуктивність праці. Зміни в кількості та продуктивності працівників через імміграцію можуть визначати вплив міграції на ВВП. Міграція зазвичай підвищує частку зайнятих осіб у загальній чисельності населення насамперед через більшу концентрацію мігрантів серед населення працездатного віку. Це зростання призводить до зростання робочої сили і, як наслідок, збільшує ВВП на душу населення. Міграція може вплинути на продуктивність країни через кілька каналів. Мігранти часто роблять свій внесок у сектори, де відчувається гостра нестача навичок. Сюди входять як загальні, так і спеціальні навички, як з еміграції, так і з низьким рівнем освіти серед місцевих працівників. Однак деякі дані на індивідуальному, бізнесовому та галузевому рівнях показують, що роботодавці можуть сприймати найм працівників-мігрантів як тягар. Мігранти також можуть сприяти конкуренції, переміщенню чи тиску на навколишнє середовище, а також трансферу знань та інноваціям.

Іншим фактором є те, наскільки мігранти користуються системою соціального захисту. Якщо взяти до уваги їхні особистісні характеристики, мігранти в країнах-партнерах мають однакову або меншу ймовірність отримати виплату пенсій чи соціальних виплат, ніж місцеве населення. Частково це може бути пов'язано з надмірною часткою мігрантів у неформальному секторі зайнятості та в деяких випадках з їхнім нелегальним міграційним статусом. Однак вони також можуть не пропрацювати в країні достатньо років, щоб мати право на отримання пільг. Якщо вплив працівників місцевого походження на ринок праці, державні фінанси та економічне зростання відносно обмежені в країні, це означає, що уявлення про можливий негативний внесок мігрантів у

країнах призначення часто є невиправданими. Але це також означає, що більшість країн недостатньо використовують людський капітал і досвід, принесені мігрантами. Тим не менш, міграція стає все більш важливою рисою багатьох сучасних ринків праці, а для багатьох країн вона є важливою складовою майбутнього ринку праці.

Грошові перекази в країни з низьким і середнім рівнем доходу зросли в 2022 році приблизно на 5%, або до 626 мільярдів доларів США (див. рис. 2.8). Це зростання значно менше, ніж у 2021 році (+10,2%). У 2022 році потоки грошових переказів до регіонів, що розвиваються, були сформовані кількома факторами. Повторне відкриття економіки приймаючих країн у зв'язку з відступом пандемії COVID-19 сприяло працевлаштуванню мігрантів і їхній здатності продовжувати допомагати своїм сім'ям у поверненні додому. З іншого боку, зростання цін негативно вплинуло на реальні доходи мігрантів. Падіння євро зменшило вартість грошових переказів у доларах США до Північної Африки та інших країн. У країнах, які відчували дефіцит іноземної валюти та різні обмінні курси, офіційно зареєстровані потоки грошових переказів зменшилися, оскільки потоки перемістилися в альтернативні канали, що пропонують кращі ставки (Migration and Remittances Team, 2022).

Грошові перекази мають потенціал для стимулювання розвитку в країнах, що розвиваються. На макrorівні грошові перекази сприяють стабілізації платіжного балансу в країнах-одержувачах, водночас будучи важливим фінансовим ресурсом для зменшення бідності. На мікрорівні грошові перекази надходять безпосередньо до бідних домогосподарств і стимулюють зростання місцевої економіки, збільшуючи оборот коштів у громаді. Грошові перекази трудових мігрантів є значним і часто єдиним джерелом доходу та підтримки їхніх сімей. Вони стимулюють сукупний попит, збільшують споживання і, як наслідок, прискорюють економічне зростання. Грошові перекази збільшують наявні доходи домогосподарств, призводять до зменшення бідності та збільшення інвестицій у людський капітал.

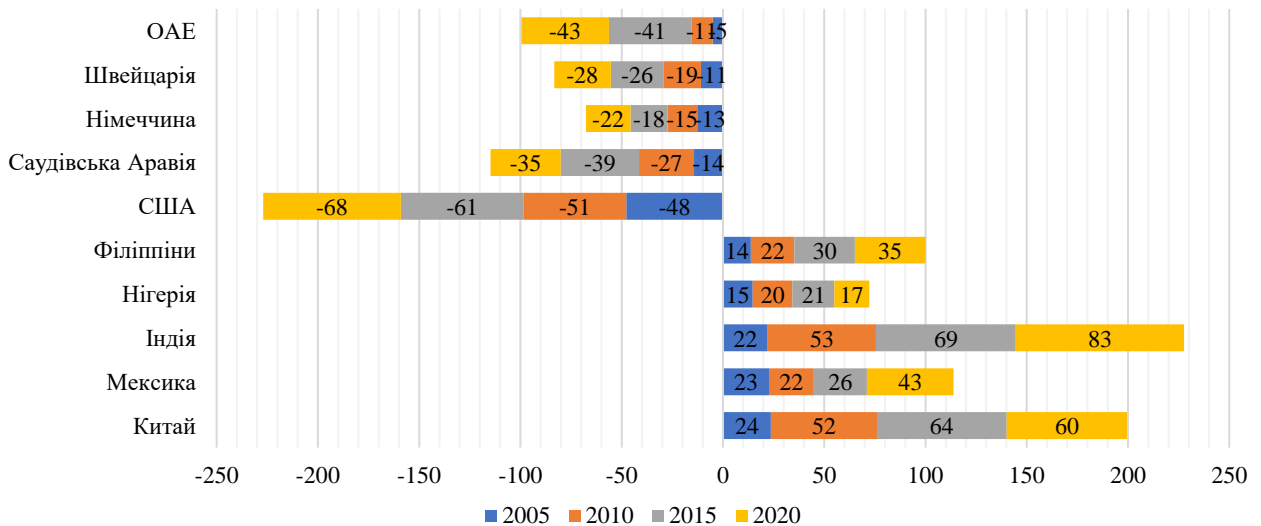

Рис. 2.8. Грошові перекази мігрантів, млрд доларів США

Примітка: побудовано автором на основі даних (Data Commons, 2023)

Дослідження міграції значною мірою спираються на кількісні підходи, а антропологія, в основному, зосереджується на якісній польовій роботі, як у випадку дослідження внеску майбутніх міграційних процесів. Останнім часом дослідники все частіше вдаються до змішаних методів дослідження міграції (як поєднання якісних і кількісних досліджень) або пропонують міждисциплінарні дослідження в таких сферах, як міграція та економічний розвиток. Це створює новий рівень складності та дозволяє розкрити численні аспекти міграції. В останні роки великі дані та соціальні дослідження відкрили новий шлях для вивчення міграції та мобільності, беручи до уваги нові проблеми та етнічні виклики.

Саме тому, варто використати регресійний аналіз як надійний метод визначення того, які змінні впливають на об'єкт дослідження. Регресійний аналіз дозволяє під час дослідження з упевненістю визначити, які фактори мають найбільше значення, які фактори можна проігнорувати та як ці фактори впливають один на одного. Для повного розуміння регресійного аналізу важливо розуміти наступні терміни: *залежна змінна* – зростання ВВП на душу населення: основний фактор, який потрібно зрозуміти або передбачити; *незалежні змінні* – грошові перекази мігрантів: фактори, які, за припущенням, впливають на залежну змінну.

Щоб обґрунтувати висновки та представити основні результати, будемо кореляційну матрицю і дізнаємося, наскільки сильно та в якому напрямку пов'язані дві чи більше змінні. Щоб приймати правильні рішення на основі даних, потрібно зрозуміти, як читати та використовувати кореляційну матрицю. Кореляційна матриця обчислює лінійну залежність між двома змінними і будується шляхом обчислення коефіцієнта кореляції для кожної пари змінних. Для обчислення коефіцієнта кореляції між двома змінними використовуємо наступну формулу (QuestionPro Collaborators, 2020):

$$r = (n\sum XY - \sum X\sum Y) / \sqrt{((n\sum X^2 - (\sum X)^2)(n\sum Y^2 - (\sum Y)^2))}, \quad (1)$$

де:

r = коефіцієнт кореляції;

n = кількість спостережень;

$\sum XY$ = сума добутку кожної пари (значення, отримане множенням кожної пари чисел X у наборі) відповідних спостережень двох змінних XY ;

$\sum X$ = сума спостережень першої змінної;

$\sum Y$ = сума спостережень другої змінної;

$\sum X^2$ = сума квадратів спостережень першої змінної;

$\sum Y^2$ = сума квадратів спостережень другої змінної.

Очевидна прогалина в знаннях про дослідження міграції спонукає звернути увагу на той факт, як міграція впливає на економіку країн, що розвиваються. Таким чином, маємо справу з економічними питаннями в науковому дослідницькому процесі та стверджуємо, що особливу увагу в дослідженні міграції слід приділяти на внесок мігрантів у приймаючу країну. У нашому дослідженні використовуємо гіпотезу про вагомий вплив грошових переказів мігрантів на економіку країн, що розвиваються.

Отже, проведений аналіз показав, що існує прямий міцний зв'язок між грошовими переказами мігрантів з розвинутих країн і зростанням ВВП на душу населення в країнах, що розвиваються (див. табл. 2.1). Найбільш міцний зв'язок спостерігається в таких країнах, як Індія, Нігерія та Філіппіни, тобто в країнах, найбільш залежних від грошових переказів мігрантів.

Таблиця 2.1

Регресійний аналіз між зростанням ВВП на душу населення (залежна змінна) та грошовими переказами мігрантів (незалежна змінна)

<i>Статистика регресії</i>	<i>Китай</i>	<i>Мексика</i>	<i>Індія</i>	<i>Нігерія</i>	<i>Філіппіни</i>
<i>Кратний R</i>	0,967564	0,943647	0,999299	0,994016	0,999064
<i>R²</i>	0,936181	0,89047	0,998599	0,991405	0,981029
<i>Стандартна похибка</i>	2483,476	3898,822	74,9083	147,1006	150,0977

Примітка: побудовано автором

За регіонами надходження грошових переказів зросли до Латинської Америки та Карибського басейну (8%), Південної Азії (7,2%), Східної Азії та Тихого океану (3%) та Африки на південь від Сахари (1,9%). Потоки на Близький Схід і в Північну Африку знизились другий рік поспіль, зменшившись на 5,3% в основному через різке падіння потоків до Єгипту. Грошові перекази до Європи та Центральної Азії також впали на 1,4% після збільшення понад 18% у 2022 році. Сполучені Штати продовжували залишатися найбільшим джерелом грошових переказів. До п'ятірки країн-одержувачів грошових переказів у 2023 році входять Індія (125 мільярдів доларів США), Мексика (67 мільярдів доларів США), Китай (50 мільярдів доларів США), Філіппіни (40 мільярдів доларів США) та Єгипет (24 мільярди доларів США). Економіками, де надходження грошових переказів становлять значну частку валового внутрішнього продукту (ВВП), що підкреслює важливість грошових переказів для фінансування поточного рахунку та дефіциту бюджету, є Таджикистан (48%), Тонга (41%), Самоа (32%), Ліван (28. %) і Нікарагуа (27 %) (Ong, 2023).

В Індії, найбільшому світовому реципієнті, грошові перекази становили 3,3% ВВП у 2022 році (див. рис. 2.9). В Індії 8-відсоткове збільшення грошових переказів у 2021 році та історичне зростання на 24,4% у 2022 році призвели до того, що грошові перекази досягли піку в 111 мільярдів доларів США, що становить 63% загальних потоків грошових переказів у Південній Азії (Chandra, 2023).

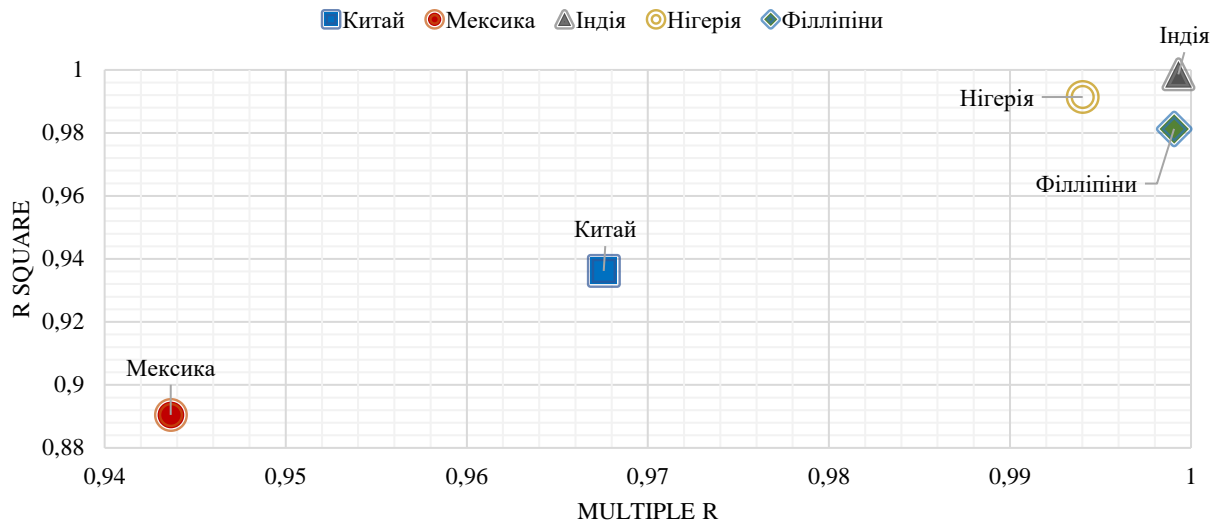

Рис. 2.9. Матриця кореляційного аналізу між зростанням ВВП на душу населення та грошовими переказами мігрантів

Примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, Malibroda, & Shevchuk, 2023)

Особисті грошові перекази, отримані в Нігерії, зросли на 0,7 мільярда доларів США (+3,59%) у 2022 році. Загалом особисті грошові перекази, отримані в 2022 році, становили 20,13 мільярда доларів США. Грошові перекази на Філіппінах контролюються Центральним банком Філіппін, і в 2020 році він зареєстрував приплив у розмірі 32,808 млн доларів США, що становить 10,9% валового внутрішнього продукту (ВВП). Витрати на грошові перекази залишаються стабільно високими, станом на другий квартал 2023 року коштуючи в середньому 6,2% для надсилання 200 доларів США. Порівняно з попереднім роком надсилання грошей у всі регіони було дорожчим, за винятком Близького Сходу та Північної Африки. Банки залишаються найдорожчим каналом для надсилання грошових переказів (із середньою вартістю 12,1%), за ними йдуть поштові відділення (7%), оператори грошових переказів (5,3%) і мобільні оператори (4,1%) (Ong, 2023).

У той час, як розширення робочої сили майже завжди збільшує загальний рівень виробництва країни (Vorjas, 1999), іноземні працівники також впливають на рівень і темпи зростання доходу на душу населення для всього населення. За певних припущень, збільшення пропозиції робочої сили внаслідок міграції може

призвести до зниження заробітної плати та збільшення загальної зайнятості та виробництва. Так було б в економіці (1) яка не торгує з іншими країнами, (2) де основний капітал є постійним, (3) де тільки один тип працівників виробляє товари та послуги і (4) виробництво яких не стане ефективним у міру зміни його обсягів. Загальний дохід збільшиться, але вигоди отримають власники капіталу на шкоду працівникам (Bodvarsson, & Van den Berg, 2013). Однак економіка на практиці є більш складною, а наслідки – менш очевидними. Міграція може збільшити частку зайнятих у загальній чисельності населення. За інших рівних умов присутність мігрантів має підвищити дохід на душу населення. Насамперед це пов'язано з вищою часткою мігрантів працездатного віку (що визначаються як особи віком від 15 років) порівняно з місцевим населенням. Меншою мірою це пояснюється вищим рівнем зайнятості серед мігрантів працездатного віку. Потенційне збільшення ВВП на душу населення за рахунок більшої частки населення працездатного віку може бути значним. Згідно зі звітом Світового банку, збільшення чисельності населення працездатного віку на 1% прискорює зростання ВВП на душу населення на 1-2% (World Bank, 2016).

Важко точно визначити внесок іноземних працівників у ВВП. Це пов'язано з відсутністю порівняльної інформації про відносну продуктивність працівників, які народилися за кордоном, і їхній вплив на загальну продуктивність у приймаючій країні. Якщо продуктивність праці іноземних і місцевих працівників однакова, їхній внесок у ВВП, як правило, можна вважати рівним їхній частці в зайнятості, але це припущення навряд чи буде справедливим. Більш точну оцінку можна зробити, взявши до уваги два фактори. Одним з них є галузевий розподіл зайнятості іноземних і місцевих жителів (враховуючи, що продуктивність праці значно відрізняється за галузями). По-друге, це співвідношення років навчання іноземних і місцевих працівників як проксі для відмінностей у людському капіталі та, опосередковано, продуктивності. Додана вартість кожного сектора помножена на частку працівників, які народилися за кордоном, і на співвідношення працівників, які народилися за кордоном, до працівників, які народилися за кордоном. Ці передбачувані внески мігрантів у додану вартість

кожного сектора потім додаються, щоб отримати оцінку їх внеску в загальну додану вартість. Виходячи з цих розрахунків, внесок працівників, які народилися за кордоном, може коливатися від 1% ВВП до майже 20%. Таким чином, розрахунковий внесок мігрантів мінус частка найманих працівників, які народилися за кордоном, дорівнює нулю. Відмінності можуть бути зумовлені концентрацією в деяких високопродуктивних секторах та високим рівнем освіти іноземних працівників.

Вивчення загальної якості життя за країнами, а також за низкою ключових індексів і ключових показників міграції та переміщення підкреслює реальність того, що деякі країни стикаються з набагато більшими контекстуальними проблемами та вищим ризиком (подальшої) міграції та переміщення. У поєднанні ці набори даних можуть виступати в якості прогнозних індикаторів, допомагаючи особам, які приймають рішення, краще передбачити деякі з ключових викликів міграції та майбутні можливості.

Дані глобальних індексів і рейтинги часто відображають системні проблеми, які охоплюють трансформаційні зміни впродовж десятиліть. Наприклад, Henley Passport Index (Passport Index) – це глобальний рейтинг країн відповідно до відносної свободи в'їзду їхніх громадян, який показує, що здатність особи в'їхати в країну багато в чому визначається національністю. Візовий доступ також широко відображає статус країни та відносини в міжнародному співтоваристві і вказує на те, наскільки вона стабільна, безпечна та процвітаюча по відношенню до інших країн (див. табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Аналіз індексів розвитку країн, що розвиваються

Країна	HDI <i>Human Development Index</i>	GPI <i>Global Peace Index</i>	FSI <i>Fragile States Index</i>	INFORM <i>Risk Index</i>	Passport Index
1	2	3	4	5	6
Бразилія	0,754	2,462	74,5	4,6	173
Китай	0,768	2,009	65,1	3	88
Єгипет	0,731	2,267	81,6	4,9	55
Індія	0,633	2,314	74,1	5,3	62

Продовження таблиці 2.2

Казахстан	0,811	1,98	60,6	3,2	78
Мексика	0,758	2,599	69,8	4,9	161
Нігерія	0,535	2,713	98	6,6	45
Польща	0,876	1,634	45,2	2,5	189
Румунія	0,821	1,649	53	2,6	179
Південна Африка	0,713	2,405	72	4,5	108
Туреччина	0,838	2,8	81,2	4,8	118
Україна	0,773	3,043	95,9	5,1	148

Примітка: побудовано автором за (ІОМ, 2024)

Громадяни країн із дуже високим рівнем людського розвитку (Human Development Index – HDI) можуть подорожувати без віз приблизно до 85% усіх інших країн світу. Ці країни також є важливими та кращими країнами призначення. Однак візові обмеження, які діють для країн із низьким рівнем людського розвитку, свідчать про те, що регулярні шляхи міграції є проблематичними для громадян. Нелегальні шляхи, ймовірно, є найбільш реалістичним (якщо не єдиним) варіантом, відкритим для потенційних мігрантів із цих країн. Дані індексів та зміни міграції показують, що чим вищий рівень індексу, тим нижчі рівні переміщення населення. З іншого боку, низький рівень індексів в Африці та Азії показує перспективу зростання міжнародних міграційних процесів та необхідність більшої урядової уваги та зосередженості до проблеми, включаючи оперативну, програмну та політичну підтримку. Щоб отримати більш демонстративну інформацію, побудуємо матричну діаграму взаємозалежності рейтингу країн, що розвиваються за індексами розвитку від коефіцієнту чистої міграції (див. рис. 2.10). Використання коефіцієнту чистої міграції обумовлене необхідністю порівняння різниці між кількістю осіб, які в'їжджають і виїжджають з країни протягом року на певну кількість осіб (на 1000 осіб у нашому випадку). Аналіз підтвердив, як взаємозалежність зростання індексів розвитку і підвищення коефіцієнту чистої міграції, так і позитивний вплив коефіцієнту чистої міграції на зростання індексів розвитку країн, що розвиваються в майбутніх періодах.

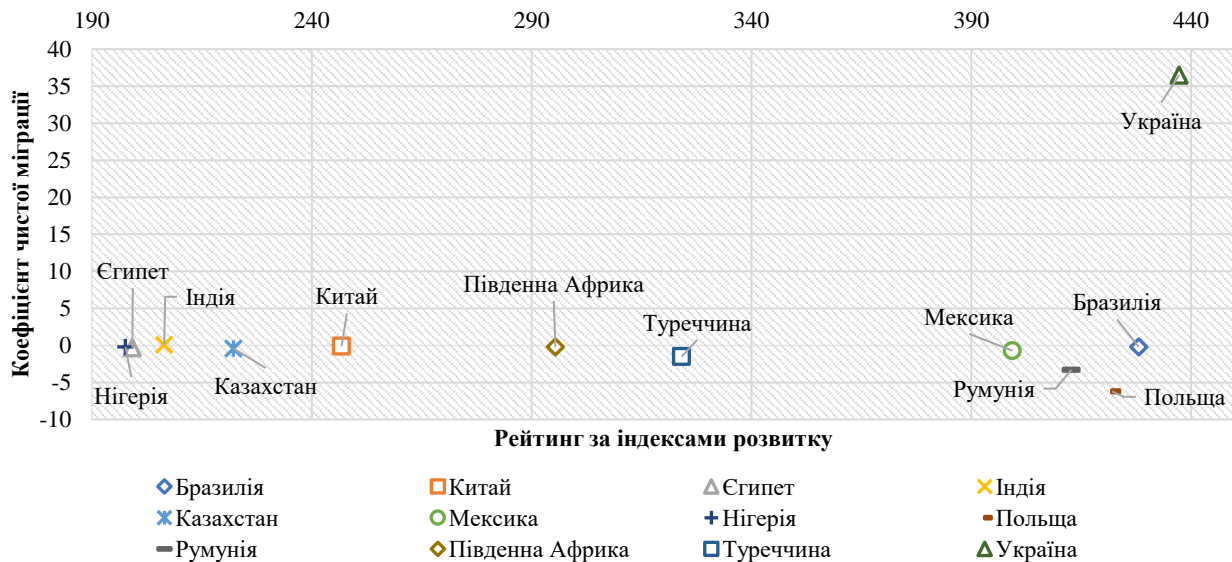

Рис. 2.10. Матрична діаграма взаємозалежності рейтингу країн, що розвиваються, за індексами розвитку від коефіцієнту чистої міграції

Примітка: побудовано автором

Як результат, маємо відповідні зміни в регіональному розподілі міжнародних мігрантів, залежно від частки країн, що розвиваються в даному регіоні. Так, у порівнянні з чисельністю населення в кожному регіоні, частка міжнародних мігрантів в останні роки була найвищою в Океанії, Північній Америці та Європі, де міжнародні мігранти становили, відповідно, 22%, 16% і 12% від загальної чисельності населення. Для порівняння, частка міжнародних мігрантів відносно невелика в Азії та Африці (1,8% і 1,9% відповідно) і Латинській Америці та Карибському басейні (2,3%). Проте найбільше зростання за останні 20 років спостерігалось в Азії – на 74% (близько 37 мільйонів людей в абсолютному вираженні) (див. рис. 2.11). За цей період Європа посіла друге місце за величиною зростання: кількість міжнародних мігрантів зросла на 30 мільйонів, у Північній Америці на 18 мільйонів і в Африці на 10 мільйонів.

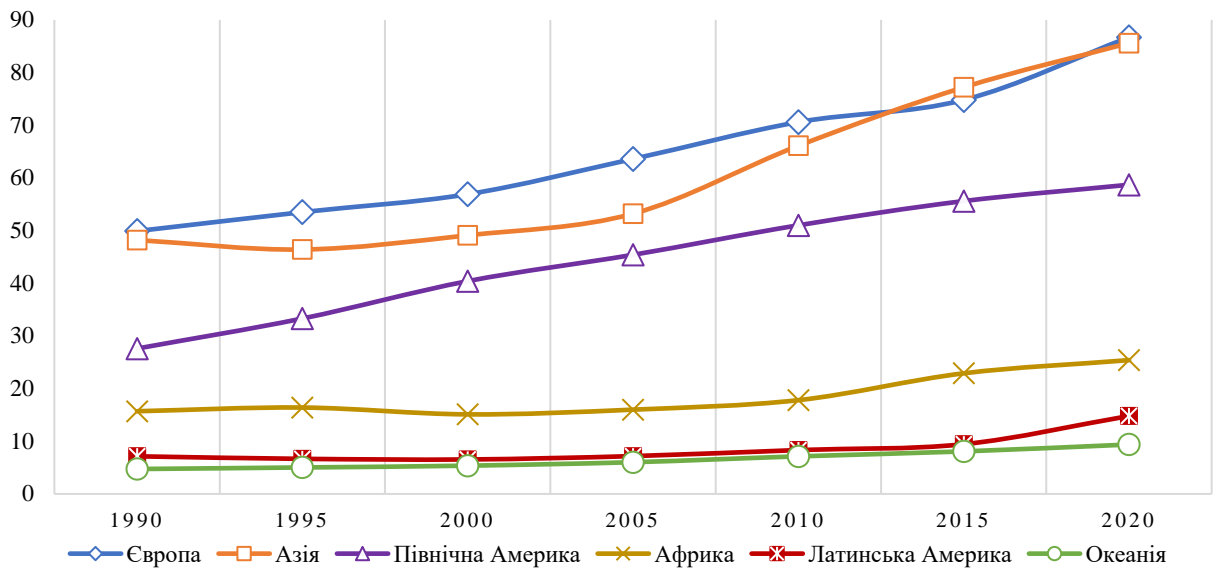

Рис. 2.11. Динаміка чисельності міжнародних мігрантів за регіонами світу,
млн. ос.

Примітка: побудовано автором за даними (ІОМ, 2024)

Отже, міжнародна міграція залишається відносно рідкісним явищем, оскільки лише 3,6% (або 281 мільйон) у світі є міжнародними мігрантами. Переважна більшість людей не переїжджає через кордони, щоб жити. Також, більшість міжнародних міграційних переміщень є безпечні, упорядковані та регулярні (Pore, 2024). Довгострокові дослідження та аналіз також однозначно говорять, що міграція є рушійною силою людського розвитку і може принести значні переваги мігрантам, їхнім сім'ям і країнам походження. Заробітна плата, яку мігранти отримують за кордоном, може багаторазово перевищувати ту, яку вони могли б отримати, виконуючи аналогічну роботу вдома. Міжнародні грошові перекази зросли з 128 мільярдів доларів США у 2000 році до 831 мільярда доларів США у 2022 році і зараз значно перевищують офіційну допомогу розвитку країнам, що розвиваються, та прямі іноземні інвестиції.

Міграція також може забезпечити важливий приріст навичок, що може бути критично важливим для країн призначення, які зазнають скорочення населення. Окрім підвищення національного доходу та середнього рівня життя, імміграція може позитивно вплинути на ринок праці, збільшуючи пропозицію робочої сили в секторах і професіях, які страждають від нестачі робочої сили, а

також допомогти усунути невідповідності на ринку праці. Ці позитивні наслідки ринку праці очевидні не лише у секторах з високою кваліфікацією, а також можуть мати місце в професіях з меншою кваліфікацією. Імміграція збільшує як пропозицію робочої сили, так і попит на неї, а це означає, що трудова імміграція (зокрема низькокваліфікованих працівників) може створити додаткові можливості працевлаштування для наявних працівників.

Дослідження також показують, що мігранти є джерелом динамізму в усьому світі та перепредставлені в інноваціях та патентах, нагородах у галузі мистецтва та науки, стартапах та успішних компаніях. Імміграція молодих працівників також може допомогти зменшити тиск на пенсійні системи країн із високим рівнем доходу та швидким старінням населення. Імміграція також може мати негативний вплив на ринок праці (наприклад, на заробітну плату та зайнятість громадян), але більшість дослідницької літератури виявляє, що ці негативні впливи, як правило, досить незначні, принаймні в середньотерміновій перспективі (Goldin, et. al., 2018; Ruhs, 2013).

Регулярні шляхи міграції підвищують довіру суспільства до міграційних систем, а також захищають мігрантів. Мобільність, що відбувається в регіональному та глобальному економічному, соціальному, політичному середовищі, все більше відображають налаштування міграційної політики. Куди, як, коли і з ким люди мігрують, часто залежить від доступних їм варіантів, причому багато з цих варіантів визначаються або формуються політикою національного рівня, а також регіональною інтеграцією. Аналіз даних про кількість міжнародних мігрантів за 25 років чітко показує, що регулярні шляхи для мігрантів із країн, що розвиваються, значно звузилися, тоді як шляхи для мігрантів із розвинених країн розширилися. Таким чином, для все більшої кількості людей в усьому світі нелегальна міграція (включаючи використання шляху отримання притулку) є єдиним доступним для них виходом (McAuliffe,, 2023; McAuliffe, & Koser, 2017).

Гуманітарні кризи через переміщення залишаються винятком, але вони також зростають. Вимушене переміщення є найвищим за всю історію в сучасну

епоху. Ситуація ще більше погіршується впливом на навколишнє середовище та зміною клімату, які, за прогнозами, змусять понад 216 мільйонів людей на шести континентах пересуватися в межах своїх країн до 2050 року (World Bank, 2021). Тим часом гуманітарні потреби випереджають фінансову підтримку. Оскільки зростають гуманітарні потреби, зростає і внутрішній фінансовий тиск. Багато країн походження мігрантів відчувають тиск щодо скорочення своїх бюджетів розвитку, піддаючи загрозі підтримку розвитку найменш розвинених країн (Development Initiatives, 2023). Тим часом ризик подальшого конфлікту не був вищим за десятиліття, оскільки військові витрати досягли нового рекордного рівня в 2240 мільярдів доларів США у 2022 році, що відображає постійне погіршення миру в усьому світі, а також зростання геополітичної напруженості (IEP, 2023; SIPRI, 2023). Гуманітарна допомога залишатиметься в осяжному майбутньому основним заходом для підтримки деяких найбільш уразливих груп населення в усьому світі. МОМ і надалі залишатиметься основним гуманітарним учасником реагування на кризи, в тому числі як повноправний член Міжвідомчого постійного комітету ООН з гуманітарної діяльності (IASC, 2024). Також, міжнародна міграція переважно складається з новоприбулих з територій із суттєво відмінними мовами та культурами. Тобто, оцінюючи соціальні «витрати» мігрантів до чистих вигод для суспільства, варто зауважити, що мігранти несуть витрати для суспільства в початковий період після прибуття, але ці витрати зменшуються, а переваги для суспільства збільшуються зі збільшенням тривалості проживання (як для країни розміщення, так і для країни походження). Крім того, переваги для суспільства також зростають із більшою асиміляцією до місцевої культури.

2.3. Оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку України

У лютому 2022 року росія розпочала неспровоковане військове вторгнення проти України, що спричинило одну з найбільших у світі за обсягом міграцій. За даними соціологів, з 24 лютого 2022 року 8,2 мільйони українців виїхали з країни

і не повернулися, з них 5 мільйонів офіційно зареєстровані в європейських програмах захисту (UNHCR, n.d.). Майже чверть всього населення України є внутрішньо переміщеними особами. Лише за перший рік війни майже вісім мільйонів українців покинули країну (переважно жінки та діти, які шукали притулку в сусідніх країнах ЄС), а понад шість мільйонів були переміщені в інші частини країни. У відповідь на надзвичайний наплив мільйонів біженців з України, у березні 2022 року, вперше у своїй історії, ЄС прийняв Директиву про тимчасовий захист, щоб забезпечити переміщеним особам захист, притулок, доступ до охорони здоров'я, працевлаштування та освіти.

Станом на початок 2023 року близько 5 мільйонів українців були зареєстровані для отримання тимчасового захисту в Європі, переважно в Польщі (31,6%, 1,5 мільйона), Німеччині (20,7%, 1 мільйон) та Чехії (9,7%, 500 тисяч). За даними ООН, росія зафіксувала, що понад 2,8 мільйона українців перетнули її кордони, а близько 1,6 мільйона українців були незаконно допитані і депортовані. Правозахисники зафіксували примусове переміщення, депортацію та фільтрацію українських цивільних осіб, переважно з Маріупольської та Харківської областей, що заборонено міжнародним гуманітарним правом (Чернобай, Маліброда, 2024).

Бомбардування та обстріли об'єктів критичної інфраструктури в Україні завдали величезної шкоди українському суспільству. На додаток до руйнівних економічних наслідків, екологічна шкода, завдана війною, оцінюється у понад 50 мільярдів доларів. Крім того, військове втручання поставило під загрозу біорізноманіття України, а дим і гази від обстрілів серйозно вплинули на якість повітря. Великі лісові пожежі та бомбардування нафтових об'єктів призвели до витоку токсичних хімікатів у річки та підземні води. Крім того, вибухові пристрої, такі як наземні міни і касетні бомби, забруднюють воду металами і токсичними хімікатами, що призводить до хронічних ризиків для здоров'я. Отже, ці проблеми, а також відсутність зайнятості та безперервні обстріли української території є перешкодами для повернення людей на звільнені території.

Згідно з даними про перетин кордону (Opendatabot, 2024), більшість українців, які мігрували за кордон через війну, поверталися додому принаймні один раз протягом 2022-2023 рр. Оскільки українці надають великого значення родинним зв'язкам, возз'єднання сім'ї є основною причиною повернення (близько 59%), особливо з огляду на кількісний та якісний склад домогосподарств (див. рис. 2.12). Як наслідок, близько половини біженців висловили бажання про повернення в Україну. Серед інших причин, чому українці хочуть повернутися, – закінчення терміну тимчасового захисту, відсутність вільного житла та висока орендна плата, припинення фінансової допомоги та труднощі з пошуком роботи.

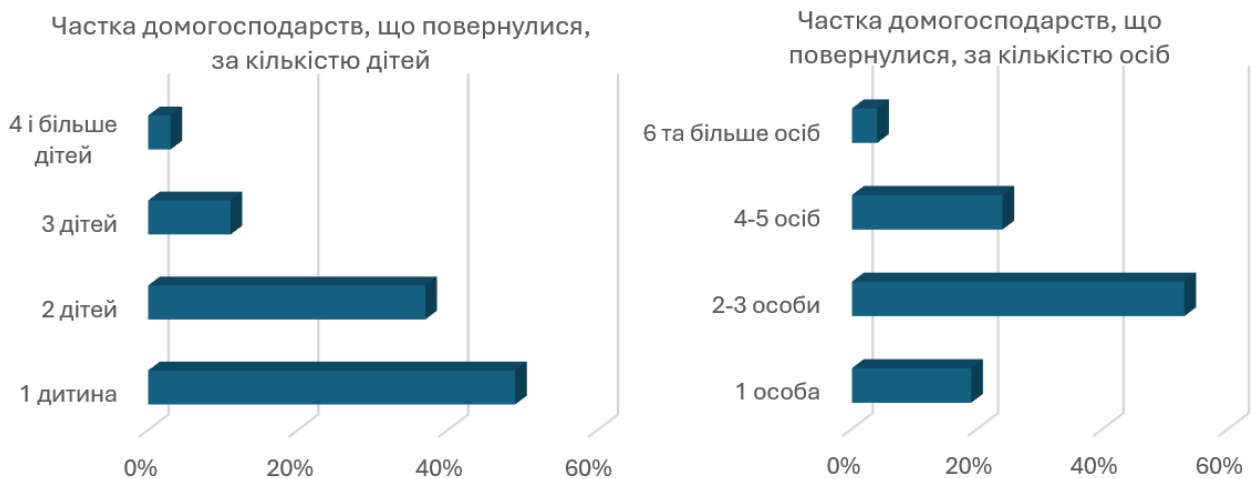

Рис. 2.12. Склад домогосподарств, що повернулися після вимушеної міграції

примітка 1: побудовано автором за даними (ІОМ, 2023)

примітка 2: згідно з підходом ІОМ, тими, хто повернувся (returnees), вважаються як біженці, так і внутрішньо переміщені особи, що повернулися до звичайного місця проживання після переміщення.

Варто зауважити, що серед усіх українців, які повернулися, майже половина населення ($\approx 47\%$) повернулася з інших регіонів України, а $\approx 28\%$ населення повернулося з інших місцевостей в межах своєї рідної області, ще 25% мігрантів повернулося з-за кордону. Також, майже 28% від усього населення, що повернулося, зауважило, що внаслідок повномасштабних військових дій провело не менше ніж 14 днів за кордоном починаючи з лютого 2022 року. Також, особи, які перебували за кордоном, але повернулися до свого постійного місця

проживання, були частіше особами із західних регіонів України. Повернення в межах своєї рідної області переважно спостерігалось в південних і центральних областях України, зокрема в Полтавській, Черкаській, Чернігівській, Миколаївській та Одеській областях (див. рис. 2.13). Зауважимо, що мова йде про регіони, які раніше були частково окупованими. Тобто, переміщення в межах рідної області було спричинене низкою таких факторів: (1) переміщення до більш безпечних міст в межах області, (2) брак необхідних ресурсів і (3) загроза можливого мародерства. Повернення населення з інших областей України переважно відбулось в місто Київ та Київську область, що говорить про зростання рівня безпеки цього регіону. З-за кордону, українці переважно поверталися з Польщі (38%), Німеччини (11%), Італії (7%), Чехії (5%), Болгарії (4%) та Іспанії (3%) (ІОМ, 2023).

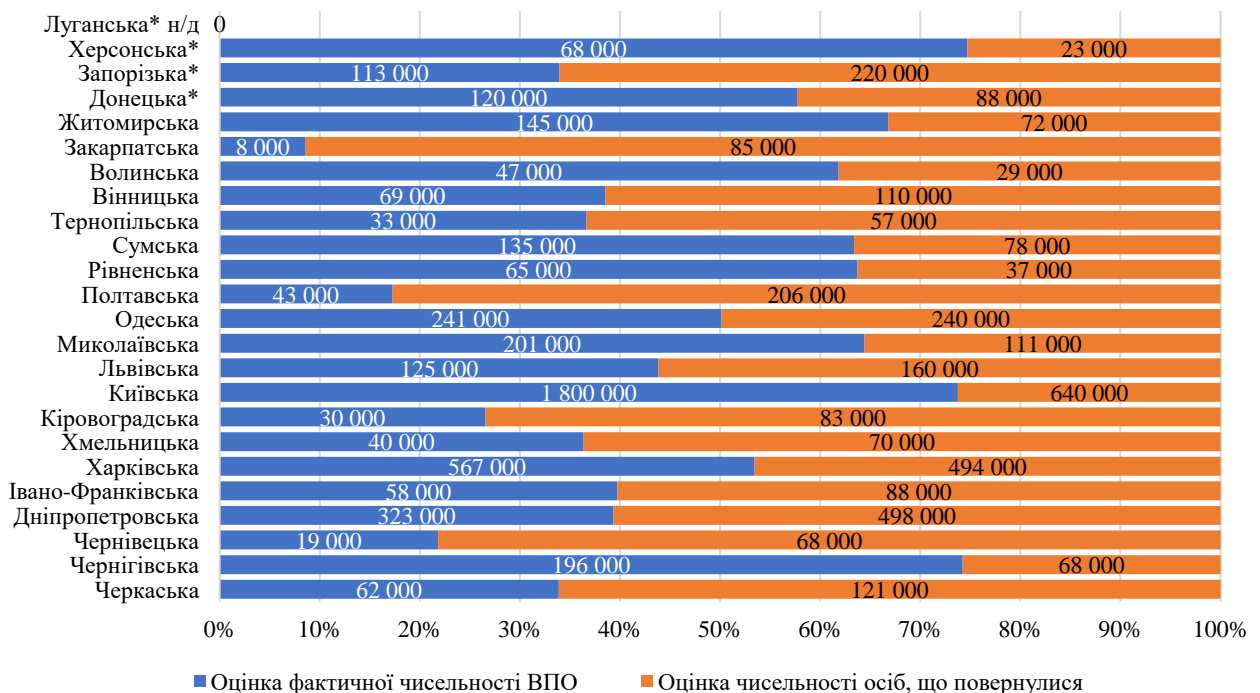

Рис. 2.13. Оцінка фактичної чисельності внутрішньо переміщених осіб та осіб, що повернулися, 2023 р.

*примітка: побудовано автором за (ІОМ, 2023), * дані доступні не в повному обсязі*

При цьому, Україна отримує гуманітарну та технічну підтримку для забезпечення наявних потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та сприяння

повернення з-закордону біженців, що передбачає побудову житла, надання виплат тощо. Інші пріоритети включають підтримку розробки та впровадження законодавства, політики та програми у сфері міграції, що ґрунтується на фактах і правах. Надаються фінансові гранти і консультаційні послуги, а також навчальні заходи для малих і середніх підприємств для створення або збереження робочих місць, розвитку ланцюжків створення вартості, сприяння передачі навичок і заохочення партнерства. ООН надає професійне навчання та матеріальну допомогу для придбання обладнання при започаткуванні власної справи біженцями та ВПО. Окрема увага приділяється місцевим громадам з якими ІОМ працює за окремими програмами для підтримки домогосподарств, що були переміщені.

Тим не менше, через більше, ніж два роки після повномасштабного вторгнення росії в Україну гуманітарні потреби постраждалого населення залишаються високими. План гуманітарних потреб і реагування на 2024 рік передбачає, що 14,6 мільйона людей терміново потребуватимуть гуманітарної допомоги та захисту в 2024 році. Відповідно до багатогалузевої оцінки потреб, проведеної в 2023 році, недостатній доступ до захисту, гідного притулку чи житла, і засобів до існування залишаються ключовими факторами вразливості домогосподарств. Проблеми з доступом до соціальних послуг, проблеми зі здоров'ям і втрата засобів до існування ускладнили проблеми захисту, причому 22% домогосподарств відчують надзвичайну потребу в захисті. Потреби в захисті ще вищі в місцях спільного проживання: 42% домогосподарств у 2595 місцях спільного проживання повідомили про серйозні потреби в захисті. Повідомлялося також про підвищені потреби в захисті в районах, які безпосередньо постраждали від війни, особливо в прифронтових районах на сході, півночі та півдні країни.

Оцінка потреб для подолання збитків, проведена спільно урядом України, Світовим банком та Організацією Об'єднаних Націй на кінець 2023 року (World Bank, 2024a), підкреслює великі масштаби руйнувань та потенційні виклики відновлення, що чекають, зокрема в секторах розмінування, житла, соціальної

інфраструктури і послуг, робочих місць та енергетики. Зруйновано понад 1,4 мільйона одиниць житла. За оцінками, у 2024 році 7,9 мільйона людей в Україні потребуватимуть екстреної допомоги з наданням житла, ремонту житла та побутових непродовольчих товарів, причому переважна більшість із них мають гострі, екстремальні чи катастрофічні потреби.

Оскільки війна триває, а гуманітарні потреби залишаються гострими, все більше уваги приділяється швидкому відновленню та довгостроковим рішенням для репатріантів, внутрішньо переміщених осіб і тих, хто залишився в районах, уражених війною по всій країні. Періодичні дослідження намірів УВКБ ООН (UNHCR, 2023) постійно підкреслюють високий інтерес до можливого повернення серед ВПО (82%) та біженців (76%), причому відновлення безпеки, житла, доступу до послуг і засобів до існування залишаються основними факторами, що впливають на прийняття рішень. Загальна стратегія УВКБ ООН ґрунтується на локальному підході, пов'язаному з гуманітарним розвитком, який значною мірою покладається на багатий досвід і знання, спроможність і прагнення України покращувати роботу. УВКБ ООН продовжуватиме поглиблювати співпрацю з національними інституціями через такі ініціативи (UNDP, 2023), як «Перехідна ініціатива», яка спрямована на розвиток інклюзивної системи соціального захисту, що реагує на шоки, та «Україна вдома» для підтримки доступу до компенсації за пошкоджені та зруйновані будинки та наявність низки житлових рішень, включаючи право на участь у програмах гуманітарного ремонту. Ці партнерства мають вирішальне значення для забезпечення ефективного використання операційного впливу та технічного досвіду УВКБ ООН для реагування на нові гуманітарні потреби, інформування про законодавчі та політичні реформи, а також для підтримки сталого добровільного повернення та справедливого відновлення на місцевому рівні від імені біженців, шукачів притулку та ВПО а також репатріантів та осіб без громадянства.

Оскільки міграція в Україну була низькою протягом останніх кількох десятиліть, лише в 45% громад України проживали мігранти до початку

повномасштабної окупації (ДМСУ, б.д.). Найбільша частка мігрантів проживала в громадах Києва (80%), Одеси (56%) та Харкова (51%) (див. рис. 2.14). В Україні мігранти проживали частіше у містах (68%) ніж селах (26%). До повномасштабного вторгнення українці у спілкуванні з мігрантами переважно ставились позитивно або дуже позитивно (57%), нейтрально (39%), або негативно (3%). 47% населення України позитивно ставляться до приїзду мігрантів в Україну і вони не мають жодних занепокоєнь. Основною причиною позитивного сприйняття нових мігрантів є розуміння того, що вони розвивають економіку: 48% населення вважає, що мігранти принесуть користь українській економіці. Це пов'язано зі сприйняттям викликів, які зараз стоять перед українською економікою, зокрема, дефіцит робочої сили в різних секторах.

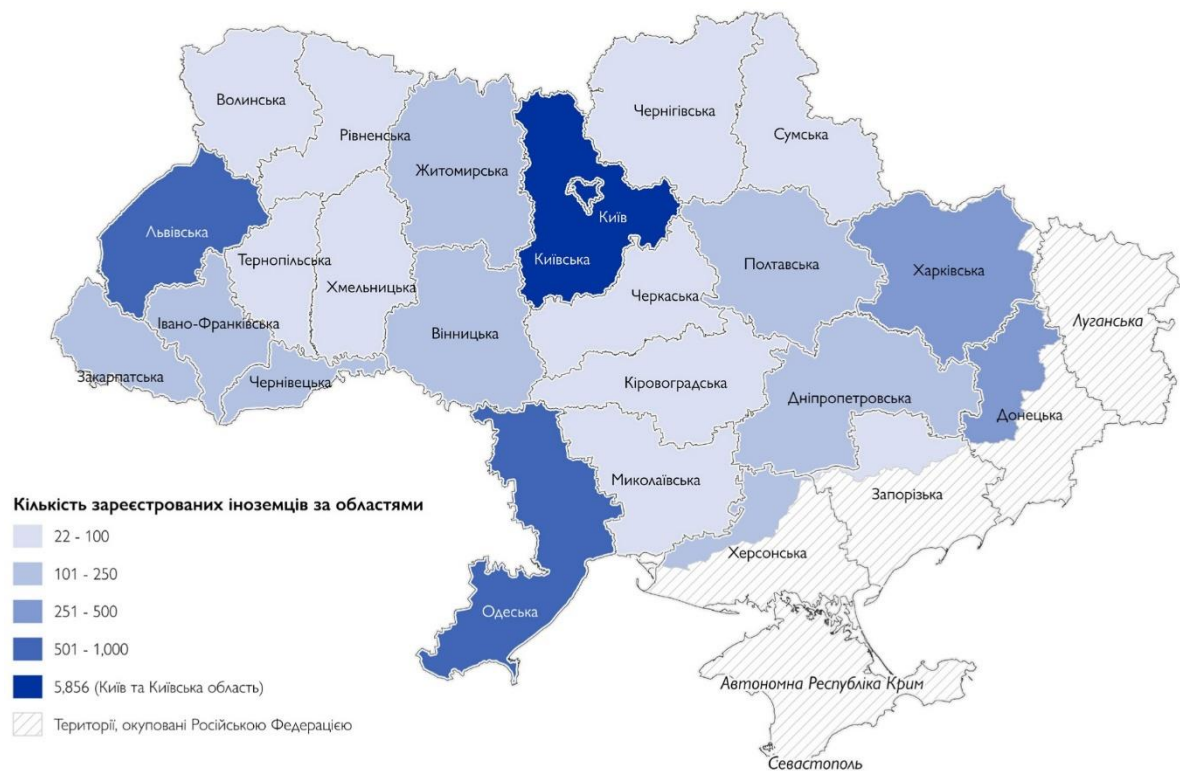

Рис. 2.14. Мапа регіонального розподілу мігрантів в Україні, 2021 р.

примітка: побудовано автором за даними (ДМС, 2022)

Немає суттєвих відмінностей у сприйнятті цього питання населенням з різних регіонів, статі та віку (НІСД, 2023). Особливо підтримують міграційні впливання власники бізнесу або студенти (80%), рідше погоджуються з думкою

про дефіцит робочої сили безробітні (67%). Окрім цього, власники бізнесу зауважують про позитивні аспекти міграції: мігранти приносять на ринок праці нові навички та досвід, а також допомагають створювати нові робочі місця. Загалом українці позитивно сприймають мігрантів, які приїжджають до країни. Для забезпечення безпечної та гідної міграції в Україну необхідно розглянути та вирішити кілька питань. Більшість українців вважають доцільним і позитивним працевлаштування мігрантів у секторах економіки, які передбачають низькокваліфіковану працю або вимагають більшої фізичної активності. Однак наявні дані свідчать про те, що дефіцит робочої сили в Україні виходить за межі цих секторів.

Щоб уникнути потенційної напруженості та сприяти легалізації трудової міграції, слід приділяти увагу економічно вразливим групам, таким як безробітні, внутрішньо переміщені особи та ветерани, яким може знадобитися допомога у поверненні на ринок праці. Для зменшення соціальної напруженості серед мігрантів і ризик трудової експлуатації, програми повинні бути спрямовані на тих, хто найбільше постраждав від прибуття мігрантів, а також на ті сектори економіки, де населення найбільше потребує праці мігрантів і де є найбільше ознак потенційної трудової експлуатації.

Початок війни у 2014 році змінив структуру трудової міграції (МОМ, 2022). Якщо у 2012 році росія була найпопулярнішим напрямком для трудових мігрантів з України (43% усіх українців, які працювали за кордоном), то найпопулярнішим напрямком для українських трудових мігрантів у 2017 році була Польща (39%). Проте 57% трудових емігрантів залишаються за кордоном менше трьох місяців. У 2017 році лише 27% українських трудових мігрантів працювали на роботах, які відповідають їх кваліфікації: 30% працювали за іншою професією; 36% працювали у сфері, яка не потребує кваліфікації. Лише 9% працювали в професійно-технічних службах; 14% у торгівлі та послугах; 26% як робітники з інструментами; і 42% на дуже простих роботах.

Перші дані ОЕСР (2023) показують, що українські біженці інтегруються на ринок праці швидше, ніж інші групи біженців. Це може бути пов'язано з

Директивою про тимчасовий захист в Європейському Союзі та подібними схемами в інших країнах, які дозволяють біженцям негайно отримати доступ до ринку праці, у поєднанні з вищими рівнями формальної кваліфікації та наявними мережами діаспори. У кількох європейських країнах ОЕСР частка зайнятих українських біженців працездатного віку вже перевищує 40% (включаючи Польщу, Великобританію, Литву, Чехію, Данію, Нідерланди та Естонію), в інших країнах ця частка може бути нижчою. Станом на кінець 2022 року 1,4 мільйона громадян України отримали дозвіл на перебування в ЄС за наявності дійсного дозволу на проживання (Центр економічної стратегії, 2023). Українці становили третю за чисельністю групу громадян країн, які не входять до ЄС, після Марокко (2 мільйони) і Туреччини (1,9 мільйона). Станом на 31 грудня 2022 року трьома основними країнами ЄС, де проживали громадяни України з дійсною посвідкою, були Польща (450 тис.), Італія (254 тис.) та Чехія (199 тис.). При цьому важливо відзначити, що до початку війни міграція з України хоч і мала позитивну динаміку, але структурно зазнавала незначних змін зі стійкими напрямками переміщення (П'ятковська, & Грішнова, 2020).

Потоки грошових переказів в Україну скоротилися за останні два роки з 18,1 млрд доларів США у 2021 році до 16,8 млрд доларів США у 2022 році та 15,7 млрд доларів США у 2023 році після початку війни та обмежень на зовнішні та внутрішні перекази через воєнний стан (KNOMAD, 2023). Це падіння можна пояснити нижчими, ніж очікувалося, грошовими переказами з Європейського Союзу, зокрема з Польщі, яка є найбільшим джерелом грошових переказів в Україну, і перекази також, ймовірно, переносяться вручну людьми, які перетинають туди й назад кордон України. Грошові перекази, отримані в Україні, як частка національного ВВП, зменшилися з 13,9% у 2022 році до 9,1% у 2023 році (KNOMAD, 2023).

Хвиля міграції в Україні після широкомасштабного російського вторгнення стала найбільшою з часів Другої світової війни. Значна міграція з України до країн ЄС створила додатковий тиск на економіку Європейського Союзу, яка була

ослаблена пандемією COVID-19. ЄС витратив 37 мільярдів євро на допомогу українським біженцям, що становило близько 0,2% ВВП Євросоюзу.

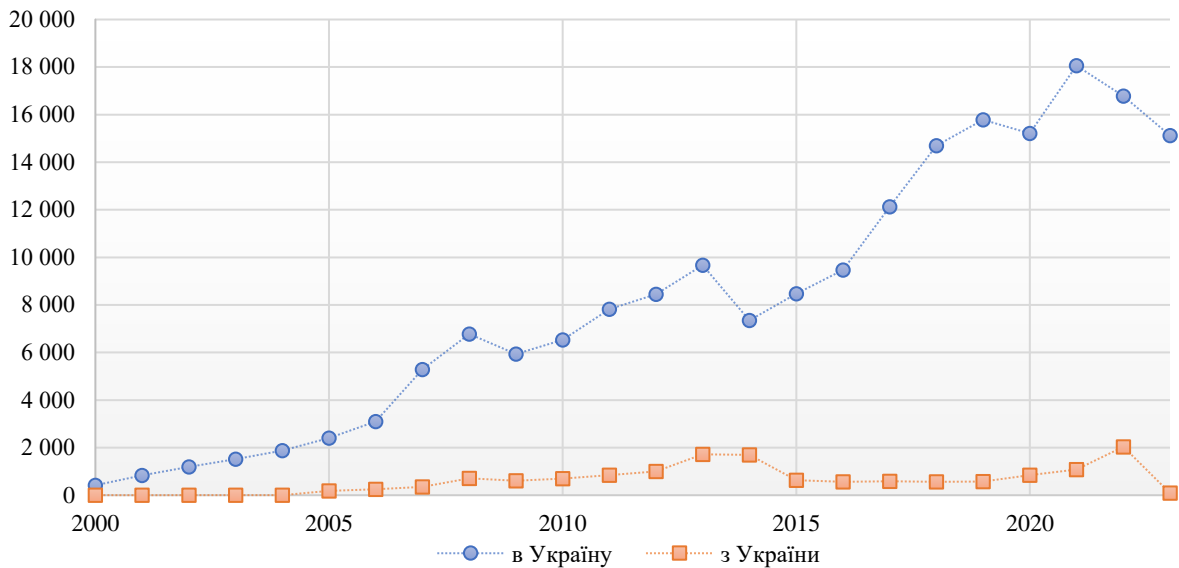

Рис. 2.15. Динаміка обсягу грошових переказів мігрантів в Україні протягом 2000-2023 рр, млн. доларів США

примітка: побудовано автором за даними (KNOMAD, 2023)

Водночас українці частково зміцнили економіку ЄС через такі канали, як:

– *витрати українців на покупки*: війна в Україні посилила інфляцію в ЄС чим знизила купівельну спроможність громадян Євросоюзу, але дана проблема була частково компенсована витратами українських домогосподарств, що проживали в ЄС;

– *легальне працевлаштування та сплата податків українцями*: для громадян України узаконено право на працю, як результат біженці стали повноправними учасниками ринку робочої сили ЄС та сплачують податки на загальних умовах;

– *використання банківських карт*: українці, що фізично проживали на території Євросоюзу, лише за березень 2022 р. вивели закордон майже 10 млрд доларів США використовуючи банківські рахунки;

– *оренда житла*: економіки держав-членів ЄС отримали значні вливання в місцеві бюджети за рахунок оплаченої орендної плати 25% біженців з України, що підвищило ціни на нерухомість та зміцнило економіку.

Країнами-лідерами за кількістю безготівкових розрахунків, що здійснили українці стали Польща (28%) та Німеччина (10%). Українці досить активно інтегрувались в економіку ЄС та стали ефективним джерелом робочої сили. Так, в Польщі 50% усіх українських біженців офіційно працевлаштовані і заплатили майже 2,4 млрд доларів США податків. В цілому, ця сума, без урахування вартості освітніх та медичних послуг, перевищує обсяг фінансової допомоги, яку отримала Україна. Окрім цього, біженці активно сприяють щорічному приросту ВВП країн ЄС, зокрема: +1,2% ВВП у Польщі, Чехії та Естонії; +0,8% ВВП в Угорщині, Латвії, Словаччині, Литві та Румунії. Як результат, аналітичний центр Оксфорд Економікс спрогнозував зростання ВВП Польщі на 1,2% якщо після завершення війни в країні залишиться 650 тис. українських мігрантів, і зростання на 2% ВВП якщо в країні залишиться 1 млн українців (ICMPD, 2023).

Вже сьогодні для швидшої інтеграції українців, в ЄС дискутують про можливість зміни статусу українських мігрантів. Згадані зміни передбачають:

- спрощена процедура визнання українських дипломів;
- безальтернативне навчання українців в європейських школах;
- максимальна трудова зайнятість українців та скорочення соціальних пільг;
- безкоштовне навчання мови;
- асиміляція всіх охочих;
- окрема допомога сім'ям із дітьми.

ЄС розраховує на внесок мільйонів українців у розвиток економіки. Тому ситуація для України є непростною, якщо врахувати, що вже з 1 січня 2025 року для українців може з'явитися можливість змінити статус із тимчасового захисту на тимчасове перебування. Отже, кількість тих, хто пов'яже свої плани на життя з Європою, може значно зрости. При цьому, сьогодні жодного дієвого плану з боку української держави щодо біженців і зараз, і після закінчення війни немає.

Війна показала, що найважливішим активом для України є люди. Серйозних збитків українській економіці завдали проблеми, пов'язані із зростанням чисельності біженців. Як результат, Україна втрачає щомісяця до 2 мільярдів доларів США через виїзд працездатного населення. Кошти українських громадян поступово виводяться з української економіки та інвестуються в економіки приймаючих країн. Однією з причин є зростання можливостей дистанційного працевлаштування, коли громадяни працюють та отримують заробітну плату в Україні, а отримані кошти витрачають закордоном в країні фактичного проживання. Як наслідок, українські біженці суттєво скорочують дохідну частину українського бюджету та фінансово підтримують економіку європейських країн.

Тому, повернення мігрантів є пріоритетом для уряду України. Найбільше занепокоєння викликають студенти, які навчаються в європейських університетах, і високоосвічені жінки, які змогли інтегруватися і знайти роботу закордоном. Це суттєво впливає на демографічну ситуацію: у 2023 року коефіцієнт відношення кількості дітей на одну жінку становив 0,8, і ця тенденція має негативний вектор.

Уряд планує післявоєнне відновлення, як мотиватор повернення людей додому, з амбітною ціллю – подвоєння розміру економіки до 2032 року. Громадяни, які виїхали за кордон та адаптувалися до нових умов ймовірно поставляться скептично до чергової зміни місця проживання. Так, після закінчення війни в Боснії і Герцеговині у 1990-х роках 50% з двох мільйонів біженців і внутрішньо переміщених осіб повернулася додому лише через десять років (450 Recovery, 2023). Окрему роль потрібно приділити забезпеченню питання мобільності в Україні в повоєнний період, оскільки можливість вільно пересування впливатиме на можливість повернення біженців (Шкурат, & Візнюк, 2022). Для повернення українців на батьківщину, потрібно створити певні умови. До таких умов варто віднести: (1) Безпека. Стабільне безпекове середовище та сталий мир. (2) Свобода пересування. Можливість безперешкодного пересування прямо впливає на сприйняття середовища безпечним. (3) Ефективна відбудова

інфраструктури. (4) Конкурентна ринкова економіка. Забезпечення функціонування ринкових механізмів та верховенства права. (5) Якісні робочі місця, гідне працевлаштування, допомога з пошуком роботи та стимулювання зайнятості. (6) Підтримка малого та середнього бізнесу. (7) Підтримка реінтеграції на батьківщині з адресною фінансовою допомогою вразливим категоріям населення.

Висновки до розділу 2

1. Вдосконалення інфраструктури, зниження транспортних витрат, поява нових способів комунікації та їх здешевлення, а також політична інтеграція країн світу, призвели до зростання чисельності міжнародних мігрантів у відносних та абсолютних значеннях. Негативні події, як Війна в Україні, конфлікти в секторі Газа, Сирії, Ємені, ЦАР, Конго, Судані, Ефіопії та М'янмі, стихійні лиха в Пакистані, Філіппінах, Китаї, Індії, Бангладеш, Бразилії та Колумбії, економічні кризи та відсутність зростання окремих економік, також зумовили масштабні міграційні процеси. Загострилися проблеми імміграції та зростання вартості життя у приймаючих країнах, посилились антимигрантські настрої. Міжнародні грошові перекази відновилися після спаду, спричиненого пандемією COVID-19 та значно зросли рік до року. Найбільшими реципієнтами цих переказів були країни з низьким і середнім рівнем доходу. Як результат, міжнародні грошові перекази значно перевищують обсяги офіційної допомоги таким країнам та, часто, інвестицій, а їх динаміка є більш стабільною.

2. Надмірна залежність від грошових переказів може сприяє формуванню низки негативних процесів в країнах походження, зокрема зростанню інфляції, розвитку «голландської хвороби», зниженню частки економічно активного населення через відсутності мотивації до працевлаштування та інші. Відповіддю на такі процеси є довгострокові рішення держави спрямовані на покращення не тільки економічної ситуації в країні, але і політичної, культурної, соціальної та інших, оскільки рішення про міграцію та потенційне повернення залежить не тільки від матеріальної мотивації мігрантів. У випадку із вимушеною міграцією

ситуація для країн походження зазвичай є ще складнішою, оскільки причиною такої міграції є зазвичай війни, інші збройні конфлікти, масштабні стихійні лиха, які ще більше підривають стабільність в усіх сферах країни. В той же час, приймаючі країни, особливі такі, що розвиваються, теж стикаються з низкою проблем пов'язаною з прийомом значної кількості міжнародних мігрантів та, в першу чергу, біженців. Значні культурні відмінності, мовний бар'єр, відсутність необхідних професійних навичок у мігрантів та інші фактори ускладнюють їх економічну інтеграцію, тобто працевлаштування, що призводить до зростання видатків бюджету, або ж зростання рівня злочинності, якщо країні не вдається забезпечити базові потреби мігрантів.

3. Країни, що розвиваються, потребують стійкої та надійної фінансової підтримки для забезпечення зростання. Однак, вирішення цієї економічної проблеми полягає в тому, щоб поєднати наявні таланти з наявними можливостями працевлаштування. Мігранти роблять внесок в економіку приймаючої країни через ринки праці, економічне зростання, державні фінанси. За умови низького безробіття, особливо у розвинених країнах, міграція позитивно впливає на ринок праці, збільшуючи пропозицію робочої сили в секторах і професіях із низьким рівнем зайнятості, та усуває диспропорції на ринку праці. Притік робочої сили збільшує рівень виробництва, тобто мігранти позитивно впливають на рівень і темпи зростання доходу на душу населення країни. Існує прямий міцний зв'язок між грошовими переказами мігрантів і зростанням ВВП на душу населення в країнах, що розвиваються.

4. За перший рік війни вісім мільйонів українців покинули країну, а шість мільйонів були переміщені в інші частини країни. Більшість українських мігрантів відвідували дім мінімум один раз за останні два роки. Українці надають великого значення родинним зв'язкам, тому возз'єднання сім'ї є основною причиною повернення на батьківщину. Майже половина українських мігрантів хоче відновити свій «довоєнний» спосіб життя, також на рішення повернутись впливають такі чинники, як: закінчення терміну тимчасового захисту, відсутність вільного житла, висока орендна плата, припинення фінансової допомоги та

труднощі з пошуком роботи. Для повернення українців на батьківщину, потрібно створити умови, зокрема: безпека; свобода пересування; відбудова інфраструктури; ринкова економіка; конкурентні доходи; якісні робочі місця; підтримка малого та середнього бізнесу; підтримка реінтеграції; захист прав та інтересів біженців.

5. Більшість українських біженців мають високий рівень освіти, але працюють на низькооплачуваних роботах. Кошти українських громадян поступово виводяться з української економіки та інвестуються в економіки приймаючих країн. Українці зміцнили економіку ЄС через: власні витрати на покупки; легальне працевлаштування та сплату податків закордоном; використання банківських карт; та оренду житла. Оскільки війна триває, а гуманітарні потреби залишаються гострими, все більше уваги приділяється швидкому відновленню та довгостроковим рішенням для репатріантів, внутрішньо переміщених осіб і тих, хто залишився в районах, уражених війною. В той же час, населення України позитивно ставиться до приїзду мігрантів в Україну. Основною причиною позитивного сприйняття нових мігрантів є розуміння потенційної користі для української економіки. Більшість українців вважають доцільним і позитивним працевлаштування мігрантів у секторах економіки з низькокваліфікованою працею або підвищеною фізичною активністю.

Результати авторських напрацювань відображено у наукових публікаціях: (Chernobay L., Malibroda S., 2020; Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu. 2023; Чернобай Л., Маліброда С., 2024; Чернобай Л., Маліброда С., 2024а;).

РОЗДІЛ 3. РОЗРОБЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОЦІНЮВАННЯ ВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ МІГРАЦІЇ НА НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ

3.1. Економічні виклики міжнародної міграції та моделювання її впливу на економіку країни походження мігрантів

Економічний вплив міграції на кожну країну походження та вплив політики залежить від багатьох обставин, серед яких: навички та колишня робота мігрантів, історія міграції (існування та розташування великої діаспори), сектори, на які йде вплив; моделі торгівлі та виробництва, інвестиційного клімату, розміру та географічного положення країни. Наприклад, міграційна політика, прийнята для великої країни, що розвивається, із значною еміграцією низькокваліфікованих працівників та ефективними інституціями, відрізнятиметься від політики для малої острівної економіки зі значною еміграцією висококваліфікованих працівників та слабкими інституціями. Міграція – це складний і різноманітний процес, тому передбачити вплив змін політики є проблематично, допоки не проведені дослідження і не отримані дані. Міграція також має важливі соціальні та політичні наслідки, які можуть бути такими ж важливими, як і економічні вигоди.

Міжнародна міграція створює великі переваги для мігрантів та їхніх сімей, хоча й з певним ризиком. Міграція може значно збільшити доходи як мігрантів, так і їхніх сімей і допомогти великій кількості домогосподарств уникнути бідності. Незважаючи на те, що більшість працівників отримують значну користь від міграції, рішення про міграцію іноді приймається на основі недостатньої інформації та з високим ризиком і витратами, особливо якщо міграція нерегулярна. Надаючи інформацію про міграційні можливості та ризики, уряди можуть допомогти уникнути невдалих та неефективних міграційних рішень. Уряди також повинні розглянути засоби запобігання та кримінального переслідування торгівлі мігрантами та інших видів жорстокого поводження з

мігрантами, а також зміцнення партнерства у сфері міграції між країнами походження та призначення.

Збільшення еміграції низькокваліфікованих працівників значно зменшило б бідність у країнах, що розвиваються. Окрім того, що емігранти можуть уникнути бідності та зменшити бідність у країні походження за рахунок грошових переказів, еміграція з низьким рівнем кваліфікації може збільшити заробітну плату та зменшити безробіття і неповну зайнятість бідних працівників у країні походження. Багатьом із найбідніших працівників не вистачає фінансових ресурсів або навичок, необхідних для успішної еміграції до країн з високим рівнем доходу, але наявні дані вказують на те, що значна кількість із них емігрує, хоча й нижчими темпами, ніж заможніші працівники. За допомогою програм керованої міграції, розроблених спільно для країн походження та призначення, можна досягти зменшення обмежень на еміграцію людей з низьким рівнем кваліфікації, при цьому залишаючись чутливим до занепокоєнь у країнах призначення щодо соціальної напруженості, можливостей працевлаштування для місцевих жителів з низьким рівнем кваліфікації та потенційного тягаря державних витрат. Такі програми повинні передбачати тимчасову міграцію з низьким рівнем кваліфікації одночасно із стимулами для повернення мігрантів.

Еміграція висококваліфікованих працівників може знизити рівень життя тих, хто залишився, і завадити зростанню, але також може бути корисною. Як і низькокваліфікована міграція, висококваліфікована міграція може принести велику користь мігрантам та їхнім сім'ям і може допомогти пом'якшити тиск на ринку праці. Крім того, добре освічена діаспора може покращити доступ до капіталу, технологій, інформації, іноземної валюти та ділових контактів для фірм у країні походження. У той же час, висококваліфікована еміграція може зменшити зростання в країні походження, оскільки (1) інші працівники втрачають можливість навчання та взаємовигідного обміну ідеями; (2) можливості для досягнення ефекту масштабу в діяльності, яка потребує навичок, можуть бути зменшені; (3) суспільство втрачає віддачу від висококваліфікованих робітників, навчених державним коштом; (4) ціна на

технічні послуги (де потенціал заміни низькокваліфікованих працівників обмежений) може зрости. Високоосвічені громадяни також можуть допомогти покращити управління, підвищити якість обговорення суспільних питань, заохотити навчання дітей і зміцнити адміністративну спроможність держави – усе це може бути зменшено через еміграцію висококваліфікованих працівників.

Через брак даних і безліч обставин окремих країн, що можуть впливати, неможливо достовірно оцінити чисту вигоду або вартість для країн походження висококваліфікованої еміграції. Можна лише запропонувати приблизні спостереження, що відображають значні відмінності в рівнях еміграції висококваліфікованих працівників між країнами:

– високі показники висококваліфікованої еміграції впливають на невелику частку населення країн, що розвиваються, а країни із високим рівнем висококваліфікованої еміграції мають поганий інвестиційний клімат, що, ймовірно, обмежує продуктивну зайнятість висококваліфікованих працівників. З іншого боку, брак висококваліфікованих працівників може сприяти поганому інвестиційному клімату та обмежувати реакцію пропозиції на економічні реформи.

– країни також відчують труднощі з продуктивним працевлаштуванням усіх висококваліфікованих працівників через малий економічний масштаб або неправильну освітню політику, яка призводить до великої кількості випускників коледжів, для яких немає відповідної роботи.

– висококваліфікована еміграція має вагомий вплив на державні послуги з позитивними зовнішніми ефектами. Втрата навичок через висококваліфіковану еміграцію особливо погіршує послуги охорони здоров'я в країнах, що розвиваються.

Країни походження, що постраждали від висококваліфікованої еміграції, стикаються з труднощами у вирішенні цієї проблеми. Вимог щодо надання послуг для доступу до освіти, що фінансується державою, можна уникнути, і це, ймовірно, перешкоджатиме поверненню, а пропозиції щодо оподаткування емігрантів на користь країни походження досягли незначного прогресу.

Покращення умов праці в державних установах та інвестиції в інфраструктуру досліджень і розробок можуть бути ефективними для утримання ключових працівників. Умови праці також можна покращити шляхом посилення управління, для чого може знадобитися політична воля, а не гроші. Країни походження також можуть заохочувати освічених емігрантів повертатися, визначаючи можливості працевлаштування, співпрацюючи з країнами призначення, які мають програми сприяння поверненню, дозволяючи подвійне громадянство та допомагаючи полегшити перенесення виплат соціального страхування.

Аналіз показав, що міграція за власним бажанням зустрічається з певними викликами. Потрібно врахувати зростання міграції при формуванні міграційної політики. Важливо застосовувати реалістичні та гнучкі підходи до шляхів міжнародної міграції, включаючи шляхи тимчасової міграції та трудової міграції. Важливо створювати робочі місця з гідними умовами праці та стабільними засобами до існування. Для посилення економічного впливу та впливу на розвиток потрібно сприяти формуванню людського капіталу та співпрацювати, щоб забезпечити належну оплату праці, умови праці та перспективи кар'єрного зростання для глобального пулу професіоналів. Слід заохочувати грошові перекази та інвестиції через офіційні системи, що сприятимуть зростанню економіки та конкурентоспроможності. Варто використати вплив зворотної міграції та циклічної міграції на розвиток економіки.

Вирішення нелегальної міграції відзначає необхідність брати участь в об'єктивній дискусії щодо негативних наслідків нелегальної міграції та її запобігання. Потрібно розглядати умови, що сприяють нелегальній міграції, і вживати заходи для вирішення ситуації мігрантів з нелегальним статусом. Необхідно посилити зусилля щодо боротьби з незаконним ввезенням мігрантів і торгівлею людьми. Зміцнення соціальної єдності через інтеграцію передбачає, що потрібно повністю поважати права мігрантів, забезпечити дотримання необхідних норм праці, захистити мігрантів від експлуатації та насильства. Важливо сприяти повній інтеграції мігрантів у суспільство, приділяючи

особливу увагу розширенню можливостей і захисту прав жінок і дітей-мігрантів. Необхідно вирішувати проблеми міжнародної міграції об'єктивно та відповідально.

Захист прав мігрантів передбачає необхідність забезпечити реалізацію відповідальності держави за захист тих, хто перебуває на своїй території, при цьому зменшувати тиск, який спонукає людей до міграції, а також захищати транзитних мігрантів і права людей в країнах призначення. Потрібно проводити політику, що забезпечить усім мігрантам гідну роботу та захист від експлуатації та жорстокого поводження. Слід зміцнити нормативну базу міжнародної міграції та забезпечити недискримінаційне застосування положень цієї бази. Покращення врядування повинно бути організовано на принципах: узгодженості, спроможності і співпраці. Важливо розробити узгоджену державну міграційну політику на основі узгоджених цілей, які відповідають міжнародному праву, включаючи права людини. Важливо співпрацювати з іншими державами, з регіональними та міжнародними організаціями для формулювання державної міграційної політики, у тому числі через двосторонні угоди та залучення ресурсів і досвіду.

Після тривалого перебування в країні призначення, шукачі притулку та інші мігранти, зазвичай, трансформуються з первинних одержувачів готівки до чистих фінансових спонсорів своїх сімей у місцях походження. Багато хто зацікавлений у рентабельних послугах грошових трансферів для переказу заробітної плати або іншої допомоги. Деякі мігранти потребують кредити для заснування та адміністрування малого бізнесу (Чернобай, Маліброда, 2024а). Більше того, у країнах Європейського Союзу та Північної Америки, де кредитна історія має вирішальне значення для доступу до житла, макро- та мікрокредитів, новоприбулі мігранти для повноцінної інтеграції та асиміляції повинні створити та розвинути свій кредитний профіль. Після отримання постійного чи тривалого місця проживання в новій країні, фінансові потреби мігрантів починають нагадувати потреби місцевого населення. Вони можуть включати такі елементи як пенсії, інвестиції, фінансування іпотеки та автомобіля. Для тих, хто

сподівається повернутися до своєї країни походження, критично важливим є доступ до трансферу заощаджень, кредитів та пенсії за кордон (Alliance for Financial Inclusion, 2022). Іншими словами, важливою складовою успішної асиміляції мігрантів або ж комфортного проживання є їх фінансова інклюзія, тобто повноцінний доступ до фінансових послуг у приймаючих країнах.

У свою чергу, до факторів, які впливають на фінансову інклюзію мігрантів, варто віднести: правовий статус, фінансову історію, соціально-економічне становище, тривалість переміщення та рівень володіння мовою приймаючої країни (див. рис. 3.1).

Рис. 3.1. Фактори фінансової інклюзії мігрантів

примітка: побудовано автором в роботі (Чернобай, Малібрда, 2024a)

Відсутність правового статусу є перешкодою для ідентифікації. Фінансові установи в багатьох країнах дотримуються правила «свій клієнт», для перевірки особи клієнтів, оцінки ризику відмивання грошей, фінансування тероризму або інших фінансових злочинів. Саме тому, установи можуть не визнавати ідентифікаційні документи, видані Управлінням Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), або паспорти країн, на які поширюються міжнародні санкції – Афганістан, Сирія. Як результат, мігранти, біженці, шукачі

тимчасового притулку (включаючи українців у Європейському Союзі) можуть виявитися фактично позбавленими офіційних фінансових послуг.

Наявність в мігрантів офіційної фінансової історії до переміщення також відіграє важливу роль в їх здатності до адаптації після прибуття. Так, в Україні в 2021 р. 84% населення мали банківські рахунки, а в Афганістані лише 10% населення (низька довіра до офіційних фінансових установ). Компанії віддають перевагу клієнтам, які приносять прибуток, а соціально-економічний статус мігрантів, що тісно пов'язаний з освітою, кар'єрою, фінансовою грамотністю, можливістю офіційного працевлаштування, впливає на їх привабливість. Як результат, статки середньостатистичного українця у 2021 р. становили 13 350 дол. США, що робило його більш привабливим клієнтом для банків та інших фінансових установ, ніж мігрантів з М'янми (середній статок 5 102 дол. США), Сирії (2 198 дол. США), Афганістану (1 751 дол. США).

Тривалість перебування мігрантів в приймаючій країні впливає на їх фінансові потреби. Мігранти, що планують залишитися на короткий термін потребують лише базових фінансових послуг (відкриття поточного рахунку), натомість мігранти, що залишаються на тривалий період, можуть потребувати складніших фінансових послуг (позика, страхування). Інтерес до складніших послуг робить осілих мігрантів, що мають роботу та місце проживання, привабливими клієнтами для фінансових установ. Однак тривалість перебування мігрантів може залежати від тривалості кризи чи конфлікту – зазвичай триває довше, ніж очікувалося. Як результат, багато фінансових установ сприймають мігрантів, як тимчасових клієнтів із високим ризиком втечі.

Обмежені знання мови приймаючої країни створюють перешкоди для усіх мігрантів. Зокрема, вони унеможлиблюють спілкування з банківськими касирами, користування банкоматами та розуміння фінансової звітності. Фінансові установи не завжди мають персонал, який може спілкуватися мовами мігрантів і задовольняти їхні фінансові потреби.

Як показав аналіз, більшість досліджень міжнародної міграції, підкреслили її позитивний вплив на економіку країни походження. Ці дослідження, зазвичай

базувалися на різних типах регресійного аналізу і дали суперечливі результати. Так, Казачевичі, Хавранек і Хорват провели мета-аналіз з 538 оцінок в 95 дослідженнях, застосовуючи розширений варіант базової регресії, використовуючи панельні дані для оцінки впливу грошових переказів на країни походження мігрантів. Автори встановили в 40% досліджень позитивний вплив, в 40% досліджень – відсутність впливу, а в 20% досліджень – негативний вплив (Cazachevici, Havranek, Horvath, 2020). Іншими словами, грошові перекази опосередковано впливають на ВВП і є лише однією з численних змінних, що визначають розвиток (Appleyard, 1989). Крім того, темпи зростання ВВП, та інші похідні показники є ендогенною основою для оцінки Push-факторів (Rosas, Gay, 2015), що стимулюють еміграцію та приплив грошових переказів. Таким чином, більш точні результати можна отримати, якщо провести аналіз взаємозв'язку грошових переказів і споживання від заощаджень, та обчислити його вагу у ВВП.

Таким чином, для початку проведемо оцінку впливу трудової міграції на економіку країни походження. Для цього, варто розділити загальний вплив на два ефекти, які можна розрахувати окремо: ефект від'їзду та ефект грошових переказів. Ефект від'їзду негативно впливає на економіку країн походження через сукупне зменшення автономного споживання емігрантів. Ефект грошових переказів спричиняє позитивний вплив шляхом збільшення наявного доходу, а отже, внутрішнього споживання та заощаджень. Отримані розрахунки базуються на мультиплікаційному ефекті. В дослідженні використано кейнсіанську економіку як основу. Зокрема, дослідження базується на загальному рівнянні взаємозв'язку доходів і витрат (рівняння 2), однак без урядових витрат та з виокремленням чистого експорту через різницю експорту та імпорту (рівняння 3). Також, було враховано, що $I=S$ згідно з визначенням Кейнса.

$$Y=C+I+G+NX \quad (2)$$

де Y – дохід (ВВП), C – споживання, I – інвестиції, G – державні витрати, NX – чистий експорт.

$$Y=C+I+(Exp-Im) \quad (3)$$

З цієї позиції можна пояснити, як трудова еміграція впливає на кожну зі складових ВВП. Для окреслення перспектив аналізу, беремо за основу домогосподарство з чотирьох членів: двоє економічно активних членів; двоє економічно неактивні члени відповідно до класифікації МОМ. Економічно активні члени домогосподарства працюють за кордоном і здійснюють грошові перекази на батьківщину, або працюють всередині країни та отримують заробітну плату. Витрати на міграцію (транспорт, віза, страхування тощо) ігноруються. Для моделювання перспектив робимо кілька припущень: (1) в країні відсутня повна зайнятість; (2) функція споживання є лінійною (MPC – константа); (3) в межах країни забезпечується автономне споживання.

Ефект від'їзду та ефект грошових переказів є частиною єдиного процесу і впливають на економіку одночасно. Ефект грошових переказів відбувається за ефектом від'їзду та посилює його. Ефект від'їзду виникає, коли емігрант залишає країну, а ефект грошових переказів виникає, коли емігрант починає здійснювати грошові перекази на батьківщину. Після від'їзду емігранта, економіка втрачає його/її споживання і, ймовірно, заощадження. Здійснюючи грошові перекази емігрант, збільшує споживання та заощадження на батьківщині. У нашому випадку, розглядаємо емігрантів як частину домогосподарств в економіці, що не має повної зайнятості (кількість безробітних перевищує кількість вакансій).

За основу візьмемо два незалежних домогосподарства A і B . Домогосподарство емігранта A складається з двох економічно активних зайнятих членів, і один з них збирається емігрувати. Домогосподарство B також складається з двох економічно активних членів, які не хочуть мігрувати, однак один із них безробітний. В обох домогосподарствах є по два економічно неактивних членів. Коли емігрант із домогосподарства A залишає країну, дохід цього домогосподарства (Y_A), його споживання (C_A) і його заощадження (S_A) зменшиться. Однак, оскільки в економіці відсутня повна зайнятість, то вакантне робоче місце буде зайнято безробітним працівником з домогосподарства B , що збільшить дохід цього домогосподарства (Y_B), його споживання (C_B) і його заощадження (S_B).

$$Y_A = C_A + S_A > Y'_A = C'_A + S'_A \quad (4)$$

$$Y_B = C_B + S_B < Y'_B = C'_B + S'_B \quad (5)$$

знак «'» використовується для індикаторів від'їзду емігрантів.

Таким чином, хоча дохід кожного окремого домогосподарства змінюється, загальний дохід (Y_T) цих двох домогосподарств залишається незмінним до та після від'їзду:

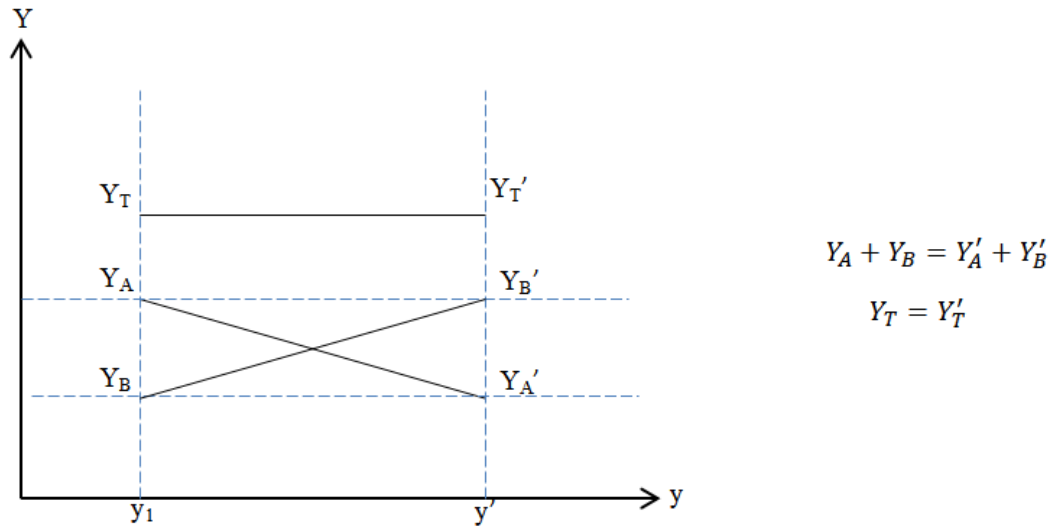

Рис. 3.2. Загальний дохід та дохід домогосподарств до і після від'їзду емігрантів
 примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, 2021)

Окрім цього, загальний дохід може зменшитись, адже новоприйнятий працівник із домогосподарства B , ймовірно, не отримуватиме таку ж заробітну плату, як працівник із домогосподарства A , через випробувальний термін. Гіпотеза буде актуальною в короткотерміновому періоді, але в середньостроковій перспективі загальний дохід (Y_A) повернеться до початкового рівня. Аналогічні результати отримано для домогосподарств з іншим набором економічно активних членів: (а) домогосподарство з двох економічно активних членів, один з яких безробітний і збирається емігрувати; (б) домогосподарство, в якому усі активні члени безробітні і один чи декілька з них збираються емігрувати; (в) домогосподарство, в якому частина активних членів безробітна, отримує соціальну допомогу, але збирається емігрувати, тощо. Таким чином, виїзд

емігрантів не впливає на загальний дохід домогосподарств, але змінює розподіл доходів між домогосподарствами.

Якщо ж взяти до уваги грошові перекази, що емігрант надсилає домогосподарству A , то його дохід буде складатись із внутрішнього доходу домогосподарства після від'їзду (Y_A') та грошових переказів (R):

$$Y_A'' = Y_A' + R \quad (6)$$

де Y_A' – дохід домогосподарства A після отримання грошових переказів.

Припускаємо, що дохід домогосподарства A після еміграції (Y_A') перевищує дохід домогосподарства A до еміграції (Y_A), оскільки домогосподарства, приймаючи рішення про міграцію, націлені на максимізацію доходу. У такому випадку загальний дохід також збільшиться на суму грошових переказів, отриманих домогосподарством A :

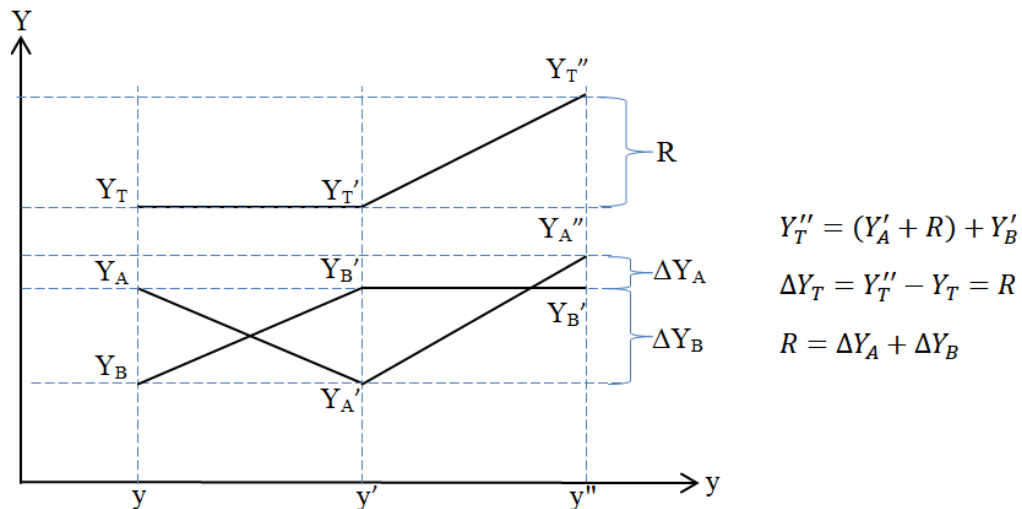

Рис. 3.3. Загальний дохід та дохід домогосподарств до і після від'їзду емігрантів з урахуванням ефекту грошових переказів

примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, 2021)

Таким чином, загальний дохід в економіці зросте відповідно до суми отриманих грошових переказів, незважаючи на те, що дохід домогосподарства A зросте лише за рахунок різниці грошових переказів та заробітної плати, яку можна отримувати працюючи вдома. Притік грошових коштів за рахунок

грошових переказів збільшує загальний дохід домогосподарств (ΔY_A та ΔY_B), що витрачається на споживання (внутрішнє та імпорتنє) та заощадження. Оскільки початковий розподіл грошових переказів запускає цикл споживання/заощаджень, отримаємо мультиплікаційний ефект. З цієї точки зору ефект грошових переказів визначатиметься сумою споживання та заощаджень без урахування імпорту, що були спричинені надходженням грошових переказів від мігрантів. Результатом остаточного обчислення є частка ВВП, отримана від зростання грошових переказів.

$$\Delta GDP_R = \left(\frac{R}{GDP} * 100\% \right) * \left(\frac{1 - MPC * MPM}{1 - MPC * (1 - MPM)} \right) \quad (7)$$

де ΔGDP_R – частка ВВП, отримана від зростання грошових переказів, MPC – гранична схильність до споживання, MPM – гранична схильність до імпорту. Рівняння оцінки ефекту грошових переказів та рівняння оцінки обсягів споживання, заощаджень та імпорту, отриманих від зростання грошових переказів, були апробовані та доведені в наших дослідженнях (Chernobay, Malibroda, 2020).

Рис. 3.4. Вплив мультиплікатора на ефект грошових переказів

примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, Malibroda, 2020)

Отже, якщо вплив грошових переказів є інструментом впливу міграції на ВВП, то рівняння потребує корекції. Наявний дохід домогосподарства – це різниця між загальним доходом домогосподарства та його автономним споживанням. Оскільки один або більше членів домогосподарства залишають країну, автономне споживання зменшиться, насамперед в секторах харчування,

легкої промисловості, транспорту, ЖКГ (Turnell, Vicary, & Bradford, 2008). Для спрощення розрахунку припустимо, що автономне споживання домогосподарства (A) забезпечується в межах однієї країни та дорівнює середньому автономному споживанню на особу (a), помноженому на кількість членів домогосподарства, що проживають в цій країні:

$$A = (k + n - m)a \quad (8)$$

де k – кількість економічно неактивних членів домогосподарства, n – кількість економічно активних членів, m – кількість трудових мігрантів у домогосподарстві. Таким чином, дохід домогосподарств з трудовими мігрантами дорівнює:

$$DisI = m * r + (n - m) * y - (n - m + k) * a \quad (9)$$

$n-m$ – кількість членів домогосподарства, які працюють у країні, r – грошові перекази, здійснені одним мігрантом, y – заробітна плата одного члена домогосподарства, який працює в країні.

Оскільки від'їзд одного або кількох членів домогосподарства зменшує автономне споживання, це зрештою збільшує наявний дохід:

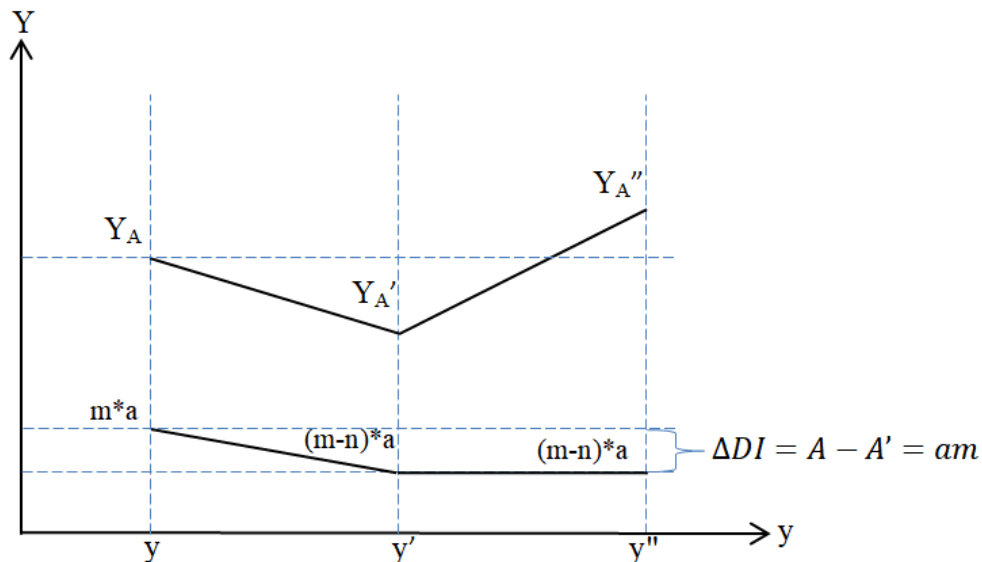

Рис. 3.5. Зміна наявного доходу домогосподарства внаслідок міграції
 примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, 2021)

Оскільки ми припускали, що автономне споживання забезпечується в межах однієї країни, його перехід в наявний дохід зменшить внутрішнє споживання на суму автономного споживання i , таким чином, агрегується у ВВП та економіку країни в цілому. Рівняння оцінки ефекту відхилення буде наступним:

$$\Delta GDP_d = m * a \quad (10)$$

де ΔGDP_d – ефект відхилення.

Таким чином, вплив міграції на економіку країни походження складається з позитивного ефекту грошових надходжень/переказів, i , негативного ефекту вибуття робочої сили закордон. Рівняння (12) дає оцінку в абсолютних числах, рівняння (13) – у відсотках до ВВП:

$$\Delta GDP = \Delta GDP_R - \Delta GDP_d \quad (11)$$

$$\Delta GDP = R * \left(\frac{1 - MPC * MPM}{1 - MPC * (1 - MPM)} \right) - m * a \quad (12)$$

або

$$\Delta GDP = \frac{R * \left(\frac{1 - MPC * MPM}{1 - MPC * (1 - MPM)} \right) - m * a}{GDP} * 100\% \quad (13)$$

Результати розрахунку мультиплікатора грошових переказів та ефекту грошових переказів наведені у Додатку А. Розрахунок ефекту вибуття не проводився через відсутність надійних даних щодо чисельності імміграції в обраних країнах.

Отже, міграція впливає на ВВП країни походження через ефект від'їзду та ефект грошових переказів. Ефект від'їзду виникає, коли мігрант залишає країну. Таким чином, автономне споживання зменшується, тому наявний дохід домогосподарства зростає. Це призводить до зміни структури споживання домогосподарств, а ВВП втрачає обсяг, еквівалентний автономному споживанню мігранта. Ефект грошових переказів збільшує наявний дохід для економіки із неповною зайнятістю, на суму його трансакції. Отримані грошові перекази

витрачаються домогосподарствами на внутрішнє споживання, імпорт та заощадження. Збільшення внутрішнього споживання супроводжується ефектом мультиплікатора. ВВП зростає на величину внутрішнього споживання та заощаджень. Як результат, загальний вплив міграції на країну походження розраховується як різниця між позитивним ефектом грошових переказів і негативним ефектом вибуття.

3.2. Моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни

Перебування мігрантів в приймаючій країні не залежно від виду міграції збільшує споживання всередині країни, оскільки забезпеченню підлягають їх першочергові потреби: їжа, житло, засоби зв'язку, транспорт тощо. Тобто, міжнародна міграція, незалежно від свого виду, позитивно впливає на економіку приймаючої країни через приріст базового споживання (C_m), пов'язаного із задоволенням першочергових потреб. Вимушені мігранти мають право отримувати від приймаючої країни соціальну допомогу для забезпечення мінімальних умов, необхідних для їх життя. Тобто, приріст споживання вимушених мігрантів, які отримують соціальну допомогу, відбувається за рахунок перерозподілу державного бюджету країни на користь таких мігрантів. Або, іншими словами, вигода приймаючої країни через приріст базового споживання (C_m) нівелюється зростанням видатків державного бюджету (G_e), тобто відбувається перерозподіл коштів без створення доданої вартості. Потенційна вигода приймаючої країни в цьому випадку може бути одержана, якщо мультиплікативний ефект від такого споживання виявиться вищим, ніж у випадку, якби кошти були витрачені в інший спосіб. Важливою умовою є те, що допомога мігрантам у натуральній чи грошовій формі буде спожита від національних виробників приймаючої країни.

У випадку добровільної міграції, мігрантам необхідно забезпечувати своє споживання власними коштами, що означає: (1) мігрант утримується за рахунок

коштів третьої сторони, (2) мігрант працевлаштований. Якщо мігрант утримується за кошти третьої сторони, то важливим для визначення впливу на економіку приймаючої країни є питання «чи третя сторона є резидентом приймаючої країни». Якщо третя сторона є резидентом приймаючої країни, то економічна вигода приймаючої країни нівелюється через перерозподіл коштів в межах економіки країни. Наприклад, умовна організація, що спеціалізується на студентському обміні, надає студенту з іншої країни грант на навчання. Таким чином, кошти отримані студентом-мігрантом будуть витратитись на споживання у приймаючій країні, а отримана вигода від споживання нівелюється, оскільки таке споживання забезпечується резидентом. Якщо третя сторона не є резидентом приймаючої країни, то таке споживання умовно може вважатися експортом для приймаючої країни, оскільки його оплата фактично надійшла від нерезидента. Отже, за умови утримання мігранта за кошти третьої сторони економіка приймаючої країни отримує вигоду від базового та додаткового споживання ($C_m + C_a$), якщо споживання забезпечується за кошти нерезидента, і не отримує вигоди, якщо споживання забезпечується за кошти резидента. Під «додатковим споживанням (C_a)» розуміємо витрати не пов'язані із забезпеченням умов проживання, наприклад витрати на освіту, туризм, купівлю електроніки тощо.

Варто зауважити, що незважаючи на те, що сімейна міграція розглядається як окремий вид міграції, такі мігранти взаємодіють з економікою приймаючої країни як трудові мігранти або мігранти студенти, які утримуються за рахунок третьої сторони. Процедура возз'єднання сім'ї є власне можливістю в'їзду та перебування для таких мігрантів. Найбільш неоднозначним оцінюванням впливу на економіку приймаючої країни є вплив працевлаштованих мігрантів. Також варто зауважити, що можливість працевлаштуватися у різних країнах мають вимушені мігранти та освітні мігранти. Тобто, не тільки трудові мігранти можуть бути працевлаштованими, а інші мігранти мають таку можливість. Факт працевлаштування мігранта характеризується залученням його до процесу створення доданої вартості, яка в подальшому розподіляється між власниками

капіталу (дохід власників капіталу), державою (доходи бюджету від податків) та, власне, мігрантами (дохід мігранта). Однак, вплив працевлаштованих мігрантів на економіку приймаючої країни цим не обмежується. Найважливішим для визначення впливу таких мігрантів є те де і яким чином буде використаний дохід мігранта. Припустимо, що дохід мігранта, за вирахуванням базового споживання (Cm), умовно становить заощадження мігранта (Sd) до моменту, коли мігрант вирішить їх витратити. Формалізовану залежність можна представити наступним чином:

$$Y = Cm + Sd \quad (14)$$

де Y – дохід, що отримує мігрант (після сплати податків, соціальних внесків тощо);

Sd – заощадження мігранта, які в подальшому можуть бути надісланими до країни походження, або витраченими в приймаючій країні.

Ціллю мігранта може бути підвищення особистого добробуту. Наявні суспільні блага, можливості для працевлаштування, кар'єрного та особистісного розвитку, політичний устрій, рівень розвитку громадянського суспільства та інші фактори збільшують привабливість країни (A) для мігранта з точки зору максимізації його добробуту (Stanojoska, & Petrevski, 2012). Тому, привабливість країни походження (A_O) та приймаючої країни (A_H) оцінюються мігрантом з точки зору максимізації особистого добробуту. Результат порівняння привабливості країн, визначає в якій країні і в який спосіб мігрантом буде використаний його дохід.

Важливо відзначити, що приймаюча країна не може помітно впливати на більшість із зазначених факторів в короткостроковому періоді. Однак, забезпечення сприятливих законодавчих умов, які дозволять мігрантам користуватися уже наявними благами, може швидко підвищити привабливість країни в короткостроковому періоді. Тобто, приймаюча країна може стимулювати мігрантів витратити ці кошти в середині країни за умови розширення існуючих прав мігрантів та надання нових, тобто розширюючи можливості мігрантів, що також і підвищує привабливість приймаючої країни (A_H). Якщо $A_H > A_O$ – мігрант

максимізує свій добробут в приймаючій країні, що змушує його зосереджувати свої економічні інтереси в цій країні. У цьому разі його умовні заощадження (S_d) можуть бути повністю, або частково локалізовані в приймаючій країні, тобто розподілитися між приймаючою країною і країною походження.

Не надіслані умовні заощадження можуть бути витрачені мігрантом на додаткове споживання (C_a) в приймаючій країні, або залишитися заощадженнями. Такі заощадження можуть відноситися до рахунків приймаючої країни, якщо мігрант є резидентом (World Bank, 2019). У результаті, дохід мігранта буде розподілятися на чотири складових, а формула 2 набуде наступного вигляду:

$$Y = Cm + Ca + S + R \quad (15)$$

де C_a – додаткове споживання мігранта за умови $A_H > A_O$;

S – частина заощаджень мігранта, що не була надіслана до країни походження за умови $A_H > A_O$;

R – частина заощаджень мігранта, які були надіслані до країни походження (Remittances).

При цьому одночасно виконуються такі залежності:

$$\begin{cases} 0 \leq C_a; S; R \leq S_d \\ C_a + S + R = S_d \end{cases} \quad (16)$$

Врахувавши кейнсіанську рівність (Keynes, 1936) $I = S$, формула 3, набуде вигляду:

$$Y = Cm + Ca + I + R \quad (17)$$

де I – інвестиції, що отримує приймаюча країна за умови $A_H > A_O$.

Таким чином, приймаюча країна, окрім доходу бюджету, доходу власників капіталу та базового споживання, отримує економічну вигоду від приросту додаткового споживання та інвестицій ($C_a + I$), а обсяг особистих грошових переказів (R), що становить витрати – зменшується.

Щодо особистих грошових переказів, то однозначно віднести увесь обсяг фактично надісланих переказів до витрат приймаючої країни не можна. Щоб зрозуміти до чийх витрат належить дохід мігранта, частка якого була надіслана до країни походження, потрібно зрозуміти хто є споживачем товарів чи послуг,

вироблених мігрантами в приймаючій країні. Якщо товар був вироблений у приймаючій країні із залученням мігрантів, як робочої сили, а потім експортований до третьої країни, то вартість праці мігранта, що закладена у вартість товару, фактично оплачує третя країна, а приймаюча країна здійснює перерозподіл коштів. Якщо, вироблений в приймаючій країні товар в цій же країні споживається, то та частка вартості товару, яка відповідає затратам на працю мігранта, умовно може бути названа імпортом робочої сили для приймаючої країни і в цьому випадку особисті грошові перекази становлять втрати для економіки приймаючої країни. Тим не менше, складно визначити, які з вироблених за допомогою праці мігрантів товари були спожиті приймаючою країною, а які експортовані до третіх країн. Тому відносити особисті грошові перекази до витрат приймаючої країни в повній мірі не варто.

Враховуючи наведені вище залежності, економічна вигода приймаючої країни від економічного зв'язку з працевлаштованими мігрантами (Y_{mig}) може бути записана сумую таких складових:

$$Y_{mig} = C_m + C_a + (Gr - Ge) + I - R \quad (18)$$

де Gr – доходи державного бюджету приймаючої країни (податки, соціальні внески тощо, сплачені мігрантами);

Ge – видатки державного бюджету приймаючої країни (соціальний захист мігрантів тощо);

Наведену рівність також можна використовувати для пояснення економічного взаємозв'язку між іншими видами міграції та приймаючою країною, з певними обмеженнями:

1. Вага кожного елементу витрат мігранта (C_m ; C_a ; Gr ; Ge ; I ; R) відносно загального обсягу витрат ($\sum(C_m; C_a; Gr; Ge; I; R)$) відрізняється, залежно від виду міграції та можливостей мігранта (P_i).

2. Вигода від споживання ($C_m + C_a$) для усіх видів міграції коригується з урахуванням коефіцієнту схильності до імпорту, оскільки частина спожитих товарів може бути імпортованою.

3. Заробітна плата отримана мігрантами від участі у виробництві товарів і послуг, що в подальшому експортуються до третіх країн, вважається отриманою від третьої країни. Тому відносити особисті грошові перекази до витрат приймаючої країни в повному обсязі некоректно.

4. Для усіх вимушених мігрантів, які не працевлаштовані та отримують соціальну допомогу від приймаючої країни, рівність набуває вигляду $Y_{mig} = 0$, оскільки відбувається перерозподіл коштів із бюджету до мігрантів без створення доданої вартості.

5. Для добровільних мігрантів, які утримуються за рахунок третьої сторони рівність набуває вигляду $Y_{mig} = 0$, якщо ж мігрант утримується за кошти резидента приймаючої країни та, якщо мігрант утримується за кошти нерезидента приймаючої країни – $Y_{mig} = C_m + C_a$.

6. У випадку нелегальної міграції держава не отримує доходи з податків мігрантів ($G_r=0$), однак можуть існувати видатки пов'язані із боротьбою з нелегальною міграцією ($G_e \geq 0$); додаткові інвестиції відсутні ($I_a=0$), оскільки мігранти не можуть взаємодіяти з фінансовою системою, набувати прав власності; обсяг додаткового споживання (C_a) визначається потребами та особистими рішенням таких мігрантів і не залежить від можливостей (P_i); обсяг особистих грошових переказів R – прямує до максимуму.

Загальна економічна вигода приймаючої країни (Y_t), окрім вигоди від взаємозв'язку з мігрантами (Y_{mig}), включає також доходи власників капіталу (Y_c). Тому, Y_t для приймаючої країни можна описати як:

$$Y_t = Y_{mig} + Y_c \quad (19)$$

Варто зазначити, що дохід власників капіталу може виникнути: (1) в процесі розподілу доданої вартості додатково виготовленої продукції, внаслідок залучення додаткової робочої сили мігрантів, тобто зростання обсягу виробництва; (б) як ефект від зниження рівня заробітної плати, в тому числі місцевих працівників (Bosak, Grigoriev, Chernobai, & Skibinskyi, 2015). У випадку, якщо власники капіталу отримали дохід внаслідок зниження рівня заробітної плати місцевих працівників, то такий дохід не може бути врахованим як

економічна вигода для економіки приймаючої країни, оскільки в межах економіки приймаючої країни відбувся перерозподіл коштів від місцевих працівників до власників капіталу. Зауважимо, що дохід власників капіталу виникає лише за умови працевлаштування мігранта. В усіх інших випадках $Y_c = 0$.

Узагальнюючи наведене вище, вважаємо за доцільне використовувати класифікацію міжнародної міграції за видом взаємозв'язку з економікою приймаючою країною. Критеріями, що зумовлюють такий поділ є комбінація можливостей P_1, P_2, P_3 , які визначають легальний статус міжнародного мігранта та визначають, хто відповідає за його матеріальне забезпечення. Зокрема:

– Вимушена міграція із матеріальним забезпеченням за рахунок приймаючої країни без можливості працевлаштуватися. Забезпечуються можливості P_1 та P_3 .

– Добровільна міграція із матеріальним забезпеченням за кошти третьої сторони без можливості працевлаштуватися. Забезпечуються можливість P_1 , матеріальне забезпечення відбувається за рахунок третьої сторони.

– Добровільна або вимушена міграція з працевлаштуванням. Забезпечуються можливості P_1 та P_2 , можливість P_3 виникає з працевлаштуванням.

– Нелегальна (змішана) міграція. Жодна з можливостей не забезпечуються.

Формалізація впливу міжнародної міграції на економічний розвиток приймаючої країни згідно виду економічного взаємозв'язку зображена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Формалізація впливу міжнародної міграції на економічний розвиток приймаючої країни згідно з видом економічного взаємозв'язку

№ з/п	Вид економічної взаємодії	Позитивний вплив (DI_i)	Можливості мігрантів (P_i)	Негативний вплив (DI_i)	Можливості мігрантів (P_i)	Розрахунок Y_t
1	2	3	4	5	6	7
1	Вимушена міграція (окрім працевлаштованих)	C_m	P_1	G_e	P_3	$Y_t = C_m - G_e$

Продовження таблиці 3.1

1	2	3	4	5	6	7
2	Добровільна міграція (окрім працевлаштованих)	C_m	P_1	–	–	$Y_t = C_m + C_a$
		C_a				
3	Добровільна та вимушена міграція (Працевлаштовані)	C_m	P_1	Ge	P_3	$Y_t = C_m + C_a + I + (Gr - Ge) - R + Y_c$
		C_a	P_2, P_3, P_4, P_5, P_6	R	P_2, P_3, P_4, P_5, P_6	
		I	P_2, P_3, P_4, P_5, P_6			
		Gr	P_2			
		Y_c	P_2			
4	Змішана міграція	C_m	–	R	–	$Y_t = C_m + C_a - R + Y_c$
		C_a	–			
		Y_c	–			

примітка: побудовано автором в роботі (Adamuk, Chernobay, Malibroda, 2019)

У таблиці 3.1 в стовбцях 3 та 5 наведено показники, що характеризують позитивний та негативний вплив відповідного виду міграції. У стовбцях 4 та 6 наведено можливості мігрантів, що впливають на відповідні показники стовбців 3 та 5. Перелік показників економічного розвитку (DI_i), що використовуються в роботі та їх визначення наведено в Таблиці 3.2.

Таблиця 3.2

Перелік показників економічного розвитку (DI_i), що характеризують вплив міграції на економіку приймаючої країни

№ з/п	Показники економічного розвитку (DI_i)	Визначення показників економічного розвитку
1	2	3
1	C_m	Базове споживання – споживання мігрантами пов'язане із забезпеченням мінімальних умов проживання (оренда жила, харчування, зв'язок, транспорт тощо).
2	G_r	Доходи бюджету – доходи бюджету приймаючої країни отримані від сплати мігрантами податків, соціальних внесків тощо.
3	G_e	Витрати бюджету – витрати бюджету приймаючої країни пов'язанні з (1) наданням вимушеним мігрантам безповоротної допомоги, (2) соціальним захистом офіційно працевлаштованих мігрантів, (3) іншими витратами пов'язаними з міжнародною міграцією.
4	S_d	Умовні заощадження – умовні заощадження мігранта, що становлять різницю між доходом мігранта після сплати податків та витратами на базове споживання. В подальшому можуть бути використаними для додаткового споживання, інвестицій або надсилаються до країни походження.
5	C_a	Додаткове споживання – додаткове споживання мігранта, що не пов'язане із забезпеченням мінімальних умов проживання.
6	I	Інвестиції – інвестиції, що отримує приймаюча країна від мігранта за умови $A_H > A_O$.
7	R	Особисті грошові перекази – це переказ грошей іноземним працівником фізичній особі до країни походження.

Продовжити таблицю 3. 2

1	2	3
8	Y_c	Дохід власників капіталу – дохід, що виникає внаслідок розподілу доданої вартості продукції, виготовленої внаслідок залучення робочої сили мігрантів.
9	Y_{mig}	Вигода від економічного взаємозв'язку з мігрантами – вигода, що отримує економіка приймаючої країни від економічного взаємозв'язку з мігрантом.
10	Y_t	Загальна економічна вигода – інтегральний показник впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Розраховується як сума Y_{mig} та Y_c .

примітка: побудовано автором в роботі (Adamyk, Chernobay, Malibroda, 2019)

У таблиці 3.2 кожному показнику економічного розвитку (Dli) відповідають певні можливості мігранта (Pi). Такі показники перебувають у функціональній залежності від відповідних можливостей. Наприклад, показник обсягу особистих грошових переказів для працевлаштованих мігрантів перебуває в прямій залежності від можливості працевлаштуватися (P_2) та в оберненій залежності від можливостей отримувати соціальний захист (P_3), володіти та розпоряджатися цінностями (P_4), отримувати освіту (P_5) та громадянство (P_6). При цьому можливість в'їзду та перебування (P_1) є основною яка визначає вид економічної взаємодії для усіх видів міграції. Формалізовано таку залежність можна відобразити наступним чином:

$$R = f(P_2; P_3; P_4; P_5; P_6;) \quad (20)$$

Наявність функціонального зв'язку та характер такого зв'язку між показниками економічного розвитку та можливостями мігранта наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Матриця взаємозв'язку показників економічного розвитку та можливостей мігранта

	C_m	G_r	G_e	C_a	I	R	Y_c
P_1	+						
P_2		+		+	+	+	+
P_3			+	+	+	–	
P_4				+	+	–	
P_5				+	+	–	
P_6				+	+	–	

примітка: побудовано автором в роботі (Adamyk, Chernobay, Malibroda, 2019)

У таблиці 3.3 знак «+» означає, що між показником економічного розвитку та можливістю мігранта існує прямий зв'язок. Іншими словами, з розширенням прав, що забезпечують таку можливість, значення відповідного показника зростає. Знак «-» означає обернену залежність. Також, варто виокремити дві групи можливостей: основні (P_1, P_2, P_3) та додаткові (P_4, P_5, P_6). Основні можливості визначають, в який спосіб мігранти будуть взаємодіяти з економікою приймаючої країни, тобто визначають вид взаємозв'язку з економікою приймаючої країни. Розширення прав мігрантів, що забезпечують основні можливості, веде до зростання значення показників економічного розвитку (DI_i). Очевидно, що і сума значень показників економічного розвитку зростатиме. Формалізовано дану залежність можна відобразити наступним чином:

$$\sum_{i=1}^i (DI_i^{LPR}) < \sum_{i=1}^i (DI_i^{EPR}) \quad (21)$$

де DI_i^{LPR} – показники економічного розвитку за умови обмежених основних прав;

DI_i^{EPR} – показники економічного розвитку за умови розширених основних прав.

Так, спрощення законодавства приймаючої країни щодо працевлаштування мігрантів, тобто розширення можливості P_2 веде до зростання чисельності працевлаштованих мігрантів. Іншими словами зростання показників економічного розвитку (DI_i) відбувається внаслідок зростання чисельності мігрантів, які в той чи інший спосіб взаємодіють з економікою приймаючої країни і навпаки. Зміна прав, що визначають додаткові можливості, веде до зміни значення показників економічного розвитку (DI_i), однак сума значень показників економічного розвитку при цьому не змінюється. Тобто, зростання значення одного з показників економічного розвитку відбувається за рахунок зменшення обсягу іншого або інших (див. формула 4). Наприклад, зростання обсягу додаткового споживання (Ca) супроводжується зменшенням обсягу інвестицій (I) або особистих грошових переказів (R), або обох показників одразу. Відобразимо формалізацію сказаного вище:

$$DI_i^{LSR} \neq DI_i^{ESR} \quad (22)$$

де DI_i^{LSR} – показники економічного розвитку за умови обмежених додаткових прав;

DI_i^{ESR} – показники економічного розвитку за умови розширених додаткових прав.

При цьому виконується рівність:

$$\sum_{i=1}^i (DI_i^{LPR}) = \sum_{i=1}^i (DI_i^{EPR}) \quad (23)$$

Іншими словами, зміна обсягу прав, що визначають додаткові можливості, дозволяє впливати на значення показників економічного розвитку з метою максимізації позитивних результатів міграції та мінімізації негативних (див. табл. 3.1) при збереженні фактичної чисельності мігрантів.

Припускаючи наявність функціональних взаємозв'язків між можливостями мігрантів (Pi) у приймаючій країні, показниками економічного розвитку (DI_i), беручи до уваги законодавчі особливості регулювання різних видів міжнародної міграції та враховуючи класифікацію міжнародної міграції за видом взаємозв'язку з економікою приймаючої країни, пропонуємо концептуальну модель (далі – Модель) впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни (див. рис. 3.6). Модель складається із п'яти комбінацій можливостей мігранта (Pi), яким відповідають п'ять варіантів впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни, що характеризуються загальною економічною вигодою (Yt).

Для пояснення Моделі на рис. 3.6 використовується низка умовних позначень. Результатом кожної комбінації є блок «Загальна економічна вигода», де показники у стовбцях із знаком «+» означають позитивний вплив, а показники у стовбцях із знаком «-» – негативний вплив. Числове значення загальної економічної вигоди для відповідної комбінації розраховується як різниця між показниками у стовбцях із знаком «+» та показниками у стовбцях із знаком «-». Позначення типу « $DI_i \rightarrow \max/\min$ » вказують, чи буде відповідний показник прямувати до свого максимуму ($DI_i \rightarrow \max$) чи мінімуму ($DI_i \rightarrow \min$) при виконанні відповідної умови. Наприклад, позначення « $Ca \rightarrow \max$ » в блоці «Загальна економічна вигода (2)» означає, що обсяг додаткового споживання

мігранта прямує до максимуму за умови надання мігрантам розширених прав, що забезпечують додаткові можливості (P_4, P_5, P_6).

Розглянемо детальніше запропоновані комбінації. Комбінація 1 (Червона лінія). Характеризує вплив змішаної міграції. Можливість P_1 – обмежена. Мігрант не має можливості легально потрапити до приймаючої країни, однак приймає рішення про нелегальний перетин кордону. Мігрант самотужки забезпечує своє проживання, що потребує нелегального працевлаштування. Як наслідок, «Загальна економічна вигода (1)» приймаючої країни складає базове та додаткове споживання і виграш власників капіталу. Втрати складають особисті грошові перекази. Обсяг додаткового споживання мінімальний, оскільки можливості мігранта взаємодіяти з економікою обмежені, тому більшість зароблених коштів мігрант надсилає до країни походження.

Комбінація 2 (Помаранчева лінія). Характеризує вплив змішаної міграції. Можливість P_1 – виконується, однак можливість P_2 – обмежена. Мігрант в'їжджає до приймаючої країни під приводом, наприклад, туризму, однак надалі нелегально працевлаштовується. Економічна взаємодія такого мігранта з економікою приймаючої країни та «загальна економічна вигода (1)» відповідає комбінації 1.

Комбінація 3 (Синя лінія). Характеризує вплив вимушених не працевлаштованих мігрантів. Виконуються можливості P_1 та P_3 . Можливість P_2 – обмежена. Згідно з міжнародними договорами, приймаюча держава зобов'язується забезпечити вимушеним мігрантам базові умови для життя та може, якщо це доцільно, надавати можливість працевлаштуватися. При цьому, нелегальний перетин кордону не позбавляє таких мігрантів права на перебування в приймаючій країні та інших прав в подальшому. Таким чином, економіка приймаючої країни отримує вигоду від приросту споживання (Cm), який, однак, нівелюється через відповідне зростання витрат державного бюджету (Ge), тобто перерозподілу коштів.

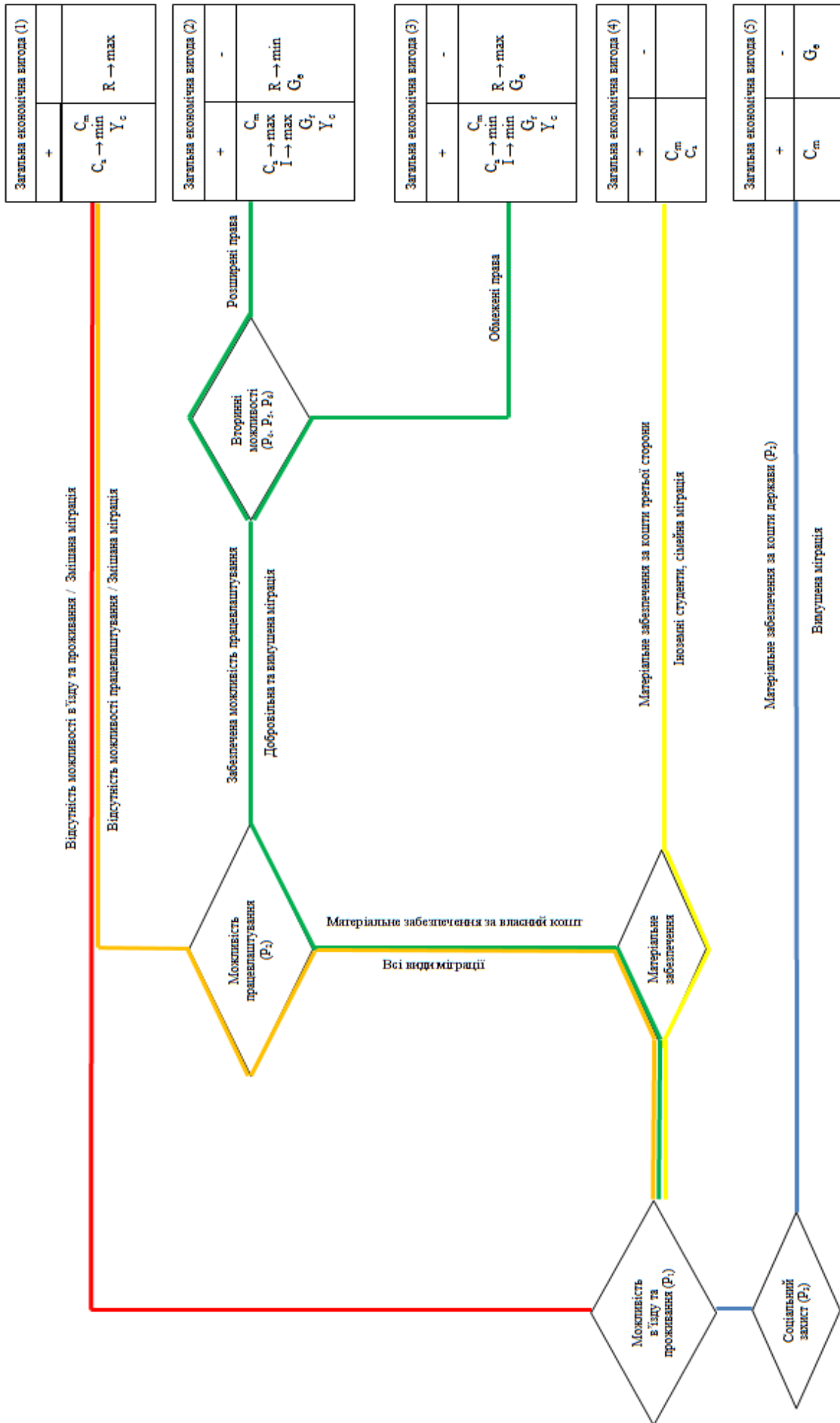

Рис. 3.6. Модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни [

примітка: побудовано автором (Adamuk, Chernobay, Malibroda, 2019)

Комбінація 4 (Жовта лінія). Характеризує вплив добровільних не працевлаштованих мігрантів. Можливість P_1 – виконується. Можливість P_2 – обмежена. Такими мігрантами можуть бути студенти або члени сімей мігрантів, які мігрували внаслідок возз'єднання сім'ї. Взаємодія таких мігрантів з економікою приймаючої країни відбувається через базове (Cm) та додаткове (Ca) споживання. Якщо третя сторона є резидентом приймаючої країни, то «загальна економічна вигода (4)» становить 0, оскільки в межах економіки приймаючої країни відбувається перерозподіл коштів. Якщо третя сторона не є резидентом приймаючої країни, то «загальна економічна вигода (1)» становить суму споживання Cm та Ca , яке умовно можна назвати експортом приймаючої країни до країни резидентом якої є третя сторона.

Комбінація 5 (Зелена лінія). Характеризує вплив добровільних та вимушених працевлаштованих мігрантів. Можливості P_1 та P_2 – виконуються. Взаємодія таких мігрантів з економікою приймаючої країни описується формулою 6. При цьому, розширення прав мігрантів, що забезпечують додаткові можливості (P_4, P_5, P_6), веде до зростання обсягу додаткового споживання (Ca) та інвестицій (I) і зменшення обсягу особистих грошових переказів (R) (див. «загальна економічна вигода (2)» на рис. 3.1) і навпаки, якщо права обмежуються (див. «загальна економічна вигода (3)» на рис. 3.6).

Отже, було проведено моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни та розраховано загальну економічну вигоду для Німеччини. Результати моделювання та загальна економічна вигода від кожного з видів взаємодії наведено в таблиці 3.4. Проміжні результати моделювання, а саме дані щодо чисельності окремих видів мігрантів та розрахунків економічної вигоди на одного мігранта за видами міграції, наведено у Додатку Б.

З табл. 3.4 бачимо, що загальна сума економічних вигод Німеччини від взаємозв'язку з мігрантами становила 51 363 млн. євро, що становить близько 0,62% від ВВП країни. Варто відзначити, що наведений результат розрахунків відноситься лише до тих 5,867 млн. мігрантів (55,2% від загальної чисельності), чию приналежність до виду економічної взаємодії вдалося підтвердити.

Загальна економічна вигода Німеччини від економічного взаємозв'язку з
мігрантами

№ з/п	Вид взаємодії	Вид міжнародної міграції	Значення показників, млн. євро						Загальні економічні вигоди, млн. євро
			Базове споживання	Додаткове споживання	Інвестиції	Доходи бюджету	Витрати бюджету	Особисті грошові перекази	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	I вид	Вимушені мігранти	7160	–	–	–	7 160	–	0
		Нелегальні мігранти	1661	–	–	–	1 661	–	0
2	II вид	Іноземні студенти	1724	6646	–	–	–	–	8 369
3	III вид	Вимушені мігранти	4798	12 344	–	11 323	9 362	–	19 103
		Трудові мігранти	14741	18 371	–	34 783	28 759	19 550	19 586
		Сімейна міграція	1162	2 990	–	2 742	2 267	–	4 627
4	IV вид	Нелегальні мігранти	267	206	–	–	–	795	-322
5	Разом		31512	40 556	–	48 848	49 210	20 345	51 363

примітка: побудовано автором в роботі (Adamyk, Chernobay, Malibroda, 2019)

Також було охарактеризовано фактичний вплив міжнародної міграції на економіку Німеччини (див. табл. 3.5). Таким чином, розроблена модель описує зв'язок між можливостями мігрантів та впливом міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Модель складається з п'яти комбінацій можливостей мігрантів, що відповідають чотирьом видам взаємозв'язку міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни, та п'яти результуючих блоків, що характеризують результати впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Зміна прав, що визначають основні можливості мігранта, дозволяє змінювати його вид взаємодії з економікою і результати його впливу на економіку. Зміна прав, що визначають додаткові можливості, дозволяє максимізувати/мінімізувати позитивні/негативні результати впливу міграції.

У прикладній частині дослідження розраховано загальну економічну вигоду Німеччини від взаємозв'язку з мігрантами. Результати розрахунків показують, що лише нелегальна міграція зумовила негативний вплив на економіку Німеччини у розмірі 322 млн. євро.

Характеристика впливу видів міжнародної міграції на економіку Німеччини

№ з/п	Вид міграції	Характеристика впливу
1	2	3
1	<i>Вимушені мігранти (I вид)</i>	Даний вид мігрантів не спричинив негативний вплив (загальна економічна вигода рівна 0), оскільки витрати бюджету на соціальний захист мігрантів були використані для споживання, що стимулювало попит, який задовольнявся внутрішніми виробниками. Такий перерозподіл коштів в підсумку дає позитивний результат внаслідок стимулювання внутрішнього виробництва.
2	<i>Вимушені мігранти (III вид)</i>	Працевлаштування вимушених мігрантів позитивно вплинуло на економіку Німеччини (загальна економічна вигода рівна 19 103 млн. євро). Це відбулось завдяки (1) зменшенню чисельності осіб, що отримують допомогу; (2) зменшенню витрат, пов'язаних з соціальним захистом з 15 300 євро на особу для непрацевлаштованих вимушених мігрантів та до 8288 євро на особу для працевлаштованих; (3) зростанню податкових надходжень у розмірі 10 024 євро на особу. Економіка Німеччини, в цілому, отримала збільшення додаткового споживання та інвестицій в розмірі 5 634 євро на особу, оскільки такі мігранти не здійснюють особисті грошові перекази.
3	<i>Трудові мігранти (III вид)</i>	Загальна економічна вигода від таких мігрантів становила 5 644 євро на особу. Такий результат є найнижчим серед інших видів міграції III виду взаємодії. У першу чергу, це пов'язано з особистими грошовими переказами.
4	<i>Сімейні мігранти (III вид)</i>	Загальна економічна вигода від працевлаштованих сімейних мігрантів є високою і склала 16 912 євро на особу. Це пов'язано з тим, що такі мігранти не здійснюють особистих грошових переказів.
5	<i>Іноземні студенти (II вид)</i>	Іноземні студенти, що прибувають на навчання за власний кошт, приносять найбільшу економічну вигоду серед інших видів міграції, що складає 28 145 євро на особу. Така міграція не спричиняє витрат бюджету чи інших витрат для економіки країни в цілому.
6	<i>Нелегальні мігранти (I вид)</i>	Нелегальними мігрантами, що утримуються за рахунок держави, є шукачі притулку, які не отримали рішення про підтвердження свого статусу, однак залишилися на території Німеччини. Згідно з чинним законодавством, країна не може їх депортувати. Вплив таких мігрантів на економіку Німеччини такий же як і вимушених мігрантів I виду взаємодії (загальна економічна вигода рівна 0).
7	<i>Нелегальні мігранти (IV вид)</i>	Такі мігранти спричинили негативний вплив на економіку Німеччини, що пов'язано з (1) відсутністю доходів бюджету у вигляді податкових надходжень і соціальних внесків в розмірі 10 024 євро на особу; (2) нижчим додатковим споживанням та інвестиціями, що становили 3 278 євро на особу у порівнянні з 5 294 євро на особу для звичайних трудових мігрантів; (3) значними особистими грошовими переказами у розмірі 12 662 євро на особу у порівнянні з 5 634 євро на особу для звичайних трудових мігрантів. Як наслідок показник загальної економічної вигоди становив -5 135 євро на особу.

примітка: побудовано автором

При цьому, загальна економічна вигода склала 51 363 млн. євро. Найбільшу загальну економічну вигоду в розрахунку на одну особу приносять іноземні студенти (28 145 євро). Працевлаштовані вимушені та сімейні мігранти приносили 16 912 євро на особу загальної економічної вигоди, трудові мігранти – 5 644 євро на особу. Вимушені та нелегальні мігранти, що утримувались за кошти Німеччини, не зумовили ні позитивного, ні негативного впливу.

3.3. Удосконалення концепції державної міграційної політики України

Більшість мігрантів обирають для переїзду розвинені країни, проте, деякі осідають у країнах, що розвиваються. Аналіз (OECD/ILO, 2019) показав позитивний вплив міграції на економіку приймаючих країн. Міграція зазвичай збільшує частку зайнятих осіб у загальному населенні, насамперед, через більшу концентрацію мігрантів серед населення працездатного віку. Ще одним прикладом впливу на економічне зростання є підприємництво. Це стосується Аргентини, Коста-Ріки, Киргизстану, Руанди, Південної Африки та Таїланду, де мігранти з більшою ймовірністю стають роботодавцями, ніж особи, які там народилися. Тим не менше, позитивний ефект від міграції неможливий без продуманої міграційної політики. Саме тому, зважаючи на результати аналізування проведеного в попередньому розділі, для України є важливим розроблення власної міграційної політики, а існуючі плани післявоєнного відновлення України повинні взяти до уваги перспективу залучення трудових мігрантів.

Конкретні дії держави можуть сприяти залученню трудових мігрантів та посиленню їх захисту. У першу чергу, це двосторонні угоди між Україною та країнами, з якими сформувалися значні міграційні потоки. Такі угоди можуть передбачати, зокрема, візові угоди, що допомагають зменшити міграційні витрати, які несуть трудові мігранти. Трудові угоди полегшують прийняття стандартизованих контрактів для трудових мігрантів, забезпечуючи належні умови праці, офіційні виплати заробітної плати та низку інших основних прав. Угоди про визнання кваліфікацій дозволяють мігрантам підтверджувати свої навички та здібності, сприяючи гармонізації кваліфікацій на ринку праці країни (OECD/ILO, 2019). Двосторонні угоди про пенсійне та соціальне забезпечення мають важливе значення для захисту прав трудових мігрантів, оскільки вони визначають та передбачають пенсійні та соціальні виплати (Міністерство соціальної політики України, б.д.). Також важливо враховувати та сприяти

міграції не лише для висококваліфікованих працівників, а й для середньо- та низькокваліфікованих працівників, враховуючи їхній вплив на економіку країни.

Загальна демографічна ситуація в Україні дуже різноманітна. Ще до початку вторгнення росії в Україну, Україна зіткнулася з дефіцитом кваліфікованих кадрів у різних сферах. Сільськогосподарський сектор, індустрія гостинності та торгівлі, медичний сектор повідомили про потребу в працівниках. Існував постійний попит на фахівців будівельної галузі (Радіо Свобода, 2017). Тим не менше, розглядаючи країни, з яких можна очікувати мігрантів, слід враховувати такі фактори, як безпека, спрощені можливості в'їзду, пропозиції інвесторів та наявність двосторонніх угод щодо трудової міграції (Ціна Держави, 2022). Громадяни Азербайджану, Вірменії, Грузії, Молдови та Узбекистану звільнені від отримання візи для в'їзду в Україну і не повинні перетинати кордон для подачі документів на посвідку на тимчасове проживання. Безвізовий в'їзд в Україну поширюється також на громадян країн ЄС, Туреччини, Великої Британії, Білорусі та США (Visit Ukraine, б.д.). Враховуючи перспективи післявоєнного відновлення України та міжнародну ізоляцію росії, можливо, варто очікувати зростання інтенсивності міграції серед осіб, які раніше працювали в росії, наприклад, громадян Узбекистану, Таджикистану та Туркменістану. Із зрозумілих причин міграція з кількох інших країн зменшиться. Наприклад, спрощений порядок отримання посвідок на тимчасове проживання для громадян Білорусі, які є підприємцями або висококваліфікованими фахівцями, більше не діє (Верховна рада України, 2020).

Від початку повномасштабного вторгнення ринок праці в Україні пройшов кілька етапів: від стрімкого скорочення, закриття низки підприємств і змін у системі пропозиції робочої сили до поступового відновлення (Центр Разумкова, 2022). Сьогодні існує попит на ІТ-спеціалістів, лікарів, фармацевтів, водіїв, вантажників, кур'єрів, нянь, будівельників, логістів. Для забезпечення потреб армії у військово-промисловому комплексі створюються нові робочі місця (Державний центр зайнятості, 2023). Саме тому, плануючи залучення до реконструкції трудових мігрантів, необхідно ретельно проаналізувати потенційні

міграційні потоки та попит на робочу силу всередині країни. Перегляд двосторонніх міжурядових угод щодо трудових мігрантів і квот для мігрантів необхідний для того, щоб перетворити Україну на країну, яка гарантує права кожного і водночас залучає необхідну робочу силу, яка буде найбільш ефективно підтримувати зусилля з відновлення.

Глобальний підхід до міграції та мобільності передбачає створення комплексної структури для управління міграцією та мобільністю з країнами-партнерами узгодженим та взаємовигідним способом. Даний підхід побудований навколо таких цілей:

- краща організація легальної міграції та сприяння керованій мобільності;
- запобігання та боротьба з нелегальною міграцією, викорінення торгівлі людьми;
- сприяння міжнародному захисту;
- максимізація впливу міграції та мобільності на розвиток.

Таким чином, ефективна міграційна політика може бути розвинена навколо трьох стратегічних цілей: стійкість, мобільність, урядування. Запропоновані цілі узгоджуються із Глобальним договором та формуються навколо його трьох основних засад: стійкість, мобільність, урядування. З урахуванням поточних реалів в Україні, ці засади можуть реалізовуватися в наступному:

Стійкість. Україна повинна реагувати на потреби постраждалого від війни населення шляхом надання гуманітарної допомоги та захисту. Крім того, уряд повинен зосередитись на запровадженні зв'язку між гуманітарною діяльністю та розвитком, шляхом покращення умов життя ВПО, сприяння їх інтеграції в приймаючі громади. Варто посилити програмування діалогу та соціальної згуртованості з метою відновлення та інтеграції.

Мобільність. Україна повинна сприяти передбачуваним і заснованим на правах мобільності для українських громадян, шляхом співпраці з іншими країнами для міграції на основі кваліфікації, яка пов'язана з потребами ринку праці України, оскільки більшість із них країни призначення. Технічна експертиза та пряма допомога можуть забезпечити умови, щоб українське

суспільство та економіка отримували користь від добре керованої міграції, із заходами для забезпечення здоров'я, добробуту, включаючи безпечне прогнозоване повернення та стали реінтеграцію мігрантів.

Урядування. Міжнародні організації сприяють Україні в намаганнях вдосконалити підходи до управління міграцією через тісну співпрацю з урядовими структурами на різних рівнях (національному, регіональному, місцевому), та, що найважливіше, безпосередньо з мігрантами, громадами, громадянським суспільством, приватним сектором та іншими зацікавленими сторонами. Україна повинна підтримувати розробку політики щодо управління міграцією, включаючи інтеграцію міграції в галузеві політики відповідно до пріоритетів Уряду України та Угоди про асоціацію з ЄС. Україна повинна підтримувати зусилля на національному та місцевому рівнях зі збору, аналізу та використання міграційних даних для розробки політики на основі фактичних даних.

Державна політика може мати прямий і опосередкований вплив на мігрантів та їхній внесок в економіку та інтеграцію в суспільство. Виходячи з поточних результатів дослідження, приймаючі країни повинні будувати свою політику на п'яти пріоритетах (див. рис. 3.7). Наведені пріоритети узгоджено з Декларацією діалогу високого рівня з питань міжнародної міграції та розвитку (ІОМ, 2013) та «Резолюцією щодо справедливого та ефективного управління трудовою міграцією» (ІЛО, 2017).

Мігранти часто сприяють процесам соціально-економічного переходу в країнах. Вони замінюють працівників місцевого походження, які переїхали з сільської місцевості в місто або перейшли з низькокваліфікованих професій на висококваліфіковані. У державах, що старіють, мігранти можуть допомогти зберегти співвідношення між активним і неактивним населенням. Вони також можуть забезпечити стабільність пенсійної системи, оскільки їхні міграційні та трудові статуси дозволяють їм робити внески до пенсійної системи.

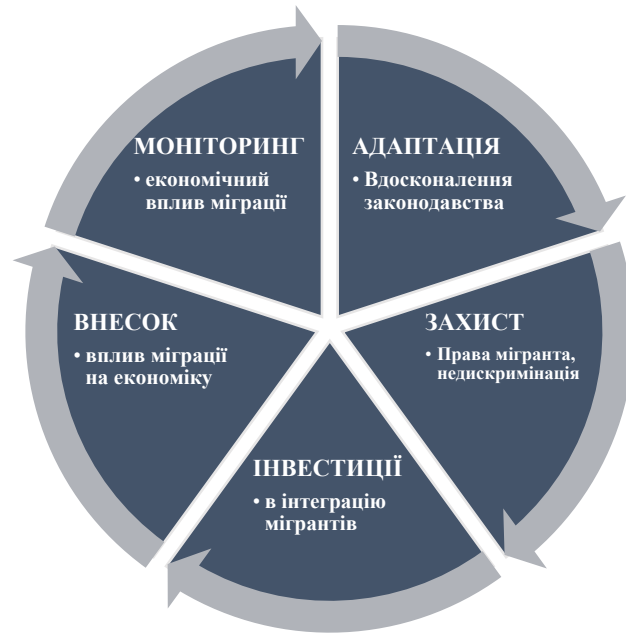

Рис. 3.7. Пріоритети політики підвищення економічного внеску міграції

Примітка: побудовано автором в роботі (Chernobay, Malibroda, & Shevchuk, 2023)

Інституційне середовище реалізації міграційної політики чотири основні рівні та включає такі заходи:

Оновлення міграційних документів.

Верховна Рада України: ратифікація міжнародних угод щодо захисту прав трудових мігрантів.

Кабінет Міністрів України: (1) переглянути та внести зміни до Стратегії державної міграційної політики України на період до 2030 року з урахуванням положень міжнародних договорів з прав людини та Глобального договору про безпечну, впорядковану та законну міграцію. Важливо приділити особливу увагу гендерним аспектам; (2) розробити актуальні плани реалізації Стратегії з урахуванням короткострокових, середньострокових та довгострокових цілей.

Міністерство закордонних справ України: оприлюднення всіх двосторонніх угод між Україною та іншими державами щодо трудової міграції та вивчити можливість укладення нових угод з потенційними країнами походження трудових мігрантів в Україну.

2. Збір актуальної міграційної статистики для впровадження стратегії залучення мігрантів.

Співпраця між Державною службою статистики та Державною міграційною службою щодо гармонізації статистики міжнародної міграції.

Державна міграційна служба: включати до періодичних звітів інформацію про вік та країну походження шукачів притулку, біженців, осіб з додатковим захистом та осіб без громадянства.

3. Сприяння офіційному працевлаштуванню мігрантів за їх кваліфікацією.

Державні центри зайнятості та громадські організації: поширення інформації про нові умови найму іноземців серед мігрантів та роботодавців.

Роботодавці: своєчасно інформувати державні центри зайнятості про початок та припинення трудових відносин з іноземцями для ведення точної статистики та запобігання випадкам неформального працевлаштування іноземців.

Кабінет Міністрів України: ініціатива розширення підстав для видачі/продовження посвідки на тимчасове проживання для шукачів роботи, які здобули освіту в українському закладі вищої освіти.

4. Впровадження інтеграційної політики та стратегій для іноземців як на національному, так і на місцевому рівнях.

Кабінет Міністрів України: (а) розробити детальний план інтеграції мігрантів, враховуючи досвід європейських країн і дотримуючись принципу інтеграції з першого дня; (б) запровадити безкоштовні інтеграційні курси для мігрантів, які передбачали б вивчення української мови, розуміння адміністративно-соціального устрою, культури та історії України.

Міністерство освіти і науки України: розробити стандартизовані курси української мови та запровадити сертифікацію володіння мовою для іноземців.

Органи місцевої влади: розробити стратегії та плани інтеграції мігрантів у місцеві громади.

Верховна Рада України: включити до закону «Про громадянство України» положення про можливість подання декларації про вихід з іноземного громадянства особами, які з об'єктивних причин не можуть вийти з іншого громадянства.

Іммігранти, які пройшли встановлений імміграційний порядок, повинні мати право подавати документи на постійне проживання в Україні без обмежень. Існує чіткий шлях до громадянства для тих, хто проживає в країні протягом п'яти років або трьох років, якщо вони мають статус біженця або в'їхали в країну як особи без громадянства. Особи, які перебувають в Україні на законних підставах, у тому числі тимчасово та постійно проживають, мають доступ до бюджетної початкової та середньої освіти. Однак мігранти з нелегальним статусом не мають доступу до фінансованої державою початкової та середньої освіти. Возз'єднання сім'ї можливе для всіх іммігрантів, які легально проживають в Україні, які можуть довести, що вони мають засоби для утримання членів своєї сім'ї в Україні. Україна має угоди про переведення пенсій за віком з Угорщиною, Молдовою, Грузією, Азербайджаном, Монголією, Румунією, Білоруссю, Латвією, Іспанією, Литвою, Естонією, Словаччиною, Чехією, Болгарією, Португалією, Польщею. Крім того, Україна залишається підписантом угоди про пенсійну мобільність у СНД, хоча припинила членство в цій Організації у 2018 р.

Отже, державна міграційна політика України повинна провадитись на засадах: стійкості, мобільності, урядування. Базовими принципами повинні бути: (1) ефективність, результативність, оперативність, послідовність, прозорість; (2) сильна система моніторингу, оцінки, підзвітності та навчання; (3) внутрішній контроль, фінансове управління, моніторинг відповідності. Окрім того, не менш важливе значення відіграють міжсекторальні принципи: різноманітність, гендерна рівність, звітність перед населенням, та екологічна стійкість. Наслідком ефективної міграційної політики та управління повинно стати ефективне врядування та верховенство права. Цього можна досягти розширенням спроможності уряду «сприяти впорядкованій безпечній та відповідальній міграції та мобільності людей, у тому числі шляхом впровадження спланованої та добре керованої міграційної політики». Також важливою є політика, заснована на доказах. Тобто варто зосередитись на інструментах збору та аналізу даних, пов'язаних із міграцією в залежності від контексту доступності для уряду та громадськості, що забезпечує політику та практику, що ґрунтуються на фактах.

Інтеграція міграції означає, що міграція впорядкована в національній і місцевій політиці та програмах розвитку.

Наслідком управління міграцією на засадах сталого розвитку повинно стати економічне зростання та розвиток людського капіталу. Цього можна досягти розвитком урядового потенціалу – ефективним урядовим управлінням міграцією відповідно до міжнародних стандартів і задоволення особливих потреб вразливих мігрантів. Захист і допомога повинні пристосовуватись до мігрантів і потенційних мігрантів відповідно до індивідуальних потреб і бути доступними етапами міграційного циклу від орієнтації перед виїздом до гідного та сталого добровільного повернення та реінтеграції. Максимізація переваг міграції передбачає, що підтримуються безпечні шляхи пересування громадян України. Взаємозв'язок між міграцією та розвитком сприятиме розширенню можливостей мігрантів та їхніх сімей як мігрантів у сфері розвитку.

Результатом реагування на кризу, відновлення та гуманітарний розвиток миру повинні бути мир та діалог, підтримка населення, постраждалого від війни. Стійке відновлення сприятиме міжсекторальному співробітництву. Стійкість громад зміцнюється завдяки інклюзивним діалоговим ініціативам. Українське суспільство просунулося завдяки довгостроковій і орієнтованій на людей ініціативі сталого розвитку. Розуміння даних підходів повинно орієнтуватись на те, що людська мобільність все частіше стає вибором; мігранти та їхні родини набувають повноважень учасників розвитку; а міграція дедалі краще регулюється владою. Саме тому результатами ефективної імплементації концепції державної міграційної політики України повинні бути (див. рис. 3.9): (1) стале економічне зростання, сприятливе навколишнє середовище та висока зайнятість; (2) рівний доступ до якісних та інклюзивних послуг та соціального захисту; (3) демократичне врядування, верховенство права та громадянська участь; (4) людська безпека, соціальна єдність і відновлення, з особливим акцентом на Сході України.

Питання міграції потребує загальнодержавного та загальносуспільного підходу, що базується на правах людини, з урахуванням гендерних аспектів і

захисту дітей, а також інтеграції в основні державної стратегії розвитку та України. Координація між різними державними органами має бути посилена та централізована під керівництвом Кабінету Міністрів України, щоб забезпечити узгоджену розробку політики та її ефективну реалізацію. Реалізацію Стратегії державної міграційної політики України необхідно прискорити та посилити правовою та інституційною базою. Механізми діалогу та координації повинні включати громадянське суспільство, приватний сектор, групи мігрантів, наукові кола, міжнародну спільноту та інші відповідні зацікавлені сторони. Міграційна політика має ґрунтуватися на фактах шляхом систематичного, своєчасного та комплексного збору даних урядом, дотримуючись при цьому права на конфіденційність і захист інформації.

Невідкладним завданням є забезпечення безпеки усіх мігрантів та їх прав, зокрема українських мігрантів, які все ще перебувають за кордоном. Це включає доступ до інформації про стан здоров'я, тестування, лікування та соціальний захист, допомогу в поверненні відповідно до рекомендацій ВООЗ, а також надання медичної, психосоціальної та юридичної підтримки після прибуття. Мігранти, які повертаються, сезонні працівники, які не можуть виїхати, та члени їхніх сімей, особливо жінки та молодь, повинні мати можливість отримати дохід, поєднати заощадження з дотаціями, а також отримати навчання, підвищення кваліфікації та прозорі послуги пошуку роботи для сприяння інтеграції на внутрішній ринок праці.

Для створення стимулів і можливостей для людей залишитися або повернутися, громади походження повинні отримати подальшу підтримку за допомогою пакетів стимулювання і фінансування невеликих інфраструктурних проектів. Малим і середнім підприємствам необхідно надати легший доступ до фінансування та нарощування потенціалу, особливо у сфері ІТ, щоб адаптувати свій бізнес. Необхідно заохочувати використання офіційних каналів для грошових переказів за кращими цінами. Механізми їх продуктивного використання повинні включати інноваційні заощадження та інвестиційні інструменти у співпраці з банківським та фінансовим секторами.

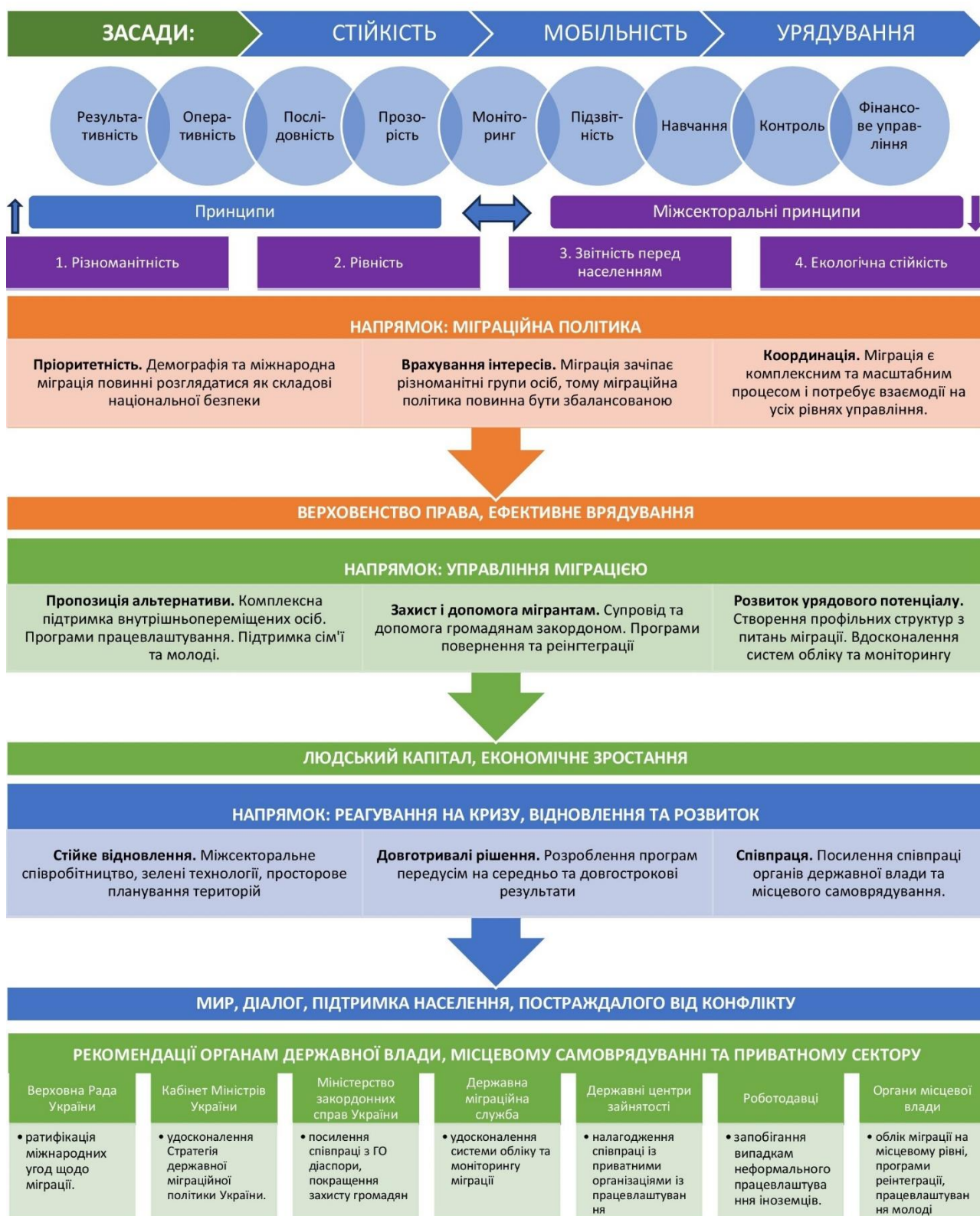

Рис. 3.8. Удосконалена концепція державної міграційної політики України

Примітка: побудовано автором в роботі

Необхідно розробити комплексні програми для залучення діаспор і використання їх потенціалу для просування внутрішнього розвитку шляхом тимчасового або постійного повернення, інвестицій, а також передачі знань і технологій. Слід відкрити шляхи безпечної та легальної міграції в Україну відповідно до демографічних потреб і потреб ринку праці. Існуючий квотний принцип слід зберегти, доступ до дозволів на імміграцію спростити та залучати іноземних студентів після закінчення навчання в Україні.

Потрібно створити внутрішні умови для зменшення несприятливих факторів, що змушують людей мігрувати. Це включає можливості гідної роботи, системи освіти та професійної підготовки відповідно до вимог ринку праці. Ці заходи повинні доповнюватися загальним покращенням і доступом до базових послуг, зокрема охорони здоров'я, освіти та житла, а також безпеки та правосуддя. Важливо створити добре керовані коридори мобільності, які забезпечуватимуть безперервний безпечний доступ громадян України до іноземних ринків праці. Уряд України повинен врахувати вказівки Нью-Йоркської декларації про біженців і мігрантів та розглянути можливість приєднання до цих положень. Як результат, необхідно посилити співпрацю з країнами призначення та продовжити переговори щодо двосторонніх угод. Вони повинні гарантувати право на соціальне забезпечення і, зокрема, переведення виплати пенсій. Особливу увагу необхідно приділяти мігрантам, які вразливі до ризиків насильства, експлуатації, зокрема торгівлі людьми та примусової праці. Особливо це стосується нелегальних мігрантів, жінок з дітьми, дівчат-підлітків та людей, які стикаються з соціально-економічними труднощами. Має бути забезпечене належне фінансування, зміцнена інституційна та правова база, спрямована на захист і профілактику. Потерпілим необхідно визнати їхній статус і надати їм психосоціальну та економічну допомогу та доступ до правосуддя.

Міграція змінює структуру сім'ї та впливає на дітей різними способами. Уряд має забезпечити підтримку емоційного благополуччя та психологічного розвитку дітей, яких їхні батьки-мігранти залишили під опікою. Уряд повинен забезпечити правовий захист і допомогу для передачі законної опіки, а також

виявити вразливих дітей, щоб забезпечити всім дітям безперервний доступ до послуг та ініціатив соціальної допомоги. Цільові інформаційні кампанії в Україні необхідні для попередження про небезпеку шахрайського найму та нелегальної міграції, а також для інформування про політику приймаючої країни та системи соціального забезпечення. Український уряд повинен створити законодавчу базу для забезпечення етичного, добре врегульованого та ретельно контрольованого процесу найму. Після прибуття в приймаючу країну мігрантам необхідно забезпечити медичне обстеження та медичну довідку, програми культурної орієнтації та посилені консульські служби.

Висновки до розділу 3

1. Міжнародна міграція збільшує доходи мігрантів та їхніх сімей і допомагає домогосподарствам уникнути бідності в країнах походження. Збільшення еміграції низькокваліфікованих працівників зменшує бідність. Працівникам із низьким рівнем доходів не вистачає фінансових ресурсів або навичок, необхідних для успішної еміграції до країн з високим рівнем доходу. Висококваліфікована еміграція зменшує зростання в країні походження, через: втрату працівниками можливості навчання та взаємовигідного обміну ідеями; відсутність можливостей для досягнення ефекту масштабу в діяльності, що потребує навичок; втрату суспільством віддачі від висококваліфікованих робітників, навчених державним коштом; зростання ціни на технічні послуги.

2. Вплив міграції на економіку країни походження складається з позитивного ефекту грошових надходжень/переказів, і, негативного ефекту вибуття. Автономне споживання зменшується, однак наявний дохід домогосподарства зростає, що призводить до зміни структури споживання домогосподарств і втрати обсягу ВВП, еквівалентної автономному споживанню мігранта. Ефект грошових переказів збільшує наявний дохід для економіки із неповною зайнятістю, на суму його трансакції. Отримані грошові перекази витрачаються домогосподарствами на внутрішнє споживання, імпорт та

заощадження. Збільшення внутрішнього споживання супроводжується ефектом мультиплікатора.

3. Міжнародна міграція позитивно впливає на економіку приймаючої країни через приріст споживання та заощаджень/інвестицій, а мігранти мають право отримувати від приймаючої країни соціальну допомогу для забезпечення мінімальних умов. Приріст споживання вимушених мігрантів, які отримують соціальну допомогу, відбувається за рахунок витрат державного бюджету країни. Вигода приймаючої країни через приріст базового споживання нівелюється зростанням видатків державного бюджету, тобто відбувається перерозподіл коштів в межах країни. Найбільшу вигоду приймаюча країна отримує від іноземних студентів, які отримують кошти для навчання з інших країн. Легально працевлаштовані мігранти також приносять значну економічну вигоду, однак за умови розширення їх можливостей у приймаючій країні, тобто ефективній інтеграції. В іншому випадку кошти, які залишаються після забезпечення базових потреб, надсилаються до країни походження.

4. Міграція збільшує частку зайнятих осіб через більшу концентрацію мігрантів серед населення працездатного віку, що проявляється у зростанні робочої сили і збільшенні ВВП на душу населення, окрім цього економічне зростання країни посилюється приростом підприємництва. Для створення комплексної структури управління міграцією та мобільністю необхідні: організація легальної міграції та сприяння керованій мобільності; запобігання та боротьба з нелегальною міграцією; міжнародний захист та удосконалення політики надання притулку.

5. Державна міграційна політика України потребує вдосконалення зважаючи на різкі та динамічні зміни міграційних потоків протягом останніх десятиліть та, особливо, від початку вторгнення. Значний вплив міграції на зниження чисельності населення зумовлює необхідність її всеохоплюючого та ґрунтовнішого регулювання та розгляду як складової національної безпеки. Координація та спільні дії гілок державної влади і місцевого самоврядування є необхідною умовою ефективного регулювання. Хоча такі види міграції як

трудова чи сімейна є складними для регулювання, однак підтримка внутрішньо переміщених осіб може значно скоротити еміграцію. Цілями міграційної політики також має стати налагодження роботи з діаспорою для збільшення обсягу приватних інвестицій. Більше того, Україні потрібно розглянути можливість залучення мігрантів, в першу чергу освітніх та трудових, з інших країн.

Результати авторських напрацювань відображено у наукових публікаціях: (Adamyk, V., Chernobay, L., & Malibroda, S., 2019; Chernobay L., Malibroda S., 2020; Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, S., 2021; Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu. 2023; Чернобай Л., Малиброда С., 2024)

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі запропоновано нові інструменти для оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки. Це дало можливість не тільки сформулювати висновки щодо перспектив розвитку економіки країни в умовах впливу міжнародної міграції, але й вдосконалити концепцію державної міграційної політики України. За результатами дослідження сформовано такі висновки:

1. Сьогодні не існує єдиної теорії чи моделі, яка б в повній мірі дозволяла оцінити вплив міжнародної міграції на національну економіку. Це зумовлюється низкою причин, до яких відносять: різноманіття міжнародної міграції за видами, причинами та наслідками; упередженість розуміння міграції; домінування національних поглядів, «методологічний націоналізм»; дисциплінарні та методологічні відмінності; розрив в дослідженнях «вимушеної» та «добровільної» міграції; розбіжності в дослідженнях «міжнародної» та «внутрішньої» міграції..

2. Міжнародна міграція поділяється на види згідно з низкою класифікаційних ознак: за напрямком переміщення, тривалістю, причинами, метою, правовим статусом, формою організації. Позитивні та негативні наслідки міжнародної міграції доцільно розглядати окремо для країни походження та приймаючої країни. До основних позитивних наслідків для країни походження можна віднести отримання особистих грошових переказів, набуття зворотними мігрантами знань та навичок, що поширюються в середні країни після повернення. До основних негативних наслідків для країни походження можна віднести зниження споживання та погіршення демографічної ситуації. До основних позитивних наслідків для приймаючої країни можна віднести можливість розширення виробництва із збереженням поточних витрат на оплату праці, збільшення споживання та інвестицій, покращення демографічної ситуації. До основних негативних наслідків для приймаючої країни можна

віднести відтік коштів через особисті грошові перекази мігрантів, зростання соціальної напруги.

3. Теорії розвитку стосуються розуміння процесу розвитку національної економіки, охоплюють сукупність знань про найефективніші шляхи здійснення змін в суспільстві та ґрунтуються на різних суспільствознавчих дисциплінах і підходах. Існує п'ять етапів трансформації країни до статусу розвиненої економіки: традиційне суспільство, передумови для злету, зліт, прагнення до зрілості та масове споживання. Теорія модернізації зосереджується на сприятливих аспектах економічного розвитку, які призводять до модернізації «традиційних» або «відсталих» суспільств. Теорія структуралізму зосереджується на структурних факторах, що перешкоджають економічному зростанню в країнах, зокрема, на переході від економіки, заснованої на натуральному господарстві, до сучасної урбанізованої економіки. Теорія залежності стверджує, що бідні країни постачають розвиненим країнам природні ресурси та дешеву робочу силу. Неокласична теорія розвитку фокусується на фіскальній економії, приватизації, лібералізації торгівлі та девальвації валюти, скороченні державних витрат та дерегуляції. Теорія сталого розвитку описує розвиток, що задовольняє потреби сьогодення, не ставлячи під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти свої власні потреби.

4. Інтеграція міжнародних мігрантів передбачає поступове набуття мігрантами в приймаючих країнах обсягу прав та можливостей відповідних місцевим жителям, громадянам цих країн. Процес інтеграції може включати ряд взаємопов'язаних заходів, що розпочинається із реєстрації у відповідних міграційних органах, вивчення мови, відкриття рахунків у фінансових установах, ознайомленні із місцевим законодавством, умовами ринку праці та соціального захисту тощо. Інтеграція мігрантів сприяє виникненню низки позитивних наслідків для приймаючої країни, до яких можна віднести: зростання споживання, зростання обсягу коштів на поточних рахунках у банках та інвестицій у нерухоме майно, зменшення обсягу грошових переказів до країни походження, отримання освіти та відповідне зростання продуктивності праці.

5. Глобалізація стала каталізатором посилення міжнародних процесів через зниження витрат на міграцію, поширення та здешевлення простих способів надсилання грошей між країнами, появи та доступності засобів зв'язку. Окрім цього, війна в Україні, конфлікти в секторі Газа, Сирії, Ємені, ЦАР, Конго, Судані, Ефіопії та М'янмі, а також стихійні лиха в Пакистані, Філіппінах, Китаї, Індії, Бангладеші, Бразилії та Колумбії спричинили масштабні міграційні рухи. Як наслідок, кожна тридцята людина у світі сьогодні є міжнародним мігрантом, а динаміка зберігає тенденцію до зростання частки міжнародних мігрантів серед населення світу. Грошові перекази мігрантів стали значним джерелом отримання валюти для країн з низьким та середнім доходом часто перевищуючи обсяги прямих іноземних інвестицій чи допомоги. У приймаючих країнах міграція робить значний внесок в покращення демографічної ситуації та підтримання рівня економічно активного населення, хоча і призводить до зростання соціальної напруженості та зростання безпекових загроз.

6. Країни, що розвиваються, потребують значного за обсягом та стабільного фінансування для досягнення відповідного рівня добробуту. Одним з таких джерел фінансування стали грошові перекази від міжнародних мігрантів, значна кількість яких походить саме з таких країн. Однак, незважаючи на те, що грошові перекази в значній мірі підтримують економіки цих країн, вибуття міжнародних мігрантів підриває їх потенціал до розвитку у довгостроковій перспективі. Іншими словами, країнам, що розвиваються, із значними показниками еміграції потрібно проводити вкрай виважену міграційну політику для балансування позитивних короткострокових ефектів та негативних довгострокових наслідків, адже як одні, так й інші мають достатній вплив на економічний розвиток.

7. За перший рік війни вісім мільйонів українців покинули країну, а шість мільйонів були переміщені в інші частини країни. Більшість українських біженців мають високий рівень освіти, але працюють на низькооплачуваних роботах. Більше, ніж половина українських мігрантів відвідували дім мінімум один раз за останні два роки. Українці надають великого значення родинним

зв'язкам, тому возз'єднання сім'ї є основною причиною повернення на батьківщину. Майже половина українських мігрантів хоче відновити свій «довоєнний» спосіб життя. Також на рішення повернутись впливають такі чинники, як: закінчення терміну тимчасового захисту, відсутність вільного житла, висока орендна плата, припинення фінансової допомоги та труднощі з пошуком роботи. Поверненню українців на батьківщину також сприятиме вирішення низки проблем в Україні, зокрема, із безпекою, свободою пересування, відбудовою інфраструктури, верховенством права, чесною конкуренцією, підтримкою реінтеграції. Низька народжуваність та негативне сальдо міграції в довгостроковій перспективі можуть набути одного з вирішальних факторів для подальшого розвитку економіки.

9. Вплив міграції на економіку країни походження складається з позитивного ефекту грошових переказів і негативного ефекту вибуття мігрантів. Автономне споживання після вибуття зменшується, однак наявний дохід домогосподарства зростає, що призводить до зміни структури споживання домогосподарств і втрати обсягу ВВП, еквівалентної автономному споживанню мігранта. Ефект грошових переказів збільшує наявний дохід для економіки із неповною зайнятістю на суму переказів мігрантів. Отримані грошові перекази витрачаються домогосподарствами на внутрішнє споживання, імпорт та заощадження. Збільшення внутрішнього споживання супроводжується ефектом мультиплікатора.

10. Міжнародна міграція позитивно впливає на економіку приймаючої країни через приріст автономного та додаткового споживання, інвестицій та доходів бюджету від оподаткування легального працевлаштування. У свою чергу, зростають видатки бюджету та особисті грошові перекази мігрантів. Приріст споживання вимушених мігрантів, які отримують соціальну допомогу, відбувається за рахунок перерозподілу державного бюджету країни. Обсяг позитивних та негативних ефектів може корегуватися державою шляхом зміни законодавства та, відповідно, зміни можливостей мігрантів, які визначають вид економічної взаємодії з приймаючою економікою та рівень інтеграції.

Максимізація економічної вигоди від міжнародної міграції для приймаючої країни відбувається при розширенні можливостей мігрантів та їх високій зайнятості.

12. Демографічна ситуація в Україні, яка характеризується низькою народжуваністю, високою смертністю та негативним сальдо міграції, створює негативні передумови для розвитку економіки України в довгостроковій перспективі. Краще управління міжнародною міграцією може стати частиною із заходів з покращення демографічного становища. Так, Україні необхідно розробляти та впроваджувати програми із повернення реінтеграції трудових мігрантів і біженців, а також проводити роботу із діаспорою. Можливість законного набуття подвійного громадянства та значне підвищення якості консульських послуг можуть стати одними з елементів підтримання зв'язку держави з міжнародними мігрантами. Також, доцільно розглянути можливість залучення міжнародних мігрантів з інших країн на основі щорічних квот. Окремо необхідно налагодити моніторинг міграційних процесів для забезпечення державних органів інформацією, необхідною для прийняття рішень. Загалом, з огляду на масштаб еміграції в Україні та численні негативні наслідки пов'язані із цим, особливо в довгостроковій перспективі, міжнародна міграція та її регулювання мають стати питаннями національної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 450 Recovery, 2023. *Боснія та Герцеговина після війни: уроки для України*. 450 Recovery. URL: <https://450recovery.com.ua/боснія-та-герцеговина-після-війни-уро/>
2. Acemoglu, D., Robinson, J., 2022. Non-Modernization: Power-Culture Trajectories and the Dynamics of Political Institutions. *Annual Review of Political Science*, 25 (1), pp. 323–339.
3. Adamyk, V., Chernobay, L., & Malibroda, S., 2019. An approach to modelling the impact of international migration on the economy of receiving country. *Economics, Entrepreneurship, Management* 1 (6), pp. 47-69.
4. Alliance for Financial Inclusion, 2022. *Leveraging Digital ID and E-KYC for the Financial Inclusion of Forcibly Displaced Persons (FDPs): Risks and Opportunities*. Kuala Lumpur: AFI. URL: <https://www.afi-global.org/wp-content/uploads/2022/07/Leveraging-Digital-ID-and-e-KYCfor-the-Financial-Inclusion-of-Forcibly-DisplacedPersons-FDPs-Risks-and-Opportunities.pdf>.
5. Andrew C., 1986. *Politics and Paradigms: Changing Theories of Change in Social Science*. Stanford: Stanford University Press
6. Appleyard, R. T., 1989. Migration and Development: Myths and Reality. *The International Migration Review*, 23(3), pp. 486–499. URL: <https://doi.org/10.2307/2546425>
7. Arrehag, L., Sjöberg, Ö., Sjöblom, M., 2015. Cross-border migration and remittances in a post-communist society: return flows of money and goods in the Korçë district, Albania. *South-Eastern Europe Journal of Economics*, 3(1), pp. 9-40.
8. Augustin, K. F., 2007. Poverty and Development. *Bulletin of the World Health Organization*, 85(10), pp. 733-820.
9. Barrett, A., Duffy, D., 2007. Are Ireland's Immigrants Integrating into its Labour Market? *International migration review*, 42(3), pp. 597-617.

10. Beine, M., Coulombe, S., Vermeulen, W. N., 2015. Dutch disease and the mitigation effect of migration: evidence from Canadian provinces. *The Economic Journal*, 125(589), pp. 1574-1615.
11. Bell, S., Alves, S., de Oliveira, E. S., Zuin, A., 2010. Migration and Land Use Change in Europe: A Review. *Living Reviews in Landscape Research*, 4 (2), P. 38
12. Berg, C., 2020. *Sustainable action: overcoming the barriers*. Abingdon, Oxon: Routledge.
13. Bertossi, C., Duyvendak, J. W., & Scholten, 2015. P. The Coproduction of National Models of Integration: A View from France and the Netherlands. *Integrating immigrants in Europe: Research-policy dialogues*. pp. 59-76.
14. Buhr, F., 2018. Using the city: Migrant spatial integration as urban practice. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 44 (2), pp. 307–320
15. Bijak, J., 2006. Forecasting international migration: Selected theories, models, and methods. Central European Forum for Migration Research Working Paper №4/2006. URL: <http://www.ppge.ufrgs.br/GIACOMO/arquivos/eco02268/bijak-2006.pdf>
16. Bijl, R. V., Zorlu, A., Jennissen, R. P. W., & Blom, M., 2008. *The integration of migrants in the Netherlands monitored over time: Trend and cohort analyses, International Migration in Europe. New Trends and New Methods of Analysis*. Amsterdam University Press.
17. Bitar, S., 1988. Neoconservatism versus Neostructuralism in Latin America, *CEPAL Review*, 34, pp. 34-62.
18. Bodvarsson, Ö.B., H. Van den Berg., 2013. *The Economics of Immigration: Theory and Policy, 2nd ed.*, Springer, New York.
19. Böhning, W. R., Zegers de Beijl, R., 1995. *The integration of migrant workers in the labour market: Policies and their impact (No. 8)*. International Labour Office.
20. Boix, C., Stokes, S. C., 2003. Endogenous Democratization. *World Politics*, 55 (4), pp. 517-549. doi:10.1353/wp.2003.0019

21. Boix, C., 2011. Democracy, Development, and the International System. *American Political Science Review*, 105 (4), pp. 809-828. doi:10.1017/s0003055411000402
22. Borjas, G. J., 1999. The economic analysis of immigration. *Handbook of Labour Economics*, 3, pp. 1697-1760.
23. Bosak, A. O., Grigoriev, O. U., Chernobai, L. I., & Skibinskyi, O. S., 2015. *International Economics: Theoretical and Applied Aspects*. Lviv, Ukraine: Urban Information Systems.
24. Bosswick, W., & Heckmann, F., 2006. *Integration of migrants: Contribution of local and regional authorities*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. URL: <https://www.eurofound.europa.eu/en/publications/2007/integration-migrants-contribution-local-and-regional-authorities>
25. Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S., 2002. *Integration: Mapping the Field*. Home Office Immigration Research and Statistics Service. London. 456 p.
26. Cazachevici, A., Havranek, T., Horvath, R., 2020. Remittances and economic growth: A meta-analysis. *World development*, 134, p. 105-148.
27. Chandra, V., 2023. *Remittance flows reached an all-time high in 2022 in South Asia*. World Bank-KNOMAD. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/peoplemove/remittance-flows-reached-all-time-high-2022-south-asia>
28. Charsley, K., Bolognani, M., Ersanilli, E., & Spencer, S., 2020. Marriage Migration and Integration. *Springer Nature*, 17 (4), pp. 31-56. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-40252-5_2
29. Chernobay L., Malibroda S., 2020. The method for estimating the impact of migrants' remittances on the financial and economic development of a country. *The Mind Journal*, 10, pp. 1-21. URL: <https://doi.org/10.36228/MJ.10/2020.5>

30. Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, S., 2021. Estimation of labor migration impact on the economy of sending country. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 2 (8). pp. 1-7.
31. Chernobay, L., Malibroda, S., 2022. Deportation as a type of migration: theoretical justification and historical brief. *Economy and Society*, 43, pp. 1-9.
32. Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu., 2023. The impact of international migration on the economy of developing countries. *Economic Annals-XXI*, 205(9-10), pp. 4-13. URL: <https://doi.org/10.21003/ea.V205-01>
33. Chichilnisky, G., 1984. Structuralist macroeconomics: Applicable models for the third world, *Journal of Economic Literature*, 22(4), pp. 1641-1643.
34. Cohen, R., 1997. *Global diasporas: An introduction*. London: University College London Press.
35. Cohen, R., 2007. Creolization and cultural globalization: The soft sounds of fugitive power. *Globalizations*, 4(3), pp. 369–384.
36. Colman, D., Nixson, F., 1994. *Economics of Change in Less Developed Countries*, Oxford: Harvester Wheatsheaf.
37. Czaika, M., Vothknecht, M., 2014. Migration and aspirations – are migrants trapped on a hedonic treadmill? *IZA Journal of Migration*, 3 (1), pp. 1-21
38. Data Commons, 2023. *Inward Remittances*. Data Commons. URL: <https://datacommons.org/explore#q=remittance>
39. De Haas, H., 2010. Migration and development: A theoretical perspective. *International Migration Review*, 44(1), pp. 227–264.
40. De Haas, H., 2021. A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies*, 9(8), P. 35. URL: <https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4>
41. Denton, J. A., 1990. *Society and the official world: a reintroduction to sociology*. N.Y: General Hall.
42. Derrill D., Watson. II., 2014. Poverty and Basic Needs. *Encyclopedia of Food and Agricultural Ethics*, pp. 1529-1535.

43. Development Initiatives, 2023. *Key trends in humanitarian need and funding: 2022. Global Humanitarian Assistance Report 2023*. Development Initiatives. URL: <https://devinit.org/resources/global-humanitarian-assistance-report-2023/key-trends-humanitarian-need-funding-2022/#downloads>
44. Dharam G., 1978. Basic Needs and its Critics. *IDS Bulletin*, 9 (4), pp. 16-18.
45. Dibua, J.I., 2006. *Modernization and the Crisis of Development in Africa: The Nigerian Experience* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781351152921>
46. Durkheim E. 1893. *The Division of Labor in Society*. Chicago: University of Chicago Press.
47. Dustmann, C., & Frattini, T., 2011. *The Socio-Economic Integration of Migrants*. London: Department for Communities and Local Government.
48. Dutt, K., Ros, J., 2003. *Development Economics and Structuralist Macroeconomics: Essays in honor of Lance Taylor*. Edward Elgar.
49. Eisenstadt, S. N., 2010. Modernity and Modernization. *Sociopedia.isa*, 25(1), pp. 1-15.
50. Engbersen, G., 2003. Spheres of integration: Towards a differentiated and reflexive ethnic minority policy. *Identity and Integration: Migrants in Western Europe*, pp. 59–76.
51. Engbersen, G., 2003. Spheres of integration: Towards a differentiated and reflexive ethnic minority policy. *Identity and Integration: Migrants in Western Europe*, pp. 59-76.
52. Ersanilli, E., & Koopmans, R., 2011. Do Immigrant Integration Policies Matter? A Three-Country Comparison among Turkish Immigrants. *West European Politics*, 34 (2), pp. 208-234. URL: <https://doi.org/10.1080/01402382.2011.546568>
53. Escobar, A., 2018. *Designs for the Pluriverse: Radical Interdependence, Autonomy, and the Making of Worlds*. Durham: Duke University Press. URL: <https://doi.org/10.1215/9780822371816>

54. Eurostat, 2020. *Personal Remittances Statistics*. Eurostat. URL: https://ec.europa.eu/157kraine157/statistics-explained/index.php?title=Personal_transfers_and_compensation_of_employees
55. Fahim, K., 2022. With nationalism rising, Turkey turns against refugees it once welcomed. *Washington Post*, August. URL: <https://www.washingtonpost.com/world/2022/08/21/turkey-immigrants-economy-erdogan/>
56. Favell, A., 2005. Integration Nations: The Nation-State and Research on Immigrants in Western Europe. *International Migration Research*. 2005, pp. 371-404.
57. Francis F., 1992. *The End of History and the Last Man*. New York: *The Free Press*, pp. 68-69.
58. Frank, A. G., 1966. The development of underdevelopment. *Monthly Review*, 18(4), pp. 26-36.
59. Friberg, J. H., & Midtbøen, A. H., 2019. The Making of Immigrant Niches in an Affluent Welfare State. *International Migration Review*, 53 (2), pp. 322-345. URL: <https://doi.org/10.1177/0197918318765168>
60. Geddes, A., 2001. *Ethnic Minorities in the Labour Market: Comparative Policy Approaches (Western Europe)*. Ethnic Minorities in the Labour Market Project of the Performance and Innovation Unit.
61. Gerardo L. M., 2018. Modernization Theory as a Case of Failed Knowledge Production. *The Annals of Comparative Democratization*, 16(3), pp. 37-41.
62. Goldin, I., Pitt, A., Nabarro, B., Boyle K., 2018. *Migration and the Economy: Economic Realities, Social Impacts and Political Choices*. University of Oxford.
63. Hagen-Zanker, J., 2008. *Why do people migrate? A Review of the Theoretical Literature*. Maastricht Graduate School of Governance Working Paper № MGSOG/2008/WP002
64. Harnoss, J., Kugel, J., Kleissl, K., Finley, M., & Candelon, F., 2022. *Migration Matters: A Human Cause with a USD 20 Trillion Business Case*. BCG

Report. Boston Consulting Group – International Organization for Migration. URL: <https://www.bcg.com/publications/2022/global-talent-migration-the-business-opportunity>

65. Harrington, L. B. M., 2016. Sustainability Theory and Conceptual Considerations: A Review of Key Ideas for Sustainability, and the Rural Context. *Papers in Applied Geography*, 2 (4), pp. 365-382.

66. Harris, J. R., Todaro, M. P., 1970. Migration, unemployment and development: A two-sector analysis. *American Economic Review*, 60(1), pp. 126–142.

67. Hatton, T. J., Williamson, J. G., 1998. The age of mass migration: Causes and economic impact. *Economic Geography*, 76 (3), pp. 293-295.

68. Holzmann, R., 2016. Do bilateral social security agreements deliver on the portability of pension and health care benefits? Social Protection and Labor Discussion Paper 1605, World Bank Group, Washington, DC. URL: <http://documents.worldbank.org/curated/en/380411467296864200/Do-bilateral-social-security-agreements-deliver-on-the-portability-of-pensions-and-health-care-benefits-A-summary-policy-paper-on-fourmigration-corridors-between-EU-and-non-EU-member-states>.

69. Hugo, G., 2008. Migration, Development and Environment. *Migration and the Environment: Developing a Global Research Agenda*. Munich, Germany, 16-18 April, Leeds: ILO.

70. IASC. *Welcome to the IASC. Home page*. Inter-Agency Standing Committee 2024. URL: <https://interagencystandingcommittee.org/>

71. ICMPD, 2023. Eastern Europe and Central Asia. *International Centre for Migration Policy Development. Migration Outlook*. 6 Issue, 31. URL: https://www.icmpd.org/file/download/59104/file/230215_ICMPD_Migration_Outlook_EasternEuropeCentralAsia_2023_final.pdf

72. IDMC, 2023. *Global Report on Internal Displacement*. Internal Displacement Monitoring Centre. URL: <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2023/>

73. IEP, 2023. *Global Peace Index 2023*. Institute of Economics and Peace
URL: <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2023/06/GPI-2023-Web.pdf>
74. ILO, 2006. *Multilateral Framework on Labour Migration: Non-binding Principles and Guidelines for a Rights-Based Approach to Labour Migration (MFLM)*. International Labour Office, Geneva. URL: http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/documents/publication/wcms_146243.pdf.
75. ILO, 2015. *ILO global estimates on migrant workers. Results and methodology. Special focus on migrant domestic workers*. URL: https://www.ilo.ch/global/topics/labour-migration/publications/WCMS_436343/lang-en/index.htm.
76. ILO, 2017. *Resolution concerning fair and effective labour migration governance*. International Labour Organisation. URL: <https://www.ilo.org/resource/ilc/106/resolution-concerning-fair-and-effective-labour-migration-governance>
77. ILO, 2021. *ILO Global Estimates on International Migrant Workers: Results and Methodology. Third edition*. ILO, Geneva. URL: https://www.ilo.org/sites/default/files/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@publ/documents/publication/wcms_808935.pdf
78. Inglehart R., Welzel C., 2005. *Modernization, Cultural Change, and Democracy*. New York, NY: Cambridge University Press
79. IOM, 2000. *The World Migration Report 2000*. IOM World Migration Report. 205 p. DOI: <https://doi.org/10.18356/f31608c7-en>
80. IOM, 2013. *UN High-Level Dialogue on International Migration and Development*. International Organisation of Migration. URL: <https://www.iom.int/un-high-level-dialogue-international-migration-and-development-2013>
81. IOM, 2023. *Internal Displacement Report. General Population Survey Round 15*. International organisation of migration. URL:

https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop_R15_ID_P_.pdf

82. IOM, 2023. *DTM Ukraine Returns Report. General Population Survey*. International organisation of migration. URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_Gen%20Pop%20Report_R12_RET_Final.pdf

83. IOM, 2024. *World Migration Report 2024*. International organization of migration. URL: <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>

84. Jennissen, R. P., 2004. *Macro-economic determinants of international migration in Europe*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

85. Kaczmarczyk, P., Brunarska, Z., Brzozowska, A., Kardaszewicz, K., 2020. *Economic integration of immigrants – towards a new conceptualization of an old term*. CMR Working Paper №120/178

86. Kemppainen, T., Kemppainen, L., Kuusio, H., Rask, S., Saukkonen, P., 2020. Multifocal Integration and Marginalisation: A Theoretical Model and an Empirical Study on Three Immigrant Groups. *Sociology*, 54(4), pp. 782-805. URL: <https://doi.org/10.1177/0038038520904715>

87. Keynes, J. M., 1936. *The General Theory of Employment, Interest and Money*. London: Macmillan.

88. King, R., Warnes, A. M. and Williams, A. M., 1998. International Retirement Migration in Europe. *International Journal of Population Geography*, 4(2), pp. 91–111.

89. Knöbl, W., 2003. Theories That Won't Pass Away: The Never-ending Story. *Handbook of Historical Sociology*, 24(3), pp. 96-107.

90. KNOMAD, 2023. *Migration and Development Brief 40. Remittances Slowed in 2023*. Global Knowledge Partnership on Migration and Development. URL: https://www.knomad.org/sites/default/files/publication-doc/migration-and-development-brief-40_2.pdf

91. Koppenberg, S., 2012. Where Do Forced Migrants Stand in the Migration and Development Debate. *Oxford Monitor of Forced Migration*, 2(1), pp. 77-90.

92. Kuhn, A., 2008. Inform Educate Action: Critical Review of Modernisation Theory. *Yonsei Journal of international studies*, 27 (2), pp. 21-37
93. Kyei, J. R. K. O., Koomson-Yalley, E. N. M., Dwumah, P. 2020. Transnational political practices and integration of second generation migrants. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 11(2), pp. 1-16. URL: <https://doi.org/10.1080/1369183X.2020.1816812>
94. Laczko, F., & Aghazarm, C., 2009. *Migration, environment and climate change: Assessing the evidence*. International Organization for Migration. URL: http://publications.iom.int/system/files/pdf/migration_and_environment.pdf
95. Lancee, B. 2012. *Immigrant Performance in the Labour Market: Bonding and Bridging Social Capital*. Amsterdam University Press.
96. Lee, E. S. 1966. A theory of migration. *Demography*, 3(1), pp. 47–57.
97. Lewin-Epstein, N., Semyonov, M., Kogan, I., & Wanner, R. A., 2006. Institutional Structure and Immigrant Integration: A Comparative Study of Immigrants' Labor Market Attainment in Canada and Israel. *International Migration Review*, 37 (2), pp. 389-420. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2003.tb00142.x>
98. Mabogunje, A. L., 1970. Systems approach to a theory of rural-urban migration. *Geographical Analysis*, 2(1), pp. 1–18.
99. Martiniello, M., Rea, A. 2014. The concept of migratory careers: Elements for a new theoretical perspective of contemporary human mobility. *Current Sociology*, 62(7), pp. 1079-1096. URL: <https://doi.org/10.1177/0011392114553386>
100. Massey, D. S., 1990. Social structure, household strategies, and the cumulative causation of migration. *Population Index*, 56(1), 3–26.
101. Mayhew, L. H., Talcott T., 1985. *Parsons on institutions and social evolution: selected writings*. Chicago: University of Chicago Press.
102. McAuliffe, M., 2023. AI in migration is fuelling global inequality: How can we bridge the gap? Agenda. World Economic Forum, Geneva. 25 January. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2023/01/ai-in-migration-is-fuelling-global-inequality-how-can-we-bridge-gap/>

103. McAuliffe, M. and K. Koser., 2017. Introduction. In: *A Long Way to Go: Irregular Migration Patterns, Processes, Drivers and Decision-making*. ANU Press, Canberra.
104. Meeteren, M., 2014. *Irregular Migrants in Belgium and the Netherlands. Aspirations and Incorporation*. Amsterdam University Press.
105. Migration and Remittances Team, 2022. *Remittances brave global headwinds. Migration and Development Brief 37. Special Focus: Climate Migration*. The World Bank Group. 2022. URL: https://www.knomad.org/sites/default/files/publication-doc/migration_and_development_brief_37_nov_2022.pdf
106. Miravete, E., 1988. Infant-industry tariff protection with pressure groups. *International Journal of Industrial Organization*, 16(6), pp. 749-784.
107. Mulska, O., Vasylytsiv, T., Mitsenko, N., Ivaniuk, U., & Lekh-Debera, A., 2023. Conservation of rural human resources in Ukraine: modelling the relationship between migration and economic development. *Agricultural and Resource Economics*, 9(4), pp. 79–101. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.04>.
108. Myrdal, G., 1957. *Rich lands and poor: The road to world prosperity*. New York: Harper.
109. OECD, 2011. *Tackling the Policy Challenges of Migration, Regulation, Integration, Development*. Development Centre Studies, OECD Publishing, Paris. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264126398-en>.
110. OECD, 2013. *Perspectives on Global Development 2013: Industrial Policies in a Changing World*. OECD Publishing, Paris. URL: http://dx.doi.org/10.1787/persp_glob_dev-2013-en.
111. OECD/European Union, 2014. *Matching Economic Migration with Labour Market Needs*. OECD Publishing, Paris. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264216501-en>.
112. OECD, 2016. *Perspectives on Global Development 2017: International Migration in a Shifting World*. OECD Publishing, Paris. URL: http://dx.doi.org/10.1787/persp_glob_dev-2017-en.

113. OECD, 2017. *International Migration Outlook*. OECD Publishing, Paris. URL: http://dx.doi.org/10.1787/migr_outlook-2017-en.
114. OECD, 2018. *Indicators of Immigrant Integration*. OECD. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264307216-en>
115. OECD, 2018a *How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies*. OECD Development Centre. 2018. 192 p. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264288737-en>
116. OECD/ILO, 2019. *How Immigrants Contribute to Developing Countries' Economies*. OECD Publishing. URL: <https://doi.org/10.1787/9789264288737-en>
117. OECD, 2023. *What we know about the skills and early labour market outcomes of refugees from Ukraine*. OECD. URL: https://www.oecd.org/en/publications/2023/01/what-we-know-about-the-skills-and-early-labour-market-outcomes-of-refugees-from-ukraine_e95955bf.html
118. Okólski, M., 2012. *European Immigrations: Trends, Structures and Policy Implications*. Amsterdam University Press.
119. Ong, R., 2023. *Remittance Flows Continue to Grow in 2023 Albeit at Slower Pace. Migration and Development Brief 39*. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/12/18/remittance-flows-grow-2023-slower-pace-migration-development-brief>
120. Opendatabot, (2024) *Кількість перетинів кордону громадянами України*. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/ukrainians-emigration-trend-continues>
121. Penninx, R., 2015. European Cities in Search of Knowledge for Their Integration Policies. *Integrating immigrants in Europe: Research-policy dialogues*, 7(1), pp. 99-115.
122. Petrov, L. O., Lavalle, C., 2006. *Modelling future land use changes in Europe. Preparations for the case study Algarve region, Portugal*. European Commission, DG-Joint Research Centre and Institute for Environment and Sustainability. Luxembourg

123. Piché, V., Renaud, J., Gingras, L., 2002. Economic Integration of New Immigrants in the Montreal Labor Market: A Longitudinal Approach. *Population*, 57 (1), pp. 57–82.
124. Piore, M. J., 1979. Birds of passage: Migrant labor and industrial societies. *Population and Development Review*, 7 (3), pp. 527-529.
125. Podra, O., Petryshyn, N., Bayik, O., Bobko, U., Levkiv, H., 2021. The impact of COVID-19 pandemic on the volume of labor migration, employment, and remittances. *Journal of the Geographical Institute " Jovan Cvijic", SASA*, 71(2), pp. 195-202.
126. Pope, A.E., 2024. Why migration is a model for sustainable development for all. Agenda, 15 January, World Economic Forum, Geneva. 2024. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/migration-model-sustainable-development/>
127. Przeworski, A., Limongi, F., 1997. Modernization: Theories and Facts. *World Politics*, 49(2), pp. 155-183. URL: doi:10.1353/wp.1997.0004
128. Purvis, B., Mao, Y., Robinson, D., 2019. Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science*. 14 (3), pp. 681-695.
129. QuestionPro Collaborators, 2020. *Correlation Matrix: What is it, How It Works with Examples*. QuestionPro Collaborators. URL: <https://www.questionpro.com/blog/correlation-matrix/>
130. Ramsey, J. L., 2015. On Not Defining Sustainability. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics*, 28(6), pp. 1075-1087.
131. Ratha, D., S. Plaza, E.J. Kim., V. Chandra., N. Kurasha, B. Pradhan., 2023. Remittances Remain Resilient but Are Slowing. *Migration and Development Brief* 38.
132. Ravenstein, E. G., 1885. The laws of migration. *Journal of the Royal Statistical Society*, 48, pp. 167–227.
133. Richard J., 1976. The World Employment Conference: The Enthronement of Basic Needs. *Development Policy Review*, 9(2), pp. 31-44.

134. Rodríguez, V., Fernández-Mayoralas, G., Rojo, F., 1998. European Retirees on the Costa del Sol: A Cross-National Comparison. *International Journal of Population Geography*, 4(2), pp. 183–200.
135. Rosas, V. P., Gay, A. L., 2015. Push and Pull Factors of Latin American Migration. In: Domingo, A., Sabater, A., Verdugo, R. (eds) *Demographic Analysis of Latin American Immigrants in Spain*. Applied Demography Series, vol 5. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-12361-5_1
136. Rosen, J. S., 2007. *Remittances, Investment, and Portfolio Allocations: An Analysis of Remittance Usage and Risk-Tolerance*. Ohio: The Ohio State University.
137. Chan, K. W., 2012. Migration and development in China: Trends, geography and current issues. *Migration and Development*, 1(2), pp. 187-205
138. Rostow, W., 1960. The Stages of Economic Growth: A Non-Communist Manifesto. *The Economic History Review*, 12(1), pp. 4-16.
139. Ruhs, M., 2013. *The Price of Rights: Regulating International Labor Migration*. Princeton: Princeton University Press
140. Sachs, W., et al. (ed.), 1992. *The Development Dictionary: A Guide to Knowledge as Power*. London: Bloomsbury Academic.
141. Safran, W., 1991. Diasporas in modern societies: Myths of homeland and return. *Diaspora*, 1(1), pp. 83–99.
142. Schewel, K., 2020. Understanding Immobility: Moving Beyond the Mobility Bias in Migration Studies. *International Migration Review*, 54(2), pp. 328-355. URL: <https://doi.org/10.1177/0197918319831952>
143. Schiller, N. G., Çağlar, A., 2013. Locating migrant pathways of economic emplacement: Thinking beyond the ethnic lens. *Ethnicities*, 13(4), 494–514.
144. SIPRI, 2023. *World military expenditure reaches new record high as European spending surges*. Stockholm International Peace Research Institute. URL: <https://www.sipri.org/media/press-release/2023/world-military-expenditure-reaches-new-record-high-european-spending-surges>
145. Sen, A., 2001. Development as Freedom. *The Globalization and Development Reader*, 2, pp. 523-548.

146. Skeldon, R., 1990. Population mobility in developing countries: A reinterpretation. *Population (French Edition)*, 46 (4), pp. 1014-1016.
147. Skeldon, R., 2012. Migration transitions revisited: Their continued relevance for the development of migration theory. *Population, Space and Place*, 18(2), pp. 154–166.
148. Streeten, P., 1994. Human Development: Means and Ends. *Human Development*. 84 (2), pp. 232-37.
149. Stanojoska, A., Petrevski, B., 2012. Theory of push and pull factors: a new way of explaining the old. Belgrade: University of Belgrade
150. Stark, O., 1978. Economic–demographic interactions in agricultural development: The case of rural-to-urban migration. *ZBW-Leibniz Information Centre for Economics*, 6, P. 162
151. Stark, O., Dorn, A., 2013. Do family ties with those left behind intensify or weaken migrants’ assimilation? *Economics Letters*, 118 (1), pp. 1-5. URL: <https://doi.org/10.1016/j.econlet.2012.07.038>
152. Stepura, T., Nagornyak, T., Lypchuk, V., & Sadova, U., 2022. Migration-caused qualitative changes in human potential of the states in the territorial migration labour market “Ukraine–Poland–Germany”. *European Journal of Transformation Studies*, 10(1), pp. 112-137.
153. Tariq K. S., 2015. Should we continue to use the term “developing world? World Bank blogs. URL: <https://blogs.worldbank.org/en/opendata/should-we-continue-use-term-developing-world>
154. Tipps, D. C., 1973. Modernization theory and the comparative study of national societies: A critical perspective. *Comparative Studies in Society and History*, 15 (2), pp. 199-226. doi:10.1017/S0010417500007039. S2CID 145736971
155. Todaro, M. P., 1969. A model of labor migration and urban unemployment in less developed countries. *The American Economic Review*, 59(1), pp. 138–148.
156. Treisman, D., 2020. Economic Development and Democracy: Predispositions and Triggers. *Annual Review of Political Science*, 23 (1), pp. 241–257.

157. Turnell, S., Vicary, A., Bradford, W., 2008. Migrant-worker remittances and Burma: an economic analysis of survey results. In M. Skidmore & T. Wilson (Eds.), *Dictatorship, Disorder and Decline in Myanmar*. ANU Press. pp. 63–86. URL: <http://www.jstor.org/stable/j.ctt24hf5k.9>

158. UN, 2008. *Sustainable Development Issues*. United Nations. URL: https://web.archive.org/web/20080726160118/http://www.un.org/esa/sustdev/sdissues/poverty/poverty_decisions

159. UN DESA, 2021. *International Migrant Stock 2020*. New York. URL: <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>

160. UNDP, 2012. *What is Human Development?* URL: <https://web.archive.org/web/20120601112934/http://www.undp.org/bz/human-development/what-is-human-development/>

161. UNDP, 2023. *ПРООН та УВКБ ООН об'єднали зусилля для сприяння відновленню постраждалих від війни громад в Україні*. United Nations Development Programme. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/press-releases/proon-ta-uvkb-oon-obyednaly-zusylyya-dlya-spryyannya-vidnovlennyyu-postrazhdalykh-vid-viyny-hromad-v-ukrayini>

162. UNESCO, 2015. *Sustainable Development*. URL: <https://www.unesco.org/en/sustainable-development/education>

163. UNESCO, 2023. *Institute for Statistics. Number and rates of international mobile students (inbound and outbound)*. Data UIS UNESCO. URL: http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?DataSetCode=NATMON_DS

164. UNHCR, 2023. *Global Trends: Forced Displacement in 2022*. 2023. URL: <https://www.unhcr.org/global-trends>

165. UNHCR, 2023a. *UNHCR position on voluntary returns to Ukraine*. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/ua/media/unhcr-position-voluntary-returns-ukraine-final-ukr-fin-pdf>

166. UNHCR, 2023b. *Projected global resettlement needs*. UNHCR. URL: <https://www.unhcr.org/media/projected-global-resettlement-needs-2023>

167. UNHCR, n.d. *Ukraine situation*. UNHCR. URL: <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>
168. United Nations, 1998. Recommendations on statistics of international migration. *Statistical Papers, Series M*, 58(1), URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/SeriesM/SeriesM_58rev1e.pdf
169. United Nations, 1990. *International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families*. General Assembly Resolution 45/158 of 18 December 1990.
170. United Nations, 2013. *Declaration of the High-level Dialogue on International Migration and Development*. United Nations, New York, URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/68/L.5.
171. United Nations, 2015. *Trends in International Migrant Stock: The 2015 Revision*. United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Population Division, New York.
172. United Nations General Assembly, 1987. *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. United Nations. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>
173. Van Hear, N., 2014. Reconsidering migration and class. *International Migration Review*, 48(1), pp. 100–121.
174. Vasylytsiv, T., Mulska, O., Osinska, O., & Makhonyuk, O., 2022. Social and economic development of Ukraine: modelling the migration factor impact. *Economics and Business Review*, 8 (3), pp. 27-58.
175. Vertovec, S., 2009. *Transnationalism*. Abingdon: Routledge.
176. Vincent F., 2008. *Dependency Theory: An Introduction*. London: Routledge.
177. Visit Ukraine, б.д. *Правила безпечного візиту в Україну*. Громадська організація «ВІЗИТ ЮКРЕЙН» URL: <https://visitukraine.today/uk>

178. Wallerstein I., 1974. *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World Economy in the Sixteenth Century*. New York: Academic Press.

179. Wessendorf, S., Phillimore, J., 2019. New Migrants' Social Integration, Embedding and Emplacement in Superdiverse Contexts. *Sociology*, 53(1), pp. 123-138. URL: <https://doi.org/10.1177/0038038518771843>

180. Wiedmann, T., Lenzen, M., Keyser, L. T., Steinberger, J. K., 2020. Scientists' warning on affluence. *Nature Communications*. 11(1), 10 p.

181. Wimark, T., Haandrikman, K., & Nielsen, M. M., 2019. Migrant labour market integration: The association between initial settlement and subsequent employment and income among migrants. *Geografiska Annaler, Series B: Human Geography*, 10(2), pp. 118-137. <https://doi.org/10.1080/04353684.2019.1581987>

182. Wimmer, A., Glick Schiller, N., 2002. Methodological nationalism and beyond: Nation-state building, migration and the social sciences. *Global Networks*, 2(4), 301–334.

183. World Bank, 2016. *Global Monitoring Report 2015/2016: Development Goals in an Era of Demographic Change*. Washington, DC: The World Bank Group.

184. World Bank, 2019. *Personal remittances, paid*. The World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/BM.TRF.PWKR.CD.DT?locations=DE>

185. World Bank, 2021. *Groundswell Part 2: Acting on Internal Climate Migration*. The World Bank Group. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/2c9150df-52c3-58ed-9075-d78ea56c3267>

186. World Bank, 2023. *Remittances remain resilient but likely to slow*. Press release. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2023/06/13/remittances-remain-resilient-likely-to-slow#:~:text=WASHINGTON%2C%20June%2013%2C%202023%20%E2%80%94,to%20the%20World%20Bank's%20latest>

187. World Bank, 2024. *Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released*. World Bank Group. URL:

<https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2024/02/15/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

188. World Bank, 2024a. *GNI per capita, Atlas method. World Bank national accounts data, and OECD National Accounts data files*. World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD>

189. Zelinsky, Z., 1971. The hypothesis of the mobility transition. *Geographical Review*, 61(2), pp. 219–249.

190. Zetter, R., 2015. *Protection in Crisis: Forced Migration and Protection in a Global Era*. Migration Policy Institute. URL: <http://www.migrationpolicy.org/research/protection-crisis-forced-migration-and-protection-global-era>

191. Безуглий, П. Г., 2018. Теоретичні засади дослідження міграційних процесів. *Політичне життя*, 2018, 1, с. 5-13.

192. Боєцька-Пономаренко, Б. Т., Пономаренко, О. В., Шевченко, В. В., 2022. Типи міграції: оновлене бачення класифікації. *Вчені записки ТНУ імені ВІ Вернадського. Серія: Історичні науки*, 72 (3), с. 6-12.

193. Верховна Рада України, 2020. *Деякі питання оформлення, обміну посвідок на тимчасове проживання громадянам Республіки Білорусь, які є підприємцями, висококваліфікованими спеціалістами, зокрема фахівцями у сфері інформаційних технологій та інновацій, гостра потреба в яких є відчутною для економіки України, та звернулися із заявою про надання дозволу на імміграцію, та членам їх сімей*. Відомості Верховної Ради України, 2020, №44-45, ст. 78 зі змінами та доповненнями №1418 від 29.12.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1303-2020-%D0%BF>

194. ДМС, 2022. *Показники діяльності ДМС*. Державна міграційна служба. 2022. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html>

195. Державний центр зайнятості, 2023. *Аналітична та статистична інформація*. Державний центр зайнятості. 2023. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analitics/67>

196. ДМСУ, б.д. *Статистичні дані*. Державна міграційна служба України. URL: <https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html>
197. Міністерство соціальної політики України, б.д. *Пенсії громадянам, що за кордоном*. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/content/pensii-qromadyanam.html>
198. МОМ, 2022. *Міграція в Україні: факти та цифри*. МОМ. URL: https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/migration_in_ukraine_facts_and_figures_2021-ukr_web.pdf
199. НІСД, 2023. *Вплив міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні*. Київ: НІСД. С. 33. DOI: doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01
200. П'ятковська, О., 2022. Українські вимушені мігранти у Польщі. *Геополітика України: історія і сучасність*, 28(1), с. 69-79.
201. П'ятковська, О. Р., Грішнова, О. А., 2020. Україна в міжнародній міграційній системі: макроекономічний аналіз як базис для міграційної політики. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, 41(1), с. 92-98.
202. Радіо Свобода, 2017. *Конкуренція за працівників підвищує вартість робочої сили*. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28683718.html>
203. Ровенчак, О., 2006. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять. *Політичний менеджмент*, 2, с. 127-139.
204. Ціна Держави, 2022. *Чи готова Україна до трудової міграції?* Ціна Держави – Проект CASE. URL: <https://coa.ua/chy-qotova-ukrayina-do-trudovoyi-migratsiyi/>
205. Центр Разумкова, 2022. Ринок праці в умовах війни: «Основні тенденції та напрями стабілізації». Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/images/2022/07/18/2022-ANALIT-ZAPIS-PISHULINA-2.pdf>
206. Центр економічної стратегії, 2023. *Біженці з України: Візит та дозвіл на перебування*. Центр економічної стратегії. URL: <https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2023/09/bizhenczi-z-ukra%D1%97ni.-finalnij-zvit.pdf>

207. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив міжнародної міграції на економіку України. *Вісник економіки*. 1. с. 168–179. URL: <https://doi.org/10.35774/visnyk2024.01.168>
208. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив фінансової інклюзії мігрантів на економічне зростання. *Світ фінансів* 1(78), с.131-141. URL: <https://doi.org/10.35774/sf2024.01.131>
209. Шкурат, М. Є., Лісна, В. Г., 2023. Міграційна політика Європейського Союзу. *Modern Economics*, 39. С. 165-170. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V39\(2023\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V39(2023)-25).
210. Шкурат, М. Є., & Візнюк, А. О., 2022. Участь України у глобальних міграційних процесах. *Економічний вісник*, 2, с. 43-51

ДОДАТКИ

Додаток А

Результати розрахунку мультиплікатора грошових переказів для вибраних країн за 2009-2019 рр.

Країна	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	1,669	1,550	1,444	1,457	1,575	1,641	1,535	1,456	1,486	1,538	1,742
Гаїті	1,700	1,358	1,419	1,490	1,496	1,480	1,493	1,481	1,443	1,418	1,444
Киргизька Республіка	1,165	1,141	1,144	1,031	1,056	1,083	1,183	1,235	1,277	1,256	1,284
Непал	1,799	1,667	1,732	1,778	1,660	1,556	1,572	1,686	1,483	1,383	1,362
Гондурас	1,470	1,360	1,245	1,260	1,300	1,333	1,356	1,440	1,403	1,372	1,467
Сальвадор	1,944	1,759	1,653	1,681	1,654	1,712	1,753	1,825	1,786	1,656	1,688
Лесото	0,923	0,959	0,997	0,960	1,049	1,098	1,099	1,088	1,073	1,046	1,062
Молдова	1,243	1,418	1,331	1,343	1,357	1,371	1,453	1,501	1,508	1,463	1,463
Косово	1,492	1,422	1,377	1,472	1,553	1,548	1,542	1,534	1,490	1,437	1,427
Ямайка	1,556	1,627	1,542	1,590	1,557	1,528	1,680	1,707	1,598	1,542	1,542
Гамбія	2,750	2,701	2,733	2,233	2,562	2,258	2,378	2,313	1,972	1,901	1,801
Узбекистан	1,719	2,238	2,200	2,255	2,296	2,352	2,551	2,583	2,031	1,543	1,479
Гватемала	2,306	2,138	2,057	2,116	2,151	2,231	2,391	2,565	2,580	2,499	2,510
Ліван	1,425	1,399	1,313	1,415	1,400	1,477	1,636	1,688	1,698	1,688	1,860
Нікарагуа	1,522	1,394	1,268	1,256	1,278	1,334	1,347	1,403	1,407	1,518	1,631
Грузія	1,756	1,612	1,534	1,452	1,516	1,430	1,406	1,395	1,390	1,334	1,320
Коморські острови	2,389	2,321	2,397	2,315	2,382	2,456	2,628	2,757	2,594	2,432	2,371
Боснія і Герцеговина	1,676	1,657	1,533	1,531	1,571	1,513	1,577	1,582	1,474	1,470	1,491
Вірменія	1,556	1,540	1,566	1,595	1,636	1,675	1,784	1,805	1,626	1,517	1,585
Сенегал	2,132	2,148	1,987	1,795	1,831	1,829	1,853	1,939	1,765	1,695	1,672
Чорногорія	1,323	1,385	1,375	1,315	1,415	1,433	1,422	1,344	1,301	1,267	1,283
Йорданія	1,268	1,261	1,227	1,233	1,274	1,302	1,437	1,523	1,508	1,548	1,526
Ліберія	1,043	1,063	1,046	1,093	1,029	0,936	0,950	0,998	1,010	1,051	1,010

*розрахована автором (Chernobay, Malibroda, 2020)

Результат розрахунку для ефекту грошових переказів у відношенні до ВВП країни за 2012-2022 рр., %

Назва країни	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Україна	5,62	5,88	5,39	5,16	5,51	5,40	8,89	9,52	10,52	12,21	17,89
Гаїті	35,52	30,22	29,28	30,45	31,40	33,34	37,58	43,83	46,71	46,13	55,62
Киргизька Республіка	24,40	30,13	31,55	31,70	32,78	32,52	29,91	36,16	41,20	40,83	36,60
Непал	41,76	36,08	38,62	45,20	48,09	45,81	49,41	52,63	40,80	39,31	36,68
Гондурас	24,96	22,47	19,76	19,86	21,77	22,74	23,70	25,62	26,22	27,27	31,57
Сальвадор	37,58	33,11	29,70	30,77	29,82	31,52	31,97	34,42	35,73	34,16	35,32
Лесото	28,53	25,78	24,69	21,08	20,05	17,26	17,18	22,78	24,53	22,09	21,37
Молдова	37,11	35,74	29,68	33,57	35,85	33,78	30,67	27,88	25,23	23,05	22,79
Косово	29,07	28,06	22,86	23,13	23,30	22,70	25,33	25,05	24,53	23,98	24,29
Ямайка	43,05	41,41	39,84	32,70	39,01	36,86	39,58	39,99	32,79	30,27	28,17
Гамбія	9,46	16,78	14,26	16,95	18,33	26,36	25,60	36,44	30,93	19,34	23,10
Узбекистан	14,17	13,09	15,56	18,93	20,86	19,83	14,15	18,18	31,09	37,73	37,04
Гватемала	15,11	14,30	12,49	13,95	14,01	14,68	17,05	18,81	19,90	21,79	25,84
Ліван	32,49	25,06	21,85	19,03	20,62	19,92	20,18	20,84	18,70	19,27	22,65
Нікарагуа	16,30	15,18	14,34	14,01	14,93	13,72	13,20	13,31	14,06	15,37	17,78
Грузія	13,48	12,03	12,52	14,00	15,80	14,62	13,18	13,14	13,54	14,00	15,90
Коморські острови	18,66	15,92	16,20	16,61	16,32	21,03	21,53	18,24	18,00	20,28	17,00
Боснія і Герцеговина	18,79	16,33	16,44	17,09	17,62	19,02	19,82	19,70	18,13	17,00	17,88
Вірменія	35,49	38,72	35,23	32,37	36,10	32,75	26,19	25,42	23,56	20,24	18,69
Сенегал	11,04	12,62	12,41	11,63	13,27	13,98	14,06	13,98	13,32	13,24	13,72
Чорногорія	12,17	15,57	16,22	18,09	19,23	19,41	17,78	15,99	16,00	16,45	18,53
Йорданія	14,96	14,37	13,18	13,40	16,14	16,42	13,36	11,14	11,00	11,13	10,13
Ліберія	3,30	34,38	55,58	64,23	42,08	40,36	52,83	46,72	30,34	34,15	23,29

*розрахована автором (Chernobay, Malibroda, 2020)

Чисельність міжнародних мігрантів Німеччини за видами взаємозв'язку з економікою у 2017 р.*

№ з/п	Вид міжнародної міграції	Чисельність мігрантів, тис. ос.			
		I вид	II вид	III вид	IV вид
1	2	3	4	5	6
2	Вимушені мігранти	468		1129,57	
3	Добровільна міграція				
4	Трудові мігранти			3470	
5	Сімейна міграція			273,578	
6	Іноземні студенти		297,37		
7	Змішана міграція				
8	Нелегальні мігранти	166,068			62,79
9	Разом	634,068	297,37	4873,148	62,79

*розрахована автором (Adamyk, Chernobay, Malibroda, 2019)

Показники економічного розвитку, що характеризують види взаємозв'язку міжнародних мігрантів з економікою Німеччини в 2017 р.*

№	Вид міжнародної міграції	Значення показників, євро/ос.						Загальні економічні вигоди, євро/ос.
		Базове споживання	Додаткове споживання	Інвестиції	Доходи бюджету	Витрати бюджету	Особисті грошові перекази	
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Вимушені мігранти (I вид)	15300	-	-	-	15300	-	0
2	Вимушені мігранти (III вид)	4248	10 928		10 024	8288	0	16912
4	Трудові мігранти (III вид)	4248	5 294		10024	8288	5633	5644
5	Сімейна міграція (III вид)	4248	10 928		10024	8288	0	16912
6	Іноземні студенти (II вид)	5796	22349	-	-	-	-	28145
7	Нелегальні мігранти (I вид)	10000	-	-	-	10000	-	0
	Нелегальні мігранти (IV вид)	4248	3278	-	-	-	12662	-5135,2

*розрахована автором (Adamyk, Chernobay, Malibroda, 2019)

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях України

1. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив фінансової інклюзії мігрантів на економічне зростання. *Світ фінансів*, 1 (78). С. 131-141. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref*). (Особистий внесок автора: встановлено перелік факторів фінансової інклюзії мігрантів, проведено оцінювання фінансової інклюзії стосовно доступу до базових фінансових послуг).

2. Чернобай Л., Маліброда С., 2024. Вплив міжнародної міграції на економіку України. *Вісник економіки*, 1. С. 168-179. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref*). (Особистий внесок автора: проведено дослідження теорій міжнародної міграції та стимули міграційних потоків).

3. Chernobay, L., Malibroda, S., 2022. Deportation as a type of migration: theoretical justification and historical brief. *Economy and Society*, 43. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Directory of Open Access Journals (DOAJ)*). (Особистий внесок автора: проведено теоретичне обґрунтування депортації як одного із видів міграції).

4. Chernobay, L., Yessirkepova, A., & Malibroda, S., 2021. Estimation of labor migration impact on the economy of sending country. *Economics, Entrepreneurship, Management*, 2 (8). pp. 1-7. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ERIH Plus, Worldcat, Directory of Open Access Journals (DOAJ)*). (Особистий внесок автора: здійснено моделювання впливу трудової міграції на країни походження мігрантів).

5. Adamyk, V., Chernobay, L., & Malibroda, S., 2019. An approach to modelling the impact of international migration on the economy of receiving country. *Economics, Entrepreneurship, Management* 1 (6), pp. 47-69. (Міжнародна представленість та

індексація журналу: *Index Copernicus, Google Scholar, Crossref, ERIH Plus, Worldcat, Directory of Open Access Journals (DOAJ)*). (Особистий внесок автора: здійснено моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни).

1.2. Публікації у наукових виданнях, які включено до міжнародних наукометричних баз

6. Chernobay, L., Malibroda, S., & Shevchuk, Yu., 2023. The impact of international migration on the economy of developing countries. *Economic Annals-XXI, 9-10 (205)*. pp. 4-13. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Scopus, Web of Science, Index Copernicus, ERIH Plus, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), EBSCO, Ulrich's periodicals, Google Scholar, Crossref,*)). (Особистий внесок автора: досліджено фактори, що впливають на економічний внесок мігрантів у економіку приймаючої країни)

7. Adamyk, V., Chernobay, L., Kuz'min, O., & Malibroda, S., 2020. Modelling the impact of international migration on economic development of a country: Case study of Ukraine. *Ekonomický časopis, 1 (68)*. pp. 33-54. (Міжнародна представленість та індексація журналу: *Scopus, Web of Science, Index Copernicus, ICI Journals Master List / ICI World of Journals, Central and Eastern European Online Library (CEEOL), EBSCO, Google Scholar, Crossref,*)). (Особистий внесок автора: формалізовано вплив міжнародної міграції на економічний розвиток країни).

1.3. Публікації у науковому виданні іншої держави

8. Chernobay, L., Malibroda, S., 2020. The Method For Estimating The Impact Of Migrants' Remittances On The Financial And Economic Development Of A Country. *MIND JOURNAL, 10*. pp. 1-21. (Особистий внесок автора: формалізовано вплив грошових переказів мігрантів на показники ВВП, споживання, заощаджень та імпорту для країни походження мігрантів).

2. Опубліковані праці апробаційного характеру

9. Чернобай Л., Маліброда С. Міграційні процеси в Україні в умовах війни // Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід : матеріали XVII Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, Тернопіль, 27-28 березня 2024 р. – 2024 – С. 143-145.

10. Маліброда С.Б., Чернобай Л.І., Єсиркепова А.М. 2022. ‘Демографічні виклики довгострокового розвитку України’. *V міжнародна науково-практична інтернет конференції молодих вчених «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення»*. Львів, Україна, 25-26 травня

11. Yessirkepova A. M., Chernobay L. I., Malibroda S. B. 2021. ‘Migration policy and migrants’ patterns: shaping the economic benefits’. *VII International Conference Young Researchers’ Innovative Ideas: Science | Start-Ups | Industry*. Warsaw, Poland. 27-28 March

12. Yessirkepova A. M., Chernobay L. I., Malibroda S. B. 2021. ‘The method of estimating the impact of remittances on migrant-sending countries’. *VII International scientific and practical internet conference of Young Researchers “Economic development of the country, regions and enterprises: problems and prospects”*. Lviv, Ukraine. 28-29 April

Відомості про апробацію результатів

№ з/п	Тип конференції	Назва конференції	Місце і дата проведення	Форма участі
1	Міжнародна науково-практична конференція	Economic development of the country, regions and enterprises: problems and prospects	м. Львів, 28-29 квітня 2021 р.	Очна
2	Міжнародна науково-практична конференція	Innovative Ideas: Science Start-Ups Industry	м. Варшава, 27-28 березня 2021 р.	Заочна
3	Міжнародна науково-практична конференція	Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення	м. Львів, 25-26 травня 2022	Очна
4	Міжнародна науково-практична конференція	Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід	м. Львів, 27-28 березня 2024 р.	Заочна

0001286

УКРАЇНА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, тел. (380-32) 237-49-93, 258-21-11, факс: (380-32) 258-26-80
ел. пошта: coffice@lpnu.ua, інтернет: www.lpnu.ua

20.11.2024 № 67-01-1922

на № _____

До спеціалізованої вченої ради
Національного університету «Львівська політехніка»

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи на тему «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки» Маліброди Святослава Богдановича у навчальному процесі

Основні положення та результати дисертаційної роботи Маліброди Святослава Богдановича «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки», поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», впроваджені у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» та використовуються під час викладання дисципліни «Економіка зарубіжних країн» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» освітньої програми «Міжнародні економічні відносини».

Відтак, у навчальному процесі впроваджено запропоновану Малібродою С.Б. формалізацію модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Це дозволяє провести економічне оцінювання впливу міжнародної міграції, зокрема, на показник валового внутрішнього продукту, з використанням авторського методу оцінювання, заснованого на неокласичній економічній теорії. (дисципліна «Економіка зарубіжних країн», тема 2 «Варіативність моделей економічного розвитку держав світу»).

Проректор з науково-педагогічної роботи
к.т.н., доцент

Олег ДАВИДЧАК

Виконавець
Чернобай Л.І., (032) 258-22-89

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з наукової роботи

Національного університету

«Львівська політехніка»

д.т.н., проф. Іван ДЕМІДОВ

р.

АКТ

про використання результатів дисертаційної роботи Малиброди Святослава Богдановича на тему «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки», представленої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», при виконанні науково-дослідної роботи кафедри менеджменту та міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою: «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації»

Комісія у складі – начальника НДЧ д.т.н., с.д. Небесного Р. В., зав. відділу науково-організаційного супроводу наукових досліджень к.т.н. Лазько Г. В., виконуючого обов'язки завідувача кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва к.е.н., проф. Чернобай Л.І. та в.о. заст. начальника планово-фінансового відділу Фаст І. І. цим актом підтверджує, що результати дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» Малиброди Святослава Богдановича використані при виконанні науково-дослідної роботи кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва Національного університету «Львівська політехніка» за темою: «Інвестиційно-інноваційне забезпечення розвитку національного господарства та його суб'єктів в умовах дослідження моделі глобалізації» (номер державної реєстрації: 0115U006723).

За результатами виконання науково-дослідної роботи Малиброди С.Б. розроблено концептуальну модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни та інструментарій для проведення економічного оцінювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни. Запропонована модель ґрунтується на постулатах неокласичної економічної теорії та запропонованому автором підході до формалізації видів економічної взаємодії міжнародних мігрантів з економікою приймаючої країни, за основу поділу яких взято види міжнародної міграції та запропоновані автором можливості мігрантів, що визначають характер економічної взаємодії. (Розділ 3.2. «Моделювання впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни»).

Голова комісії:
начальник НДЧ,
д.т.н., с.д.

Роман НЕБЕСНИЙ

Члени комісії:

зав. відділу НОСНД, к.т.н.

Галина ЛАЗЬКО

в.о. заст. нач. відділу ПФВ

Ірина ФАСТ

в.о. завідувач кафедри ММП, к.е.н., проф.

Ліана ЧЕРНОБАЙ

ТЕРНОПІЛЬСЬКА МІСЬКА РАДА

Управління стратегічного розвитку міста

м. Тернопіль, вул. Листопадова, 5, 46001; тел.: 067 67 88 447, 067 15 79 525, 067 67 88 446;

e-mail: usrm.mr@gmail.com; web: ternopilcity.gov.ua

03 грудня 2024 р.

№ 91/2

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
на тему
«Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки»
здобувача наукового ступеня доктора філософії
Національного університету «Львівська політехніка»
Маліброди Святослава Богдановича
у практичну діяльність Управління стратегічного розвитку міста
Тернопільської міської ради**

Цією довідкою підтверджується впровадження розробок дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора філософії Національного університету «Львівська політехніка» Маліброди Святослава Богдановича у діяльність Управління стратегічного розвитку міста Тернопільської міської ради.

До впровадження було прийнято удосконалену концепцію державної міграційної політики України в частині рекомендацій щодо удосконалення допомоги та захисту мігрантів для покращення їх інтеграції у територіальній громаді з метою підвищення внеску мігрантів у економіку регіону. Також було враховано рекомендації стосовно розвитку інституційного потенціалу, зокрема щодо покращення обліку мігрантів для забезпечення роботи ради достатньою інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень у процесі реалізації Стратегічного Плану розвитку Тернопільської міської територіальної громади до 2029 року.

Начальник управління

Юрій ДЕЙНЕКА

Наумик Христина 0687620918206

УКРАЇНА
ПЕРЕМИШЛЯНСЬКА МІСЬКА РАДА
 Львівського району Львівської області
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ

вул. Привокзальна, 3а, м. Перемишляни, інд. 81200 тел. (263) 2-16-34
 e-mail: info@rada-peremyshlyany.gov.ua, код ЄДРПОУ 04056173

від 28.11.2024 № 03 -16/07/24 22 № від р.

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційної роботи
 на тему
 «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки»
 здобувача наукового ступеня доктора філософії
 Національного університету «Львівська політехніка»
 Маліброди Святослава Богдановича
 у практичну діяльність Перемишлянської міської ради

Цією довідкою підтверджується впровадження розробок дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора філософії Національного університету «Львівська політехніка» Маліброди Святослава Богдановича у діяльність Перемишлянської міської ради. До впровадження прийнято окремі елементи удосконаленої концепції державної міграційної політики України.

Зокрема було впроваджено рекомендації щодо вдосконалення процесу моніторингу міграції та роботи із вдосконалення заходів щодо зниження рівня еміграції серед внутрішньо переміщених осіб шляхом покращення їх соціального захисту в межах повноважень територіальної громади. Також, було прийнято рекомендації щодо розширення можливостей молоді для зниження відтоку молодого населення з громади.

**Заступник міського голови
 з питань діяльності
 виконавчих органів ради**

Греськів
 0987319552

Роман РЕПЕТА

УКРАЇНА

БІЛЬШІВЦІВСЬКА СЕЛИЩНА РАДА

77146 смт.Більшівці Івано-Франківської області, вул. Майдан Вічевий,1 т.61-772, e-mail: office@bilshivcivskagromada.if.gov.ua
ЄДРПОУ 04357450

Вих. № 989 від 25.11.2024 року

на № _____ від _____ 2024 р.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
на тему «Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні
економіки»**

**здобувача наукового ступеня доктора філософії
Національного університету «Львівська політехніка»
Маліброди Святослава Богдановича
у практичну діяльність Більшівцівської селищної ради**

Цією довідкою підтверджується впровадження розробок дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора філософії Національного університету «Львівська політехніка» Маліброди Святослава Богдановича у діяльність Більшівцівської селищної ради. До впровадження прийнято запропоновану модель впливу міжнародної міграції на економічний розвиток країни.

Запропоновану Малібродою С. Б. модель в частині оцінювання впливу міжнародної міграції на країну походження було використано під час проведення SWOT-аналізу Більшівцівської територіальної громади на 2024 р., зокрема при аналізуванні блоків «Економіка» та «Суспільство, людський потенціал». За результатами проведеного аналізу було уточнено Операційні цілі 1.1 та 1.2 Програми соціально-економічного та культурного розвитку Більшівцівської територіальної громади на 2024 р.

Селищний голова

Василь САНОЦЬКИЙ

Виконавець, телефон
Марія Бойчук (03431) 6-17-72

**ТЕАТР
СТРАТЕГІЙ**

Громадська Організація «Театр Стратегій»

79066, м Львів, вул. Полуботка, 7/36; email: info@theater-strategy.org
ЄДРПОУ 44048078

від 29 листопада 2024 року

Вих.: №03/2432

ДОВІДКА

**про впровадження результатів дисертаційної роботи
на тему
«Оцінювання впливу міжнародної міграції на національні економіки»
здобувача наукового ступеня доктора філософії
Національного університету «Львівська політехніка»
Маліброди Святослава Богдановича
у практичну діяльність Громадської організації «Театр Стратегій»**

Цією довідкою підтверджується впровадження розробок дисертаційної роботи здобувача наукового ступеня доктора філософії Національного університету «Львівська політехніка» Маліброди Святослава Богдановича у діяльність Громадської організації «Театр стратегій». До впровадження прийнято запропоновану модель впливу міжнародної міграції на економіку приймаючої країни.

Запропоновану Малібродою С. Б. модель було використано під час проведення семінарів з економіки для пояснення слухачам особливостей організації глобальних взаємозв'язків в частині впливу міжнародної міграції на економічний розвиток. Зокрема, було використано формалізацію впливу міжнародної міграції на економічний розвиток приймаючої країни згідно з видом економічного взаємозв'язку.

**Голова Громадської Організації
«Театр Стратегій»**

Дем'ян ШЕВЧЕНКО

Виконавець, телефон

Дем'ян Шевченко (097) 287-37-88